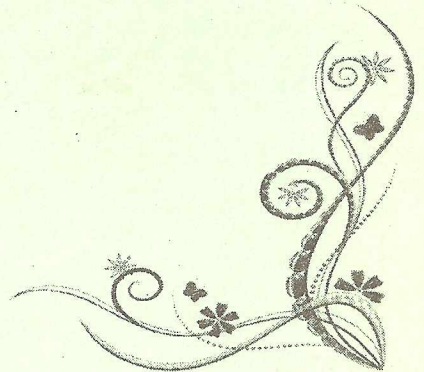

Л.В. Бешевець, В.В. Садова

**МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ
З ПЕДАГОГІКИ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ:
«ПЕРЕВІР СЕБЕ»**

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КРИВОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Л.В.Бешевець, В.В.Садова

**МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ
З ПЕДАГОГІКИ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ:
«ПЕРЕВІР СЕБЕ»**

Кривий Ріг -2012

293032/10

УДК 37(09)

ББК 74.03

Бешевець Л.В., Садова В.В. Модульний контроль з педагогіки та історії педагогіки: «Перевір себе». – Кривий Ріг: КП «Жовтнева району друкарня», 2012 р. – 173 с.

Навчальний посібник містить завдання модульного контролю з педагогіки та історії педагогіки, упорядковані за навчальними модулями. Більшість завдань мають комплексний характер: вичерпують зміст педагогічної та історико-педагогічної підготовки студентів педагогічного університету. Посібник стане у нагоді студентам та викладачам педагогічних дисциплін.

Автори:

Бешевець Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»;

Садова В.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Рецензенти:

Біда О.А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки, дошкільної та початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Малихін О.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики навчання іноземних мов за професійним спрямуванням Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»;

Савченко Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та методики трудового навчання Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Рекомендовано до друку методичною радою Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет», протокол № 6 від 07.06.2012 р.

П Е Р Е Д М О В А

Сучасна підготовка педагога-фахівця передбачає використання набутих теоретичних знань у практичній діяльності, закріплення відповідних умінь та навичок під час семінарів, практичних занять, які повинні за своїм призначенням виробити у студентів прагнення впровадити теоретичні відомості в практику, вільно використовувати наукову інформацію, відбивати особливості фахової підготовки майбутнього вчителя. Ступінь самостійності студентів у межах певних форм організації навчання різна і залежить від організації навчального процесу, методики проведення занять, підготовки викладача, інтелектуального й загальнокультурного рівня розвитку студента тощо. Викладач має стати посередником між студентом і навчальним матеріалом, а не єдиним джерелом знань. Виходячи з цієї нової ролі, висуваються завдання, які дозволяють студентам засвоїти навчальний матеріал відповідно до рівня підготовки та можливостей пізнавальної діяльності, надати можливість студентам демонструвати свої досягнення. За таких умов модульний контроль та корекція знань студентів з педагогічних дисциплін – важлива ланка системи підготовки майбутнього вчителя.

У більшості випадків оцінка навчальних успіхів студента з боку викладача носить холистичний характер, тобто заснований на загальному враженні, заздалегідь заданій шкалі. Оцінка у такому випадку – швидше констатація, показник того, як викладач оцінює рівень знань і вмінь студента у теперішній час, але не розкриває студенту шаблони його прогресу, структуру його успіху. Заповнити цю лауну в умовах кредитно-модульної системи можна завдяки тестовому контролю, який повинен мати не лише характер констатації, а й відігравати певну прогностичну роль, відкривати для самого студента нові перспективи професійного й особистісного вдосконалення. Керуючись такою думкою, автори розробили цей навчальний посібник, в якому пропонуються завдання модульного контролю з педагогіки та історії педагогіки.

Навчальний посібник складається з двох розділів: педагогічного (укладач – кандидат педагогічних наук, доцент Л.В.Бешевець) та історико-педагогічного (укладач – кандидат педагогічних наук, доцент В.В.Садова). Кожен розділ містить змістові та власне тестові частини.

Досліджено, що тестування як форма контролю має свої переваги й недоліки. Перевагами тестового контролю є:

- об'єктивність, простота, певна формалізованість процедури оцінювання якості педагогічної підготовки студентів;
- простота процедури відповіді, зменшення або повна відсутність суб'єктивних факторів;

- прості й зрозумілі кількісні критерії оцінювання, наявність кількісних показників для визначення глибини засвоєння матеріалу;
- чіткість та однозначність формулювання умов тестових завдань;
- рівні вимоги до знань та умінь фахівця через використання у тесті завдань однакової складності, обсягу та змісту;
- можливість одночасного тестування великої кількості студентів;
- можливість багаторазового повторення умов перевірки для з'ясування змін у рівні підготовки.

Водночас, тестування як форму контролю не можна абсолютизувати: існує елемент угадування, студент може забути певні факти, події, які використав у відповіді (так званий ефект «ймовірності»), контроль певною мірою втрачає навчальні функції, тестування не відбиває логіку мислення і логіку думання студента, не спонукає висловлювати свої думки у формах, зрозумілих для співбесідника тощо. Автори посібника намагалися мінімізувати негативні аспекти тестування. Більшість тестових запитань є комплексними: студенти мають можливість активувати педагогічні, історико-педагогічні знання. Змістове наповнення модулів визначалося нами у відповідності до програм «Педагогіка» та «Історія педагогіки», що рекомендовані МОМС України для вищих педагогічних навчальних закладів.

Для зручності користування тести нумеруються у відповідності до певного модуля. Наприкінці кожного модуля подається ключ до тестових завдань. Студентам пропонується перелік тестових запитань та завдань певного модуля (один із двох варіантів за вибором викладача чи студента). Правильність виконання тестових завдань може визначатися студентом самостійно, способом самоперевірки («перевір себе») або спільно з викладачем. Студент має можливість перевірити правильність відповідей за відповідними літературними джерелами з педагогіки та історії педагогіки.

Друга частина посібника (розділ «Історія педагогіки») за згодою авторів містить низку тестових завдань, що використовувались у посібнику «Тести та тестові завдання з історії педагогіки (автори Л.В.Кондрашова, С.М.Щербина, В.В.Садова).

РОЗДІЛ I ПЕДАГОГІКА

МОДУЛЬ I ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Педагогіка в системі наук про людину.

Визначення сутності педагогіки в системі гуманітарних наук. Об'єктивні соціально-економічні передумови виникнення й розвитку педагогічної теорії. Об'єкт, предмет педагогіки, її функції: фундаментальні й прикладна, рівні реалізації функцій. Генезис і структура педагогічної науки та її основні галузі. Основні категорії педагогічної науки: виховання, освіта й навчання. Зв'язок педагогічної науки з іншими науками про людину. Взаємодія педагогічної теорії й практики. Демократичні й гуманістичні тенденції в розвитку педагогічного знання.

Тема 2. Методологія й методи педагогічних досліджень.

Поняття про методологію педагогічної науки та її рівні: філософський (екзистенціалізм, неотомізм, позитивізм, прагматизм, діалектичний матеріалізм); загальнонауковий (аксіоматичний, синергетичний, системний, феноменологічний підходи); конкретно-науковий (аксіологічний, антропологічний, діяльнісний, культурологічний, етнопедагогічний, особистісно орієнтовний підходи); технологічний (методика й технологія педагогічного дослідження).

Тема 3. Логіка й методика педагогічних досліджень.

Логіка педагогічного дослідження. Методи й методика вивчення педагогічної дійсності: теоретичні методи; емпіричні методи; статистично-математичні методи; вивчення, узагальнення й використання передового педагогічного досвіду. Можливості використання маркетингових досліджень у педагогіці. Вивчення педагогічних явищ із використанням ЕВЦ.

Тема 4. Проблема цілепокладання в педагогіці.

Поняття мети виховання, її соціальна зумовленість. Характеристика цілей виховання: генеральної, практичної й оперативної. Значення цілей виховання для розробки педагогічної теорії та практики. Завдання виховання. Діалектика ідеї гармонійного та всебічного розвитку особистості в історико-педагогічній літературі. Трагування мети виховання в найважливіших директивних документах: Законі України «Про освіту», «Концепції розвитку освіти України XXI ст.». Педагогічні цілі й загальноосвітні стандарти. Мета виховання в закордонній педагогіці. Цілепокладання як діяльність сучасного педагога. Умови успішності цілепокладання. Реалізація цільових настанов виховання в педагогічній роботі.

Тема 5. Особистість як суб'єкт і об'єкт виховання, зовнішні й внутрішні фактори її розвитку, виховання й соціалізації.

Фактори й умови формування особистості. Соціальна адаптація й соціалізація, інтеграція як форма становлення особистості. Навчання, діяльність і спілкування в розвитку особистості; функції соціалізації й виховання в розвитку особистості. Дитина як суб'єкт і об'єкт виховання. Вікові етапи в розвитку особистості, характеристика індивідуальних особливостей учнів.

Тема 6. Розвиток особистості. Співвідношення виховання й розвитку.

Розвиток особистості як педагогічна проблема. Процес розвитку особистості, його рушійні сили й закономірності. Фактори розвитку особистості. Розвиток і спадковість. Розвиток і середовище. Розвиток і виховання. Діяльність і розвиток особистості.

Тема 7. Вікові етапи у розвитку особистості школяра, їх характеристика та врахування в діяльності вчителя.

Вікові етапи в розвитку особистості, характеристика індивідуальних особливостей учнів; діагностика рівнів розвитку особистості.

Характеристика індивідуальних і вікових особливостей молодших школярів. Вікові та індивідуальні особливості підлітків-школярів. Характеристика індивідуальних і вікових особливостей старшого школяра. Особливості виховання учнів різного віку в навчальних закладах різних типів. Проблеми акселерації та соціальної зрілості особистості, їх врахування в процесі виховання.

Тема 8. Соціальна ситуація розвитку сучасного школяра та її вплив на виховання й розвиток.

Поняття «соціальна ситуація розвитку особистості». Вікові особливості розвитку особистості та специфіка соціальної ситуації розвитку особистості. Характеристика соціальної ситуації розвитку особистості молодшого школяра. Характеристика соціальної ситуації розвитку особистості підлітка. Характеристика соціальної ситуації розвитку особистості старшокласника. Виховний потенціал діяльності і спілкування як основних показників соціальної ситуації розвитку особистості школяра.

Тест 1. 1

1. Що називають педагогікою? Із запропонованих відповідей оберіть правильну:

а) педагогіка – це наука про мистецтво впливу вихователя на поведінку вихованців;

б) педагогіка вивчає закономірності розвитку дитини і визначає програму цього розвитку;

в) педагогіка – це наука про освіту, навчання і виховання людини відповідно до потреб суспільного розвитку;

г) педагогіка займається організацією спільної діяльності вихователя і вихованців.

2. Виберіть групу, в якій наведено основні категорії педагогіки:

а)

Навчання
Клас
Підручники
Колектив

б)

Знання
Учитель
Навчальні програми
Здібності

в)

Навчальні плани
Виховання
Уміння
Шкільний колектив

г)

Виховання
Освіта
Навчання
Розвиток

3. Із запропонованих визначень поняття «виховання» оберіть правильне визначення у спеціальному педагогічному сенсі:

а) виховання – це діяльність, спрямована на вивчення норма та правил поведінки в суспільстві;

б) виховання передбачає управління процесом розвитку особистості;

в) виховання – це організований та цілеспрямований процес формування особистості відповідно до потреб суспільно– економічного розвитку;

г) виховання – це процес і результат цілеспрямованого впливу на розвиток особистості, її відношень, рис, якостей, поглядів, переконань, способів поведінки у суспільстві.

4. Із запропонованих відповідей оберіть правильну. Освіта – це:

а) цілеспрямований і організований процес формування особистості, що здійснюється у навчально-виховних закладах;

б) двосторонній процес взаємозумовленої діяльності вчителя та учня, спрямований на оволодіння учнями знаннями, вміннями, навичками, методами самостійної пізнавальної діяльності, розвиток потенційних інтелектуальних можливостей;

в) процес і одночасно результат оволодіння надбаннями людської культури як передумови активної соціальної діяльності;

г) процес передачі суспільного досвіду підростаючим поколінням з метою підготовки їх до практичної діяльності.

5. Оберіть правильне тлумачення поняття «навчання»:

а) навчання – процес і одночас результат оволодіння надбаннями людської культури як передумови активної соціальної діяльності;

б) навчання – це цілеспрямований і організований процес формування особистості, що здійснюється у навчально-виховних закладах;

в) навчання – двосторонній процес взаємозумовленої діяльності учителя й учня, спрямований на оволодіння учнями знаннями, вміннями та навичками, методами самостійної пізнавальної діяльності, розвиток їх потенційних інтелектуальних можливостей;

г) навчання – процес передачі суспільного досвіду підростаючим поколінням з метою підготовки їх до практичної діяльності.

6. Із запропонованих відповідей виберіть правильне тлумачення поняття «самовиховання»:

а) самовиховання передбачає вплив особистості на те біологічне і соціальне середовище, в якому вона живе;

б) самовиховання – це така діяльність виховання, яка сприяє гальмуванню проявів у поведінці вихованців негативних якостей;

в) самовиховання – це свідомі і самостійна діяльність, яка виникає в результаті активної взаємодії особистості з середовищем, впливає на розвиток позитивних і подолання негативних якостей;

г) самовиховання – це цілеспрямована взаємодія особистості з людьми з метою проведення порівняльного аналізу власних вчинків.

7. Нині значно розширюються межі педагогіки як науки про виховання. Виберіть термін, який на вашу думку найбільш повно відбиває «масштаби» науки про виховання:

а) андрагогіка (від грец. *andros* – доросла людина і *аho* – веду) – наука про виховання й освіти дорослих;

б) антропогіка (від грец. *antropos* – людина і *аho* – веду) – наука про людину;

в) педагогіка – (від грец. *paids* – *lbnzbf* і *аho* – веду) наука про дитинознавство, навчання й виховання дітей;

8. Виберіть правильну відповідь. Методологічною основою педагогіки є:

а) вікова фізіологія та психологія;

б) народна педагогіка;

в) філософія;

г) кібернетика.

9. Узагальнення досвіду виховання та виокрелення теоретичних початків педагогіки відбулося в:

а) Китаї;

б) Індії;

в) Єгипті;

г) Греції.

10. Виокремлення педагогіки з філософії та оформлення її в наукову систему пов'язане з:

- а) Джоном Локком;
- б) Яном Амосом Коменським;
- в) Жаном Жаком Руссо;
- г) Йоганом Генріхом Песталоцці.

11. Методика педагогічного дослідження - це:

- а) вчення про структуру, логіку організації, принципи побудови, форми, засоби і способи наукового пізнання ;
- б) сукупність методів, прийомів і способів, за допомогою яких буде вирішено завдання дослідження, перевірено наукову гіпотезу, здобуто достовірні наукові факти;
- в) опис нестандартної педагогічної ситуації за певними параметрами з виявленням рушійних сил, причин;
- г) аналіз фактів і явищ, вичленування з них загального й одиничного, істотного й другорядного.

12. До філософського рівня педагогічної науки належать такі підходи:

- а) прагматизм ;
- б) аксіологічний;
- в) екзистенціалізм;
- г) діяльнісний.

13. До технологічного рівня педагогічної науки належать такі підходи:

- а) діяльнісний ;
- б) методика й технологія педагогічного дослідження;
- в) культурологічний;
- г) особистісний.

14. Метод педагогічного дослідження - це:

- а) аналіз явищ педагогічної дійсності за допомогою накопичених узагальнень;
- б) спосіб здобуття, виявлення достовірних , переконливих фактів про реальну педагогічну діяльність;
- в) спосіб реєстрації того, що спостерігається;
- г) способи виконання дослідницьких дій.

15. Сутність проблеми педагогічного дослідження відбиває:

- а) цінність її для педагогічної теорії і практики;
- б) довільні інтереси дослідника;
- в) суперечності між науковими фактами та їх теоретичним осмисленням;
- г) умови педагогічного дослідження.

16. У будь-якому педагогічному дослідженні завжди відбиває те, що реально існує:

- a) предмет дослідження;
- б) об'єкт дослідження;
- в) гіпотеза дослідження;
- г) концепція дослідження.

17. Тести - це:

- a) оцінювання експертами діяльності, її окремих аспектів;
- б) метод збору інформації на основі письмового самозвіту досліджування;
- в) метод діагностики із застосуванням стандартизованих запитань та завдань, що мають певну шкалу значень;
- г) набір запитань, кожне з яких з яких логічно пов'язане з головним завданням дослідження.

18. Який з поданих прикладів видів дослідів можна вважати педагогічним експериментом:

- a) дослід із утворення кисню з певних хімічних елементів на уроці;
- б) дослід з обрання учнями класного керівника;
- в) проведення досліді гібридизації рослин в таблиці;
- г) дослід із використанням коментованого письма і його вплив на рівень грамотності учнів.

19. Обрати теоретичні методи педагогічного дослідження:

- a) педагогічний експеримент;
- б) метод моделювання;
- в) узагальнення;
- г) інтерв'ювання.

20. Бесіда як метод педагогічного дослідження - це:

- a) метод безпосереднього спілкування, який дає змогу одержати від співрозмовників інформацію, що цікавить дослідника, за допомогою заздалегідь продуманих запитань;
- б) розмова двох і більше осіб про теми, які цікаві співрозмовникам і мають особисте значення;
- в) суперечка, диспут кількох осіб про суспільно важливі питання, теми;
- г) безпосереднє чи опосередковане спілкування двох або більше осіб з метою здобуття інформації про питання у площині перетину спільних інтересів.

21. Мета виховання в педагогічній теорії - це:

- a) те, до чого слід прагнути, що треба здійснити;
- б) мисленнєве уявлення результатів виховання;
- в) завчасно спрогнозовані результати в підготовці підростаючих поколінь до життя, в особистісному розвитку і формуванні, яких прагнуть досягти в процесі виховної роботи;

г) комплекс знань умінь і навичок, які слід сформувати в учня.

22. Практичні цілі виховання знаходять своє відображення в:

- а) програмі особистості ;
- б) правилах для учнів;
- в) теорії навчання;
- г) методиці викладання окремих дисциплін.

23. Культура особистості - це:

- а) сукупність правил поведінки;
- б) вміння людини шляхетно поводитись у суспільстві;
- в) соціально зумовлений рівень розвитку особистості в будь-якій сфері діяльності;
- г) обізнаність у сфері літератури та мистецтва.

24. Генеральна мета виховання характеризується:

- а) класовою спрямованістю;
- б) потребами батьків і дітей;
- в) характером і рівнем розвитку виробництва;
- г) рівнем розвитку суспільства.

25. Формування особистості - це:

- а) якісні зміни організму, які відбувалися в процесі його розвитку;
- б) кількісні зміни організму, які відбуваються в процесі його розвитку;
- в) процес і результат її розвитку під впливом середовища, спадковості та виконання певних навчальних дій;
- г) процес і результат розвитку особистості під впливом цілеспрямованого навчання та виховання.

26. Виберіть поняття, якому відповідає подане визначення: «людина, для якої характерні унікальні, неповторні соціально–психічні якості, що помітно вирізняють її серед інших»:

- а) особистість;
- б) суб'єкт;
- в) індивідуальність;
- г) індивід.

27. Оберіть ті ознаки, які характеризують поняття «особистість»:

- а) значний розвиток черепа;
- б) здатність засвоювати соціальний досвід;
- в) особливі прояви фізичного розвитку;
- г) індивід.

28. Спадково передаються:

- а) анатомо–фізіологічні особливості;
- б) здібності;
- в) темперамент;

г) задачки.

29. На формування особистості впливає середовище, що являє собою (оберіть найповніше пояснення):

- а) реальну дійсність, в умовах якої відбувається розвиток ;
- б) домашнє оточення;
- в) культурне середовище;
- г) природні умови.

30. Представникам біологічних ідей розвитку особистості є:

- а) Ш. Летурно;
- б) З. Фрейд;
- в) Д. Дьюї;
- г) Г. Шмідт.

31. Методологія педагогічного дослідження:

- а) спосіб вивчення педагогічних явищ і процесів;
- б) сукупність методів, способів, прийомів педагогічного дослідження, спрямованого на вивчення його предмету;
- в) діяльність, спрямована на визначення рівня сформованості умінь та навичок учнів;
- г) наука про закони і правила навчання та виховання підростаючого покоління;
- д) сукупність методів, способів, прийомів вивчення педагогічного середовища.

32. Акселерація - це:

- а) прискорене статеве дозрівання ;
- б) прискорене формування інтелектуальних сил особистості;
- в) процес активної діяльності особистості;
- г) прискорений фізичний і психічний розвиток в дитячому і підлітковому віці.

33. Нова риса «критичність» виникає в:

- а) дошкільному віці ;
- б) середньому шкільному віці;
- в) молодшому шкільному віці;
- г) старшому шкільному віці.

34. Інтелектуальні якості вчителя школярі цінують у такому віці:

- а) молодшому шкільному ;
- б) середньому шкільному;
- в) старшому шкільному;
- г) дошкільному.

35. Сензитивним періодом для розвитку навичок, розвитку прийомів творчого мислення є період :

- а) 3 – 6 р ;

- б) 4 – 5 р;
- в) 10 – 15 р;
- г) 6 – 12 р.

Тест 1. 2

1. Педагогіка - це:

- а) мистецтво впливу вихователя на вихованця з метою формування його особистості;
- б) наука про виховання як спеціально організована виховна діяльність;
- в) наука, яка вивчає закономірності розвитку дитини в умовах педагогічного процесу;
- г) наука про виховання людини на всіх вікових стадіях її розвитку.

2. Розвиток педагогіки як науки визначили:

- а) біологічний закон збереження роду ;
- б) турбота батьків про щастя дітей;
- в) накопичення наукових знань;
- г) об'єктивна необхідність у спеціальній підготовці людини до життя і праці.

3. Предметом педагогіки є:

- а) виховна діяльність у навчально-виховних закладах;
- б) розробка правил, порад, рекомендацій щодо навчання;
- в) засвоєння учнями знань, умінь, навичок;
- г) виховання людини як особлива функція суспільства.

4. Навчання - це:

- а) процес і результат розвитку особистості під цілеспрямованим впливом учителя;
- б) цілеспрямований процес взаємодії вчителя і учнів, в ході якого відбувається освіта людини;
- в) процес передачі знань, умінь і навичок від учителя до учнів;
- г) процес становлення особистості учнів.

5. Формування особистості - це:

- а) процес і результат розвитку особистості під цілеспрямованим впливом учителя;
- б) результат виховання;
- в) результат навчання;
- г) вплив вихователів.

6. Спеціальна педагогіка розглядає питання виховання:

- а) педагогічно занедбаних дітей;
- б) сліпих дітей;
- в) дітей з вадами розумового розвитку;
- г) ледачих дітей.

7. До структури педагогіки як науки входять такі наукові галузі :

- а) історія педагогіки;*
- б) психологія;*
- в) педагогіка вищої школи;*
- г) етика.*

8. Завдання, які ставляться перед педагогічною наукою:

- а) вивчення проблем виховання, навчання, освіти людей ;*
- б) дослідження механізмів, закономірностей засвоєння людиною суспільного розвитку;*
- в) пізнання закономірностей і законів педагогічного процесу;*
- г) розробка теорії, перетворення її в практичні технології.*

9. Джерелами сучасної педагогіки є:

- а) народна педагогіка, історія педагогіки, порівняльна педагогіка, спеціальна педагогіка, вікова педагогіка, функціональна педагогіка;*
- б) вікова психологія, фізіологія;*
- в) педагогічні теорії та погляди педагогів минулого, народна педагогіка;*
- г) суспільні науки, природні науки, технічні науки.*

10. Методологічною основою педагогіки є:

- а) етика;*
- б) психологія;*
- в) анатомія та фізіологія;*
- г) філософія.*

11. Методологія педагогічного дослідження це:

- а) вчення про структуру, логіку організації, принципи побудови, форми засоби і способи наукового пізнання ;*
- б) сукупність методів, прийомів і способів, за допомогою яких доводиться гіпотеза;*
- в) процес створення наукової концепції , системи поглядів, абстракції на основі висновків інших дослідників;*
- г) система доказів і спростувань у науковій дискусії з опорою на дані науки.*

12. До конкретна наукового рівня педагогічної науки належать такі підходи:

- а) діалектичний матеріалізм;*
- б) позитивізм;*
- в) діяльнісний;*
- г) особистісно орієнтований.*

13. До загальнонаукового рівня педагогічної науки належать такі підходи:

- а) феноменологічний;*
- б) антропологічний;*
- в) аксіоматичний;*

.) системний.

14. Методика педагогічного дослідження - це:

- а) вчення про структуру, логіку організації наукового пізнання;
- б) сукупність методів, прийомів і способів, за допомогою яких буде вирішено завдання дослідження, перевірено наукову гіпотезу, здобуто достовірні наукові факти;
- в) система засобів, що застосовуються в певному дослідженні;
- г) опис нестандартної педагогічної ситуації за певними параметрами з виявленням рушійних силі причин.

15. Проблема педагогічного дослідження - це:

- а) недостатня матеріальна база, що повинна використовуватись у дослідженні;
- б) небажання суб'єктів брати участь у дослідженні;
- в) складні теоретичне чи практичне питання, що потребує спеціального вивчення і позитивного розв'язання;
- г) те, що невідомо в науці.

16. Предмет педагогічного дослідження:

- а) частина об'єкта;
- б) етап уточнення проблеми;
- в) те, що безпосередньо вивчається з певною метою;
- г) безпосередній суб'єкт дослідження.

17. Анкетування - це:

- а) набір запитань, кожне з яких логічно пов'язане з головним завданням дослідження;
- б) метод збору фактів на основі письмового самозвіту дослідження за спеціальною складною програмою;
- в) питання з варіантами відповідей, з яких потрібно вибрати одну;
- г) класифікація даних, отриманих в результаті опитування.

18. Які із запропонованих прикладів спостереження можна віднести до методу науково-педагогічного дослідження:

- а) класний керівник спостерігає за дисципліною на уроці;
- б) учитель веде спостереження за інтелектуальним розвитком вихованців в умовах навчання з високим рівнем складності;
- в) черговий учитель спостерігає за порядком у роздягальні;
- г) учитель разом з учнями спостерігає за появою на небосхилі веселки.

19. До емпіричних методів педагогічних досліджень відносять:

- а) аналіз вчительської та учнівської документації;
- б) рейтингову оцінку;
- в) вивчення продуктів діяльності;
- г) метод моделювання.

20. Вперше ідея всебічного і гармонійного розвитку особистості (для вільних громадян) виникла в :

- a) Стародавній Греції;
- б) Спарти;
- в) Росії;
- г) Франції.

21. «Мета всього процесу виховання полягає у тому, щоб навчити людину творити себе як особистість» - говорить педагогіка:

- a) новогуманістична;
- б) екзистенціалізму;
- в) необіхеворізму;
- г) неотоїзму.

22. Розшифровують генеральну ціль виховання і надають їй конкретного характеру :

- a) навчальні цілі;
- б) практичні цілі;
- в) оперативні цілі;
- г) цілі громадянського виховання.

23. Мета конкурентних педагогічних дій:

- a) генеральна;
- б) практична;
- в) оперативна;
- г) розвивальна.

24. Визначальною рисою всебічно й гармонійно розвиненої особистості є:

- a) високий рівень інтелекту;
- б) естетичний розвиток;
- в) фізична досконалість;
- г) духовна потреба в різнобічній діяльності.

25. Зясуйте, що називають індивідуальним розвитком людини та оберіть правильну відповідь:

- a) кількісні зміни організації людини, що виявляються у збільшенні росту і маси;
- б) процес змін, результатом якого виникнення якісно нового, поступальний процес сходження від нижчого до вищого, процес накопичення кількісних змін і їх переходу в якісні;
- в) цілеспрямований процес формування у дітей необхідних поглядів і якостей;
- г) становлення людини як соціальної істоти.

26. Виберіть поняття, якому відповідає подане значення: « ... біологічна сутність, якій властиві фізіолого-біологічні ознаки»:

- a) індивід;

- б) індивідуальність;
- в) особистість;
- г) людина.

27. Оберіть ті ознаки, які характеризують поняття «індивідуальність»:

- а) особливості зовнішності;
- б) самотуність у соціальному розвитку;
- в) винятковість у розвитку інтелекту;
- г) пряма хода.

28. Виберіть правильну відповідь на запитання: який зміст вкладають в поняття «спадковість»:

- а) це соціальний досвід який батьки передають своїм дітям;
- б) здібності до різних видів діяльності;
- в) відновлення у нащадків біологічних подібностей;
- г) це сукупність певних задатків, яка отримується від обох батьків і здатна передаватись від покоління до покоління.

29. Інформаційно-світоглядне значення для формування особистості має:

- а) мікросередовище;
- б) мегасередовище;
- в) мезосередовище;
- г) макросередовище.

30. Біогенетичний закон про зв'язок розвитку людини з природними умовами відкрили:

- а) Л. Термен;
- б) Е. Геккель;
- в) Ф. Мюллер;
- г) В. Штерн.

31. Оберіть твердження, яке характеризує соціологічну концепцію розвитку особистості:

- а) соціальні якості зумовлені біологічними факторами;
- б) спадково нащадкам передаються лише задатки, що є передумовою розвитку особистості під впливом середовища і виховання;
- в) соціальний розвиток людини не залежить від спадковості, а лише від виховання;
- г) провідна роль у соціальному розвитку людини належить виключно середовищу.

32. Віковими особливостями є:

- а) ріст, додавання у вазі;
- б) соціальне дозрівання;
- в) анатоμο-фізіологічні та психічні якості;

г) *духовний розвиток особистості.*

33. Свідомі мотиви поведінки виникають у такому віці:

- а) *середньому шкільному;*
- б) *молодому шкільному;*
- в) *старшому шкільному;*
- г) *переддошкільному.*

34. Фізичні якості школярі найбільш цінують у такому віці:

- а) *старший шкільний вік;*
- б) *середній шкільний вік;*
- в) *переддошкільний вік;*
- г) *молодший шкільний вік.*

35. Висунув вперше й обґрунтував принцип природовідповідності:

- а) *С. Рубінштейн;*
- б) *Д. Дьюї;*
- в) *Я.А. Коменський;*
- г) *Д.Бюллер.*

Ключ до тестових завдань першого модуля

Тест 1. 1:

1 – в; 2 – г; 3 – в, г; 4 – в; 5 – в; 6 – в; 7 – в; 8 – в; 9 – г; 10 – б; 11 – б; 12 – а, в; 13 – б; 14 – б; 15 – а, в; 16 – б; 17 – в; 18 – г; 19 – б, в; 20 – а; 21 – б, в; 22 – а, б; 23 – в; 24 – а, в, г; 25 – в; 26 – в; 27 – б, г; 28 – а, в, г; 29 – а; 30 – а, б, в; 31 – б; 32 – г; 33 – г; 34 – в; 35 – г.

Тест 1. 2:

1 – г; 2 – г; 3 – г; 4 – б; 5 – а; 6 – б, в; 7 – а, в; 8 – в, г; 9 – а, в; 10 – г; 11 – а; 12 – в, г; 13 – а, в; 14 – б; 15 – в, г; 16 – а, в; 17 – а, б, в; 18 – б; 19 – б, в; 20 – а; 21 – б; 22 – б; 23 – в; 24 – г; 25 – б; 26 – г; 27 – б, в; 28 – в, г; 29 – б; 30 – б, в; 31 – б; 32 – в; 33 – в; 34 – б; 35 – в.

МОДУЛЬ П ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Тема 1. Особистісно-орієнтований педагогічний процес як система й цілісне явище.

Поняття про педагогічну систему. Види педагогічних систем. Історичні передумови наукового уявлення про педагогічний процес як цілісне, індивідуально орієнтоване явище. Педагогічна взаємодія. Основні компоненти педагогічного процесу: особистісно зорієнтоване виховання й навчання. Рушійні сили педагогічного процесу. Рівневий характер змісту педагогічного процесу. Технологія проектування й здійснення педагогічного процесу. Особистісно орієнтований педагогічний процес як діалог,

співробітництво й співтворчість його учасників. Специфіка особистісно орієнтованих виховання й навчання як складових педагогічного процесу.

Тема 2. Діагностика і прогнозування в структурі навчально-виховного процесу.

Діагностика як складова частина навчально-виховної діяльності. Види діагностики (попередня, поточна, повторна, періодична, підсумкова). Прогнозування розвитку особистості школяра, колективу учнів. Діагностика і прогнозування – основа планування навчально-виховного процесу.

Тема 3. Сутність, закономірності та принципи процесу виховання і самовиховання.

Теорія виховання як розділ педагогіки. Специфіка процесу виховання, співвідношення виховання і самовиховання. Поняття «виховання», «самовиховання», «саморозвиток», «самоствердження особистості». Рушійні сили процесу виховання. Основні характеристики виховного процесу.

Загальні педагогічні закономірності виховання, що відображають наукову картину виховного процесу: формування активності дитини; дотримання пропорційного співвідношення зусиль вихованця і педагога в спільній діяльності; внутрішнє ставлення дитини до об'єктів діяльності; створення ситуації успіху; прихований «характер» виховних впливів; реалізація актуальних потреб учнів як зміст виховної діяльності; цілісність виховних впливів на особистість у процесі виховання.

Принципи виховання. Співвідношення закономірностей і принципів виховання. Специфіка принципів виховання. Характеристика основних принципів виховання; суспільна спрямованість виховання; зв'язок виховання з життям, виховання в праці, орієнтація на потреби вихованців; виховання в колективі, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою й самостійністю учнів, сприйняття дитини як цінності, опора на позитивне, гуманізація виховання, особистісний підхід, єдність виховних впливів і ін. Єдність і взаємозв'язок принципів виховання в педагогічному процесі.

Стимулювання учнів до роботи з удосконалення власної особистості як завдання виховання. Основні фактори, що спонукують особистість до самовиховання. Методи самовиховання. Методи і прийоми самопізнання. Технологія розробки програми самовиховання. Методи і прийоми роботи над собою: самоспостереження, самозобов'язання, самоконтроль, саморегулювання, самопереконавання, самонавіювання, самостимулювання, самосхвалення, самоосуд, самооцінка. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Концепції виховання й самовиховання.

Тема 4. Зміст процесу виховання.

Поняття «зміст виховання». Основні напрямки в реформуванні змісту національного виховання. Системний підхід у структуруванні змісту національного виховання.

Фізична культура як мета фізичного виховання учнів. Його завдання, сутність, структура, змісту і форми реалізації. Сутність виховання у формуванні фізичної культури.

Поняття «громадянське виховання, його мета, сутність. Структура громадянськості: почуття власної гідності, розвиненість історичної пам'яті, патріотичних почуттів, національної самосвідомості, дисциплінованість, відповідальне ставлення до своїх обов'язків.

Трудове виховання і професійна орієнтація як компонент структури змісту виховання. Мета, завдання, сутність трудового виховання і профорієнтації.

Система трудового виховання у школі: навчальна праця в процесі вивчення шкільних дисциплін, трудове навчання, організація суспільно корисної діяльності в позакласній роботі, продуктивна праця.

Система професійної орієнтації: професійна освіта, професійне консультування, професійна орієнтація, професійний відбір.

Тема 5. Формування розумової культури.

Поняття «розумове виховання учнів» та «розумова культура», їх специфіка і взаємодія. Мета і сутність, завдання і зміст, основні напрямки розумового виховання учнів у шкільній практиці. Показники та рівні розумової культури школяра.

Тема 6. Формування основ моральної культури учнів.

Моральне виховання – найважливіше завдання школи й основа змісту виховання. Етика як методологічна основа теорії і практики морального виховання. Моральні цінності як основа формування моральності.

Сутність моральної культури особистості: моральні судження, моральні потреби, моральні звички і вчинки, здатність до морального вибору. Спілкування і самопізнання як засіб розвитку моральної культури.

Органічний зв'язок моральності особистості з її моральними почуттями, совістю, самооцінкою поведінки.

Виховання політичної і моральної культури. Причини правопорушень серед школярів. Зв'язок критеріїв правової і політичної вихованості з моральними.

Тема 7. Формування естетичної культури учнів.

Сутність естетичного виховання, його зміст. Структура естетичної культури особистості: естетичні почуття, естетичні знання, ціннісні орієнтації, естетичні ідеали і потреби, досвід естетичної діяльності. Завдання

естетичного виховання. Основні шляхи естетичного виховання в школі. Використання засобів мистецтва в навчально-виховному процесі. Активізація художньо-творчої діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Тема 8. Формування наукового світогляду учнів.

Поняття про світогляд як узагальнену систему поглядів і переконань на світ і своє місце в ньому. Сутність світогляду і його внутрішня структура. Характеристика структурних компонентів його змісту. Призначення й функції світогляду. Основні види світогляду: науковий, релігійний, життєвий.

Погляди й переконання як структурні компоненти світогляду. Дидактичні й виховні умови трансформації знань у погляди, переконання, ідеали особистості.

Вікові можливості оволодіння школярами науковим світоглядом. Світогляд особистості – основа соціальної орієнтації, особистісної позиції, типу суспільної поведінки і стилю діяльності. Основні шляхи, засоби і методи формування наукового світогляду учнів.

Релігійний світогляд. Соціальні і психологічні причини його поширення, впливу релігії на молодь. Взаємини школи і церкви. Позиціонування батьків та навчального закладу в питаннях релігії.

Тема 9. Загальні методи, засоби і форми процесу виховання й самовиховання.

Поняття про методи і прийоми виховання. Вибір методів виховання, залежність методів від мети, змісту, умов виховання, вікових та індивідуальних особливостей учнів, рівня розвитку колективу. Система загальних методів виховання, їх класифікація. Різні підходи до класифікації методів виховання.

Методи формування свідомості особистості. Переконання – найважливіший метод виховання. Методи навіювання, позитивного прикладу, їх психологічна характеристика і форми реалізації.

Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки. Методи вправи, привчання. Педагогічна вимога, її види. Суспільна думка як форма колективної вимоги. Метод доручень. Створення виховних ситуацій.

Методи стимулювання. Методи схвалення (заохочення) і осуду (покарання). Змагання – метод спрямування природної потреби школярів у суперництві та пріоритетності, засвоєнні досвіду суспільної поведінки. Основні вимоги до його використання. Умови вибору й ефективного застосування методів виховання.

Поняття про засоби виховання. Різноманіття засобів виховання.

Тема 10. Оптимальний вибір методів і засобів виховання в практиці роботи вчителя.

Основні поняття «методи» та «засоби» виховання. Класифікація методів виховання. Характеристика засобів виховання. Умови ефективного використання різних засобів виховання.

Сутність поняття «форма виховання». Загальна характеристика форм виховної роботи. Різноманіття форм виховної роботи, їх відбір і використання в конкретному колективі. Класифікація форм виховної роботи.

Тема 11. Самовиховання учнів

Роль самовиховання у формуванні особистості. Сутність самовиховання. Зміст роботи над собою. Характеристика самовиховання в різні вікові періоди. Методи самовиховання. Педагогічне керівництво самовихованням. Програма професійного самовиховання. Програма роботи над вдосконаленням власних комунікативних здібностей.

Тема 12. Виховання учнів у колективі, сім'ї, соціумі.

Роль колективу у формуванні особистості. Виховання особистості в колективі – провідний принцип виховання. Поняття виховного колективу. Ознаки колективу.

Структура виховного колективу в школі. Загальношкільний і первинний колектив, їх взаємозв'язок. Динаміка й етапи розвитку колективу. Шляхи формування колективу. Колективна діяльність, самоврядування, здорова громадська думка, традиції, перспективи, принцип паралельної педагогічної й індивідуальної дії. Педагогічне керівництво процесом формування колективу. Особливості керівництва різновіковими колективами.

Сім'я – виховне середовище дитини. Вплив способу життя батьків на процес і результат виховання особистості. Види і типи сімей та особливості їх впливу на дитину. Помилки сімейного виховання і шляхи їх попередження.

Конвенція “Про права дитини” як законодавча і моральна основа взаємин дорослих з дітьми. Тенденції сімейного виховання в сучасному суспільстві. Національні традиції. Форми, методи взаємодії школи з родиною. Роль і значення національних, моральних цінностей суспільства, способу життя, менталітету, засобів масової інформації у вихованні. Позитивні й негативні впливи соціуму у вихованні підростаючого покоління.

Тема 13. Учніське самоврядування.

Учніське самоврядування як засіб розвитку загальноосвітньої активності учнів, згуртованості шкільного колективу. Органи учнівського самоврядування в школі. Загальні та класні збори – вищі органи учнівського самоврядування в школі та в класі.

Тема 14. Класний керівник. Виховання особистості в учнівському колективі.

Вимоги до особистості класного керівника. Його функції як організатора, обов'язки і стиль керівництва класним колективом. Спілкування класного керівника з учнями, характер відносин у системі «класний керівник – клас – учень», «класний керівник – актив класу», специфіка педагогічного керівництва класом, його активом і форми взаємодії класного керівника з учнями в організації діяльності колективу й активу класу; планування класним керівником виховної роботи в учнівському колективі; види планів і їх характеристика; допомога класного наставника учням і активові у встановленні комфортного освітньо-виховного середовища; створення умов, спрямованих на формування ціннісних, життєвих інтересів учнів, що стимулюють активність, самостійність, творчість учнів, забезпечують саморозвиток, самоствердження і самовираження кожного члена учнівського колективу. Специфіка превентивних дій класного керівника в учнівському колективі щодо запобігання появи шкідливих звичок, і асоціальної поведінки школярів. Діагностика рівня вихованості учнів і рівнів згуртованості учнівського колективу.

Тема 15. Планування роботи класного керівника

Мета. Вступ. Розділи й підрозділи плану. Прогностична функція планування роботи класного керівника з учнівським колективом.

Тема 16. Превентивна діяльність педагога в попередженні асоціальної поведінки учнів.

Становлення індивідуальності школяра в процесі виховання. Поведінка, що відхиляється, причини її появи в педагогічній практиці. Характеристика основних факторів, що негативно впливають на особистість учня: біологічних, соціальних і психологічних.

Превентивна педагогічна діяльність як засіб соціалізації особистості школяра. Сутність і специфічні особливості превентивних дій педагога в навчально-виховному процесі. Етапи і принципи організації превентивного педагогічного процесу. Нові підходи до організації превентивної педагогічної діяльності, що попереджає асоціальну поведінку школярів.

Тема 17. Педагогічні основи взаємодії вчителя і учнів у навчально-виховному процесі.

Сутність поняття «педагогічна взаємодія», «педагогічне співробітництво», «педагогічна співтворчість» вчителя і учнів. Методика постановки мети та задач педагогічної взаємодії в системі «вчитель – учень». Розробка педагогічної технології взаємодії вчителя та учнів на уроках і в позаурочний час. Педагогічний світогляд – основа взаємодії вчителя та учнів у навчальній та поза навчальній діяльності. Становлення професійної позиції

майбутніх педагогів в умовах педвузу як джерело власної співтворчості вчителя і учнів в навчально-виховному процесі.

Тема 18. Зміст і форми позакласної роботи школи, сім'ї та громадськості у вихованні учнівської молоді.

Позакласна виховна робота як фактор соціалізації особистості школяра. Цілепокладання, мотивація і принципи гуманізації основних напрямків і змісту позакласної роботи у класному колективі. Взаємодія школи, сім'ї та громадськості в гуманізації позакласної виховної роботи з учнями. Особистісна спрямованість форм і засобів позакласної роботи у школі. Психолого-педагогічні умови підвищення виховного та розвивального потенціалу форм і засобів позакласної роботи. Розмаїтість форм організації особистісно-орієнтованого виховання у спільній роботі школи, сім'ї та громадськості. Оптимізація форм і методів позакласної роботи в становленні соціального досвіду школяра і формуванні соціальної зрілості його особистості.

Тема 19. Спільна виховна робота школи, сім'ї, суспільства та громадських організацій.

Шляхи вдосконалення спільної виховної роботи школи, сім'ї та громадськості. Школа – центр виховної роботи, провідна ланка в системі виховання підростаючого покоління. Задачі і функції сім'ї у вихованні дітей. Труднощі й недоліки родинного виховання, шляхи їх попередження та форми роботи підприємств у сприянні школі та родинам. Форми спільної діяльності школи, сім'ї, громадськості та трудових колективів з організації дозвілля дітей, надання допомоги у навчанні, попередженні та подоланні недоліків у родинному вихованні.

Тест 2. 1

1. Педагогічний процес – це:

- а) динамічна взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на формування особистості виховання;*
- б) навчально-виховний процес;*
- в) процес, який покликаний забезпечити реалізацію цілей освіти та виховання;*
- г) сукупність навчальних занять, різних форм позакласної та позашкільної виховної роботи.*

2. Які з нижче наведених зв'язків є закономірними зв'язками педагогічного процесу:

- а) зв'язок педагогічного процесу з суспільними вимогами;*
- б) зв'язок педагогічного процесу з впливом соціального середовища;*
- в) зв'язок між завданнями, методами і формами виховання;*

г) зв'язок між окремими діями різних педагогів, педагогічного колективу і керівництвом навчально-виховним процесом в цілому.

3. Оберіть найбільш повне визначення з наведених нижче: «педагогічна діагностика – це ...»:

а) вивчення діяльності педагогічного колективу школи;

б) вивчення результативності педагогічного процесу;

в) отримання інформації про реальні можливості педагогів і учнів;

г) дослідницька процедура, спрямована на прояснення умов і обставин, у яких протікає педагогічний процес.

4. Обрати правильне визначення «виховання» у широкому розумінні:

а) це цілеспрямований виховний вплив на вихованців;

б) це цілеспрямована й організована підготовка підростаючого покоління до життя, що ключа пізнання життя й формування ставлення до життя;

в) це передача досвіду від старших поколінь до нащадків;

г) це організований процес взаємодії вихователя та вихованців з метою формування в учнів певних знань, поглядів, переконань, моральних цінностей, політичної організації, підготовки до життя.

5. «Самовиховання» – це:

а) вольові зусилля особистості;

б) результат виховання;

в) самонаказ;

г) цілеспрямована робота над собою з метою вдосконалення власних якостей та властивостей.

6. Принципи виховання витікають з:

а) потреб школи;

б) умов, у яких формується особистість;

в) закономірностей виховання;

г) рівня розвитку особистості учня.

7. Метою фізичного виховання є (оберіть узагальнене визначення):

а) формування фізичної культури особистості;

б) виховання волі;

в) привчання до здорового способу життя;

г) набуття гарної фізичної форми.

8. У процесі розумового виховання учень оволодіє такими розумовими операціями:

а) читання

б) аналіз;

в) письмо;

г) синтез.

9. Шляхи формування розумової культури учнів:

- а) тренування;*
- б) використання виховних можливостей уроку;*
- в) позакласна виховна робота;*
- г) контроль.*

10. Методологічною основою теорії і практики морального виховання є:

- а) педагогіка;*
- б) етика;*
- в) біологія;*
- г) психологія.*

11. Свідома дисципліна учнів виявляється у:

- а) виконанні суспільних норм поведінки;*
- б) відповідальності;*
- в) повідомленні вихователя про погану поведінку товаришів;*
- г) знанні правил поведінки у школі.*

12. Естетика - це:

- а) глибокі різнобічні знання про мистецтво;*
- б) наука про мораль, її природу, структуру;*
- в) наука про прекрасне;*
- г) знання про оточуючий світ.*

13. Виберіть групу, в якій визначені засоби естетичного виховання:

- а) Індивідуальні. Групові. Колективні.*
- б) Урок. Гуртожиток. Колективна творча справа.*
- в) Мистецтво. Природа. Спілкування.*
- г) Наукова література. Форми естетичного виховання. Принципи естетичного виховання.*

14. Закінчити речення: «Демонстрація картин, аналіз і оцінювання художніх творів, повідомлення знань про митців, організація художньо-творчої діяльності – це...»:

- а) принципи естетичного виховання;*
- б) форми художнього виховання;*
- в) засоби естетичного виховання;*
- г) методи естетичного виховання.*

15. Світогляд особистості – це:

- а) узагальнена система поглядів, переконань, ідеалів, в яких людина виражає своє ставлення до оточуючого її природного соціального середовища;*
- б) філософські, наукові, моральні, естетичні знання людини, що відображають розуміння нїєю навколишнього світу;*
- в) сукупність знань про навколишнє середовище і своє місце в ньому;*
- г) знання законів розвитку природи і суспільства.*

16. Залежно від знань про навколишню дійсність розрізняють такі типи світогляду:

- а) релігійно-міфологічний;
- б) життєвий;
- в) примітивно-емпіричний;
- г) філософсько-теоретичний

17. Метод виховання - це :

- а) сукупність специфічних способів і прийомів виховної роботи, спрямованих на формування особистості;
- б) спосіб взаємопов'язаної діяльності вихователів та вихованців, спрямований на вирішення виховних задач;
- в) інструмент педагогічного впливу на особистість;
- г) вид діяльності, який впливає на вихованця в певному напрямку.

18. У групі методів стимулювання діяльності та поведінки займають такі:

- а) гра;
- б) педагогічна вимога;
- в) метод прикладу;
- г) заохочення.

19. Громадська думка належить до такої групи методів виховання:

- а) методи формування свідомості особистості;
- б) методи організації діяльності, спілкування, досвіду суспільної поведінки;
- в) методи стимулювання та мотивації діяльності та поведінки;
- г) методи контролю, самоконтролю, самооцінки діяльності та поведінки.

20. За кількістю учасників, форми позакласної виховної роботи бувають:

- а) індивідуальні;
- б) класні;
- в) урочні;
- г) групові та масові.

21. Виховання і самовиховання різняться:

- а) мотивами;
- б) цілями;
- в) рівнем прояву активності;
- г) виховними впливами.

22. Активізація волі з метою управління своїми почуттями і настроєм вимагає таких методів самовиховання:

- а) самонавіювання;
- б) самопізнання;
- в) самоволодіння;

г) самоосуд.

23. Колектив – це...

а) група дітей одного віку, в якій є певна мета і керівник;

б) група людей, об'єднаних єдиною суспільно-корисною метою, спільною діяльністю, спрямованою на досягнення цієї мети, має органи самоврядування;

в) група людей, для яких характерна наявність єдиних вимог, готовність надати допомогу в розв'язанні спільних задач;

г) група вихованців, що займаються одним типом діяльності під керівництвом вчителя.

24. Оберіть відповідь, в якій ознаки колективу наведені найповніше:

а) наявність спільної мети та діяльності;

б) наявність вихователя, спільної мети та діяльності;

в) наявність єдиних вимог, готовність надати допомогу один одному в розв'язанні спільних завдань;

г) наявність самоврядування, спільної суспільно-корисної мети та діяльності.

25. Етапи розвитку дитячого колективу А.С. Макаренка розглядає відповідно до:

а) дружніх стосунків між дітьми;

б) поставлених вимог;

в) дисциплінованості учнів;

г) турботливого ставлення учнів один до одного.

26. Вищим органом учнівського самоврядування у школі є:

а) педагогічна рада школи;

б) загальні учнівські збори (учнівська конференція);

в) адміністрація школи;

г) учнівський комітет.

27. Тимчасовим варіантом учнівського самоврядування в школі є:

а) представницький;

б) комунарський;

в) комісійний.

28. До пасивних методів вивчення учнів та учнівського колективу класним керівником, залежно від характеру участі школярів у них, відносять:

а) бесіду;

б) соціометрію;

в) спостереження;

г) кількісний і якісний аналіз результатів діяльності.

29. Залежно від кількості учасників форми роботи класного керівника поділяються на:

- а) фронтальні;
- б) колективні;
- в) групові;
- г) індивідуальні.

30. Оберіть розділ плану виховної роботи класного керівника, який не є загальноприйнятим:

- а) індивідуальна виховна робота з учнями;
- б) виховна робота з громадськістю;
- в) виховна робота з батьками;
- г) виховна робота з активом класу.

31. Корекція й превенція в діях педагога різняться:

- а) наявністю діагностики учнів;
- б) впливом на вихованців;
- в) емоціями, що виникають в учнів;
- г) контролем за рівнем вихованості учнів.

32. Педагогічний такт – це...

- а) те, що характеризує вчителя з погляду його готовності до активного спілкування з вихованцями;
- б) спроможність вчителя віднайти правильну тактику розв'язання стратегічних завдань;
- в) особливий метод, який допомагає вчителю віднайти шляхи і засоби грамотного розв'язання завдань, що виникають у процесі професійної діяльності;
- г) те, що характеризує вчителя-вихователя з погляду почуття міри, відчуття психічного стану вихованця; це те, що підказує йому найделікатнішу манеру поведінки під час спілкування з учнями в різних ситуаціях.

33. Позакласну роботу з учнями в позакласний та позаурочний час здійснює:

- а) адміністрація школи;
- б) педагогічний колектив школи;
- в) учнівський комітет школи;
- г) директор школи.

34. До групових форм позакласної роботи відносять:

- а) олімпіади;
- б) гуртки;
- в) секції;
- г) предметні вечори.

35. Ознаками сім'ї як персонального середовища дитини, є:

- а) соціально-культурні особливості;*
- б) соціально-економічні умови;*
- в) жорсткий контроль за поведінкою дітей;*
- г) система покарань за незадовільну оцінку.*

Тест 2. 2

1. Педагогічний процес є системою тому, що:

- а) він поєднує у собі процеси навчання, виховання і розвитку;*
- б) він має всі ознаки системи: компоненти, структуру, цілісність, інтегральний результат, зв'язок з іншими системами;*
- в) його складовими є дії вихователя та вихованців;*
- г) між компонентами існують зв'язки.*

2. Оберіть найповнішу відповідь. Що відіграє вирішальну роль в організації педагогічного процесу?

- а) наявність у школі (класі) планів навчальної та виховної роботи;*
- б) висока кваліфікація педагогів;*
- в) діагностика, постановка завдань, побудова прогнозу, реалізація плану, корекція і аналіз результатів;*
- г) план, його реалізація, контроль та аналіз результатів.*

3. В основу планування педагогічного процесу покладено:

- а) план виховної роботи школи;*
- б) проект організації педагогічного процесу;*
- в) інформацію про рівень розвитку учнів;*
- г) діалектику відносин у педагогічному процесі.*

4. Виховання виступає як фактор формування особистості, коли трактується :

- а) у широкому соціальному розумінні;*
- б) у вузькому педагогічному розумінні;*
- в) у широкому педагогічному розуміння;*
- г) не трактується взагалі.*

5. Рушійними силами процесу виховання є:

- а) вихователі;*
- б) активні учні;*
- в) навчання та розвиток;*
- г) внутрішні суперечності та намагання позбутися їх.*

6. З переліку закономірностей виховання оберіть зовнішні:

- а) визначальна роль діяльності і спілкування у вихованні;*
- б) зумовленість вихованого процесу соціально-економічними потребами суспільства;*
- в) закономірний зв'язок виховання, розвитку й освіти;*

г) зумовленість цілей, задач, форм і методів виховання ідеологією і політикою суспільства.

7. Оберіть складові, що входять до складу системи професійної орієнтації:

- а) трудове навчання;
- б) професійна освіта;
- в) продуктивна праця;
- г) професійний відбір.

8. Навчальні вміння учнів поділяють на:

- а) усні;
- б) письмові;
- в) загальні;
- г) спеціальні.

9. Інтелект особистості – це...

- а) глибокі різнобічні знання в певній галузі науки чи багатьох галузях;
- б) навички розумової праці;
- в) здатність мислити;
- г) вміння писати й читати.

10. Моральна культура особистості – це...

- а) культура поведінки;
- б) соціально зумовлений рівень розвитку особистості в сфері моральної діяльності;
- в) моральні звички і вчинки;
- г) наявність совісті.

11. Шляхами формування моральної культури особистості є:

- а) система вимог;
- б) контроль за поведінкою учнів;
- в) використання виховних можливостей уроку;
- г) позакласна виховна робота.

12. Методологічною основою естетичного виховання є:

- а) логіка;
- б) філософія;
- в) етика;
- г) естетика.

13. Закінчіть речення. «Мистецтво, природне середовище, предметне середовище, праця людей, спілкування – це...»

- а) принципи художнього виховання;
- б) форми естетичного виховання;
- в) методи естетичного виховання;
- г) засоби естетичного виховання.

14. Оберіть групу, в якій наведено методи естетичного виховання:
- а) *свято; виховна година; засідання «круглого столу»;*
  - б) *індивідуальні; групові; колективні;*
  - в) *бесіда; диспут; розповідь;*
  - г) *врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; опора на позитивне в учнях; виховання у колективі та через колектив.*
15. Основними функціями світогляду є:
- а) *інформаційна;*
  - б) *оцінювальна;*
  - в) *розвивальна;*
  - г) *виховна.*
16. Судження, умовивід людини, пов'язаний із тлумаченням ти чи інших природних або суспільних явищ, вираження свого ставлення до них – це...
- а) *інтелект;*
  - б) *погляд;*
  - в) *роздум;*
  - г) *переконання.*
17. Прийом виховання – це...
- а) *інструмент «дотику до душі дитини»;*
  - б) *частина методу виховання;*
  - в) *спосіб організації виховної діяльності вчителя;*
  - г) *інструмент педагогічного впливу на особистість.*
18. У групі методів формування свідомості зайвими є такі:
- а) *метод вправ;*
  - б) *бесіда;*
  - в) *педагогічна вимога;*
  - г) *лекція.*
19. Метод прикладу належить до такої групи методів виховання:
- а) *методи формування свідомості особистості;*
  - б) *методи організації діяльності, спілкування, досвіду суспільної поведінки;*
  - в) *методи стимулювання та мотивації діяльності та поведінки;*
  - г) *методи контролю, самоконтролю, самооцінки діяльності та поведінки.*
20. За способом діяльності учнів розрізняють такі форми позакласної діяльності:
- а) *читацькі конференції;*
  - б) *самостійні роботи*;*
  - в) *конкурси, олімпіади;*
  - г) *класні години.*

21. Рушійними силами самовиховання є:
- біологічні фактори;*
  - соціальні фактори;*
  - наявність протиріч і бажання позбутися їх;*
  - виховання.*
22. Які методи самовиховання дозволяють контролювати його протікання, підводити підсумки зробленого, оцінювати і аналізувати свої дії?
- самоперевірка;*
  - самоконтроль;*
  - самонаказ;*
  - самозвіт.*
23. «Група людей, що об'єднана єдиною суспільно корисною метою, спільною діяльністю, спрямованою на досягнення цієї мети та має органи самоврядування – це ...»:
- контактна група;*
  - група туристів, що разом подорожують;*
  - колектив;*
  - пасажери автобусу.*
24. Провідними у формування та зміцненні шкільного колективу є такі фактори:
- спільна діяльність;*
  - керівна роль учителя;*
  - наявність органів учнівського самоврядування;*
  - наявність мети.*
25. Опис етапів розвитку колективу, залежно від ступеню самоорганізації, надає:
- А.С. Макаренко;*
  - О.М. Лутошкін;*
  - В.О. Сухомлинський;*
  - І.П. Іванов.*
26. Вищим органом учнівського самоврядування в класі є:
- актив класу;*
  - класний керівник;*
  - класні учнівські збори;*
  - староста класу.*
27. Постійним варіантом учнівського самоврядування в школі є:
- представницький;*
  - комунарський;*
  - комісійний.*

28. До активних методів вивчення учнів та учнівського колективу класним керівником, залежно від характеру участі школярів у них, відносять:

- а) біографічний метод;*
- б) тестування;*
- в) анкетування;*
- г) аналіз продуктів діяльності.*

29. Право класного керівника:

- а) відвідувати уроки вчителів у своєму класі;*
- б) робити зауваження вчителям-предметникам, що викладають у класі;*
- в) викликати батьків учнів свого класу до школи;*
- г) запрошувати до школи батьків учнів.*

30. Складання плану виховної роботи класного керівника слід починати з:

- а) домінуючих виховних завдань;*
- б) визначення змісту спільної діяльності класного керівника та учнів;*
- в) визначення форм спільної діяльності класного керівника та учнів;*
- г) характеристики рівня вихованості учнівкласу; аналізу досвіду виховної роботи в даному класі.*

31. Основа превентивної діяльності – це:

- а) передача вихователем життєвого досвіду своїм вихованцям;*
- б) використання корекційних методів виховання;*
- в) усунення причин й умов, які можуть стимулювати шкідливі звички учнів;*
- г) використання спеціальних засобів впливу на вихованців.*

32. Педагогічна технологія – це:

- а) комплекс знань, умінь і навичок, необхідних учителю для вирішення стратегічних, тактичних, а також процедурних завдань під час навчально-виховного процесу;*
- б) форма зв'язку, процес повідомлення інформації за допомогою технічних засобів;*
- в) спрямованість діяльності педагога на особистість учня з метою вдосконалення його якостей і властивостей;*
- г) сукупність психологічних, особистісних та професійних якостей педагога та доцільне їх використання.*

33. Принципами, які стосуються виключно позакласної та позашкільної роботи з учнями, є принципи:

- а) наочності;*
- б) добровільності;*
- в) ініціативи та самодіяльності;*
- г) опори на позитивне в дитині.*

34. До масових форм організації позакласної виховної роботи школи відносять:

- а) виставки;
- б) предметні вечори;
- в) секції;
- г) змагання.

35. Обрати функції, що забезпечують життєдіяльність сім'ї:

- а) матеріально-економічна;
- б) освітня;
- в) житлово-побутова;
- г) релактивна.

Ключ до тестових завдань другого модуля

Тест 2. 1:

1 – а; 2 – а, г; 3 – г; 4 – б; 5 – г; 6 – в; 7 – а, г; 8 – б, г; 9 – б, в; 10 – б; 11 – а, б; 12 – в; 13 – в; 14 – г; 15 – а; 16 – а, в, г; 17 – а, б; 18 – б, в; 19 – б; 20 – а, г; 21 – в; 22 – в; 23 – б; 24 – г; 25 – б; 26 – б; 27 – б; 28 – в, г; 29 – б, в, г; 30 – б; 31 – б, в; 32 – г; 33 – б; 34 – б, в; 35 – а, б.

Тест 2. 2:

1 – б; 2 – в; 3 – б; 4 – в; 5 – г; 6 – б, г; 7 – б, г; 8 – в, г; 9 – в; 10 – б; 11 – в, г; 12 – г; 13 – г; 14 – в; 15 – а, б; 16 – б; 17 – б; 18 – а, в; 19 – а; 20 – а, в, г; 21 – в; 22 – а, б, г; 23 – в; 24 – а, в; 25 – б; 26 – в; 27 – а, в; 28 – б, в; 29 – а, в; 30 – г; 31 – в; 32 – а; 33 – б, в; 34 – а, б, г; 35 – а, в, г.

МОДУЛЬ III

НАВЧАННЯ В ЦІЛІСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Тема 1. Навчальний процес як складова цілісного педагогічного процесу.

Дидактика як теорія навчання й освіти. Становлення гуманістичної та особистісно орієнтованої парадигми навчання й освіти в педагогічній науці. Визначення суті навчання й особистісно орієнтованого його змісту. Основні характеристики особистісно орієнтованого навчання. Процес навчання як цілісна система, його двосторонній характер, гносеологічна і психологічна основи навчання, структурні елементи навчання: мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації навчання, його результати.

Структура діяльності вчителя в навчальному процесі; навчання як система пізнавальних дій учнів, спрямованих на вирішення завдань навчання; структура процесу засвоєння навчальної інформації; різні підходи до його організації.

Тема 2. Закономірності, принципи і правила навчання.

Закони та закономірності процесу навчання, принципи педагогічної діяльності як прояв дії об'єктивних законів і закономірностей дидактичного процесу; характеристика принципів навчання, шляхи їхньої реалізації в навчальному процесі, вимоги до них. Принципи і правила навчання, їх взаємодія в педагогічному процесі. Принципи гуманізації навчального процесу в сучасній школі. Принципи і правила навчання як умови самосвідомості і самопізнання учнями сучасного світу, орієнтації в ньому і реалізації власного «Я».

Тема 3. Методи і засоби організації процесу навчання в сучасній школі.

Поняття: «метод» і «прийом» навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання. Методи організації навчально-пізнавальної діяльності школярів. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Характеристика методів контролю й самоконтролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності. Шляхи посилення освітніх, виховних, розвивальних функцій методів навчання.

Вибір методів навчання. Методичний арсенал учителя. Метод учителя як узагальнена характеристика індивідуального стилю його викладання.

Засоби навчання. Класифікація і характеристика засобів навчання. Комп'ютер як засіб навчання. Інтернет у системі навчання.

Тема 4. Сучасні засоби навчання.

Поняття та функції дидактичних засобів. Класифікація дидактичних засобів. Візуальні засоби навчання. Аудіальні засоби навчання. Аудіовізуальні засоби навчання. Дидактичні засоби в боротьбі з невдачами в навчальній роботі. Вимоги до сучасного шкільного підручника. Методика використання дидактичних засобів на уроках.

Тема 5. Види і сучасні концепції навчання, їх характеристика.

Характеристика пояснювально-ілюстративного навчання, його можливості й обмеженість. Сутність проблемного навчання, організація діяльності учнів у проблемній ситуації і шляхи її вирішення. Особливості взаємодії вчителя й учнів у системі програмованого навчання і навчання з використанням комп'ютера. Специфічні особливості й виховуючо-розвивальні можливості діалогічного й ігрового навчання. Характеристика індивідуального й диференційованого навчання. Кредитно-модульна система організації сучасного навчання. Сучасні освітні технології: визначення поняття «технології», його відмінність від методики навчання. Характеристика різних видів технологій навчання: проектування етапів реалізації навчального проекту на уроці (В.М.Монахова); взаємонавчання (М.І.Дьяченко); модульного навчання (П.Юцявичене); повного засвоєння

знань (Дж.Корролл, Б.Блум, М.В.Кларін); різнорівневого навчання (З.І.Калмикова); особистісно-орієнтованого навчання (О.В.Бондаревська, К.Роджерс, В.В.Серіков, І.С.Якиманська).

Тема 6. Форми організації навчального процесу в школі

Поняття про форми організації навчання. Різноманіття форм навчання. Індивідуальні, фронтальні, групові, колективні форми організації навчання. Поняття «система навчання». Характеристика класно-урочної і кредитно-модульної систем навчання. Системи індивідуального, індивідуалізованого, взаємного, масового навчання і їхній розвиток у дидактиці. Можливість реалізації систем навчання в сучасній школі. Тенденція розвитку й удосконалення форм навчання. Індивідуальне, індивідуально-групове, лекційно-семінарське навчання. Класно-урочна система, мангеймська система, метод проєктів.

Тема 7. Урок як основна форма співробітництва вчителів та учнів у процесі навчання.

Урок як основна форма організації навчального процесу. Сучасне трактування поняття «урок». Сутність і вимоги до сучасного уроку. Типологія і структура уроків. Шляхи підвищення освітньої, виховної й розвиваючої функції уроку. Нестандартні форми організації уроку. Характеристика форм організації навчання: лабораторне заняття, практикум, семінар, факультатив, домашня робота та ін. Зв'язок уроку з іншими формами навчання. Підготовка вчителя до різних форм організації навчання. Аналіз і самооцінка результативності форм навчання.

Тема 8. Активні форми організації навчання

Поняття «активні форми організації навчального процесу». Різновиди активних форм організації навчального процесу: ділова гра, комунікативний тренінг, диспут, бесіда «за круглим столом», олімпіади, конкурси, виставки учнівської технічної та художньої творчості. Різниця між активними та традиційними формами навчання. контроль результатів використання активних форм навчання.

Тема 9. Самостійна робота учнів

Поняття «самостійна робота». Система видів самостійної роботи учнів. Шляхи удосконалення домашньої навчальної роботи школярів. Основні форми самостійної роботи учнів. Розробка плану факультативу «Як самостійно вчитись».

Тема 10. Міжпредметні зв'язки в організації навчання.

Міжпредметні зв'язки як основа формування наукового світогляду. Основні напрямки формування міжпредметних зв'язків: міжпредметні знання і вміння, міжпредметні пізнавальні задачі. Проблема інтегративних курсів у сучасних концепціях освіти.

Тема 11. Зміст освіти у сучасній школі.

Особистісно орієнтована освіта як фактор соціалізації особистості школяра. Поняття «зміст освіти», важливі фактори, що впливають на зміст освіти, її спрямованість і характер у період соціально-економічних перетворень; тенденції персоналізації освіти, гармонізації знань і якостей особистості; посилення ціннісно-сислового аспекту її змісту; гуманізації та гуманітаризації освіти; наукові основи визначення змісту освіти. Компоненти змісту освіти: базовий і елективний; критерії відбору змісту освіти, вимоги до відбору змісту освіти в школі. Державні нормативні документи, які відображають зміст освіти в школі. Характеристика навчальних планів і програм для шкіл різного типу. Проблема диференціації і профілізації навчання та тенденції до забезпечення єдиних освітніх стандартів. Обов'язкові та факультативні навчальні дисципліни, включені до навчальних планів нових навчальних предметів.

Тема 12. Стандарти освіти.

Поняття «державного стандарту» загальної середньої школи. Зміст Закону України «Про загальну середню освіту». Обов'язки загальноосвітнього навчального закладу. Компоненти державного стандарту освіти. Контроль за рівнем якості освіти і професійної підготовки студентів у процесі реалізації професійної освіти.

Тема 13. Взаємозв'язок загальної, професійної політехнічної освіти.

Загальна освіта, як наукова основа професійної та політехнічної освіти. Професійна підготовка в процесі політехнічної та професійної освіти.

Тема 14. Діагностика й оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Мета, завдання контролю й оцінки знань учнів, функції, види контролю й оцінки навчальних досягнень. Рейтингова система контролю й оцінки знань; модульний контроль і критерії оцінки знань учнів.

Поняття педагогічної діагностики. Результати (продукти) навчання. Функції педагогічної діагностики: постановка цілей, визначення критеріїв і показників, відбір методів і їх застосування; аналіз результатів; облік результатів діагностики в процесі організації процесу навчання.

Діагностика мотивації навчання. Тестування навчальних досягнень. Параметри відстеження результативності навчального процесу.

Прогнозування результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Тема 15. Перевірка й оцінювання успішності учнів

Сутність контролю знань учнів. Завдання контролю знань учнів. Види контролю, які застосовуються в школі: попередній, поточний, періодичний та підсумковий контроль. Методи контролю знань та умінь учнів. Діагностична,

освітня, виховна, розвиваюча, стимулююча та управлінська функції контролю. Оцінка навчальної діяльності школярів.

Тест 3. 1

1. Розділ педагогіки про навчання і освіти – це...
  - а) методика викладання;
  - б) дидактика;
  - в) школознавство;
  - г) спеціальна педагогіка.
2. Цілі навчання:
  - а) корекційні, організаційні, загальнодидактичні;
  - б) виховні, освітні, розвивальні;
  - в) організаційно-методичні;
  - г) внутрішні, зовнішні.
3. Принципи навчання вперше сформував:
  - а) І. Песталоцці;
  - б) Я. Коменський;
  - в) М. Монтень;
  - г) К. Ушинський.
4. Стійкі педагогічні явища, які базуються на повторюваності фактів, навальних дій і є теоретичною основою принципів навчання – це...
  - а) методи навчання;
  - б) правила навчання;
  - в) закономірності навчання;
  - г) умови навчання.
5. Який принцип навчання ілюструють ці правила: початковий процес слід будувати відповідно до вікових можливостей учнів, рівня їх підготовленості і загального розвитку, але швидкими темпами і на посиленому рівні:
  - а) принцип наочності;
  - б) принцип доступності;
  - в) принцип науковості;
  - г) принцип систематичності та послідовності.
6. Метод навчання – це...
  - а) шлях, за яким рухається думка від учителя до учня з метою передачі знань останньому;
  - б) предмети матеріальної та духовної культури, які використовуються у процесі навчання;
  - в) вихідні закономірності, що визначають організацію навчального процесу у школі;

г) способи взаємопов'язаної діяльності вчителя на учнів, спрямовані на оволодіння учнями знаннями, вміннями та навичками, досвідом творчої діяльності.

7. Закінчить речення. «Вправа, практична робота, лабораторна робота – це...»:

- а) словесні методи навчання;
- б) практичні методи навчання;
- в) наочні методи навчання;
- г) проблемні методи навчання.

8. Закінчить речення. «Бесіда, розповідь, лекція, пояснення—це...»:

- а) практичні методи навчання;
- б) словесні методи навчання;
- в) наочні методи навчання;
- г) проблемні методи навчання.

9. Виберіть поняття, які належать до засобів навчання:

- а) практична робота;
- б) книга;
- в) карта;
- г) дедукція.

10. Виділити технічні засоби навчання, що не відносяться до аудіозасобів:

- а) моделі і муляжі;
- б) компакт-диски;
- в) транспаранти;
- г) аудіокасети.

11. Із запропонованих понять оберіть ті, що означають види навчання:

- а) лабораторно-практичне;
- б) пояснювально-ілюстративне;
- в) позакласне навчання;
- г) проблемне.

12. Визначити пропущений вид навчання. «... – це процес, в ході якого готує знання дають учням, використовуючи при цьому різні засоби навчання»:

- а) сугестивне навчання;
- б) рівневе навчання;
- в) пояснювально-ілюстративне;
- г) індивідуалізоване.

13. У якому виді навчання завжди присутня гіпотеза (припущення)?

- а) індивідуальне;
- б) взаємонавчання;
- в) проблемне;

г) диференційоване.

14. Який вид навчання характеризують такі ознаки: жорстке керування процесом навчання, що здійснюється за програмою, яка містить невеликі порції навчального матеріалу, інструктаж щодо виконання завдань, самі завдання, відповіді на них та вказівки про подальші кроки:

а) програмоване;

б) догматичне;

в) проблемне;

г) пояснювально-ілюстративне.

15. Розкрийте сутність поняття «форма організації навчання»:

а) це зовнішній вияв узгодженої діяльності вчителя та учнів;

б) це спосіб взаємопов'язаної діяльності вчителя та учнів;

в) це зовнішній вияв узгодженої діяльності вчителя та учнів, яка здійснюється у певному режимі та згідно з регламентом;

г) це урок, екскурсія, домашня самостійна робота.

16. У роботах якого педагога класно-урочна система навчання вперше отримала наукове обґрунтування:

а) І. Песталоцці;

б) А. Дістервега;

в) Я. Коменського;

г) К. Ушинського.

17. Яке поняття визначають як форму організації навчання, що передбачає спостереження виучуваних явищ в природних умовах та вихід за межі школи:

а) семінар;

б) практична завдання;

в) екскурсія;

г) лабораторне заняття.

18. З метою розширення науково-теоретичних знань учнів, розвитку практичних навичок, розвитку пізнавального інтересу, творчих здібностей та з метою професійної орієнтації використовують:

а) урок;

б) практикуми;

в) семінари;

г) факультативні заняття.

19. Вкажіть відповідь, в якій визначені види екскурсій за місцем у навчальному процесі:

а) вступна, поточна, підсумкова;

б) тематична, комплексна;

в) індивідуальна, групова, колективна;

г) *виробнича, природнича, краєзнавча.*

20. Урок виконує такі функції:

а) *внутрішні та зовнішні;*

б) *освітні, виховні, розвиваючі;*

в) *організаційно-методичні;*

г) *корекційні, організаційні.*

21. Для якого типу уроку характерна така структура: організаційна частина; мотивація учіння школярів; оголошення мети, задач уроку; застосування вивчених знань в нових практичних ситуаціях; підбиття підсумків уроку; завдання додому?

а) *комбінований;*

б) *урок систематизації та узагальнення знань;*

в) *урок формування та удосконалення умінь та навичок;*

г) *урок комплексного застосування умінь та навичок.*

22. На розвиток і корекцію дитячої психіки спрямовані:

а) *рольові ігри;*

б) *уроки-психотренінги;*

в) *уроки-усні журнали;*

г) *уроки-творчі звіти.*

23. Виконання ролей за визначеним сценарієм передбачають:

а) *уроки-спектаклі;*

б) *уроки-рольові ігри;*

в) *уроки-ділові ігри;*

г) *уроки-творчі звіти.*

24. Озброїти учнів методикою навчально-дослідної роботи, навчити їх бачити проблему, знаходити шляхи її творчого вирішення, робити висновки, узагальнення покликана:

а) *навчальна самостійна робота;*

б) *навчально-дослідна самостійна робота;*

в) *робота на факультативних заняттях;*

г) *робота в гуртках.*

25. Ступінь самостійності учнів виявляється в тому, що в завданні, яке пропонується учням, повідомляється ідея, принцип його виконання, а учні використовують текстуальні формулювання в нових поєднаннях, усному й письмовому їх відтворенні на основі збільшення кількості джерел інформації (наукова література, спостереження, лабораторні роботи, досліди) при використанні такого типу самостійних робіт:

а) *самостійна робота за зразком;*

б) *реконструктивна самостійна робота;*

в) *варіативна самостійна робота;*

г) *творча самостійна робота.*

26. На виконання домашньої роботи учнів 6-7-х класів передбачено:

а) *2,5 год.;*

б) *3,5 год.;*

в) *2 год.;*

г) *4 год.*

27. До уроків, яким властиве викладання матеріалу кількох тем блоками, розгляд об'єктів, явищ в їх цілісності, єдності та присутність на них кількох учителів, один з яких - ведучий, належать:

а) *уроки-змагання;*

б) *інтегровані уроки;*

в) *уроки змістовної спрямованості;*

г) *уроки-ділові ігри.*

28. Визначте пропущене слово. Орієнтація на спрямованість особистості учня, її ціннісні орієнтації, життєві плани, мотиви діяльності та поведінки – основа... підходу. Вставити пропущене слово.

а) *антропологічного;*

б) *культурологічного;*

в) *системного;*

г) *особистісного.*

29. Прибічники матеріальної освіти:

а) *І. Песталоцці;*

б) *Г. Спенсер;*

в) *Д. Дьюї;*

г) *Д. Локк.*

30. Документ, що визначає набір навчальних предметів, які вивчають у закладі освіти, їх розподіл, тижневу й річну кількість годин, відведену на кожний навчальний предмет та структуру навчального року – це...

а) *державний стандарт загальної середньої освіти;*

б) *базовий навчальний план;*

в) *календарний план;*

г) *шкільний компонент змісту освіти.*

31. У структурі навчальних планів для загальноосвітніх шкіл виділяють такі компоненти:

а) *державний;*

б) *факультативний;*

в) *шкільний;*

г) *регіональний.*

32. Основою професійної освіти є:

а) *трудове навчання;*

- б) загальна освіта;
  - в) професійна орієнтація учнів;
  - г) політехнічна освіта.
33. Точне визначення результатів дидактичного процесу – це..
- а) контроль;
  - б) діагностика;
  - в) перевірка;
  - г) оцінювання.
34. Спостереження за процесом засвоєння знань, умінь і навичок – це..
- а) перевірка;
  - б) контроль;
  - в) оцінка;
  - г) діагностика.
35. Види контролю:
- а) тематичний;
  - б) підсумковий;
  - в) комп'ютерний;
  - г) тестовий.

Тест 3. 2.

1. Дидактика вивчає:
- а) методи викладання конкретних дисциплін;
  - б) методи і засоби навчальної діяльності школярів;
  - в) особливості навчання й освіти;
  - г) закономірності, форми, методи і засоби навчання.
2. Навчання – це...
- а) упорядкування дидактичного процесу за певними критеріями, надання йому необхідної форми з метою якнайкращої реалізації поставленої мети;
  - б) наука про отримання освіти;
  - в) упорядкована взаємодія педагога з учнями, спрямована на досягнення поставленої мети;
  - г) категорія філософії, психології і педагогіки.
3. Принципи навчання – це:
- а) педагогічні умови – співпраця, співтворчість;
  - б) механізми реалізації особистісного-орієнтованого навчання;
  - в) основні положення будь-якої теорії або концепції;
  - г) основні положення, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу у відповідності з цілями та закономірностями.
4. Яке дидактичне поняття визначають як регулятивні судження про діяльність вчителя та учнів, зміст навчання:
- а) принципи навчання;

- б) закономірності навчання;*
- в) правила навчання;*
- г) методи навчання.*

5. Який принцип навчання ілюструють такі правила навчання: ні чого не засвоювати без розуміння та серйозного, відповідального ставлення до навчання:

- а) принцип доступності;*
- б) принцип наочності;*
- в) принцип свідомого засвоєння знань;*
- г) принцип зв'язку навчання з життям.*

6. До якого педагогічного поняття зараховують способи взаємопов'язаної діяльності вчителя та учнів, в результаті якої досягається мета навчання?

- а) форми навчання;*
- б) засоби навчання;*
- в) методи навчання;*
- г) принципи навчання.*

7. Закінчіть речення. «Ілюстрація, демонстрація, спостереження – це...»:

- а) словесні методи навчання;*
- б) наочні методи навчання;*
- в) гностичні методи навчання;*
- г) проблемні методи навчання.*

8. Закінчіть речення. «Індукція, дедукція, аналіз, синтез – це...»:

- а) методи навчання за джерелом знань;*
- б) методи навчання за логічною основою;*
- в) методи навчання за рівнем пізнавальної діяльності учнів;*
- г) методи навчання на основі діяльнісного підходу.*

9. Із запропонованих визначень обрати поняття «засоби навчання»:

- а) це певні вербальні методи навчання, за допомогою яких учитель розкриває сутність певного, явища, закону, процесу;*
- б) це предмети матеріальної та духовної культури, які використовуються у процесі навчання;*
- в) це складова частина методу, що визначає шляхи реалізації вимог методів навчання;*
- г) це шлях, за яким рухається думка від учителя до учня з метою передачі знань.*

10. Відзначити технічні засоби навчання, що не відносяться до візуальних:

- а) діафільми;*
- б) CD-диски;*
- в) транспаранти;*
- г) аудіокасети.*

11. Види навчання розрізняються за:

- а) визначенням доцільних методів навчання;*
- б) засобами, які використовуються у навчальній діяльності;*
- в) способами і особливостями організації мисленнєвої діяльності учнів;*
- г) факторами, які впливають на підвищення ефективності навчання.*

12. Вставити пропущену назву. «... навчання – це вид навчання, в основі якого лежить алгоритм у його початковому сенсі»:

- а) диференційоване;*
- б) програмоване;*
- в) проблемне;*
- г) програмне.*

13. Використання допоміжних матеріально-технічних засобів з їх специфічними дидактичними функціями є обов'язковим у таких видах навчання:

- а) пояснювально-ілюстративне навчання;*
- б) диференційоване;*
- в) програмне;*
- г) програмоване.*

14. Який тип навчання характеризують такі ознаки: учитель залучає учнів до формулювання задачі та пошуку шляхів її розв'язання, школярі використовують знання на практиці:

- а) програмоване навчання;*
- б) пояснювально-ілюстративне навчання;*
- в) проблемне навчання;*
- г) диференційоване навчання.*

15. Формами організації навчальної роботи з учнями є:

- а) дальтон-план, проектна діяльність;*
- б) фронтальна, групова, індивідуальна;*
- в) урочна, позаурочна;*
- г) колективна, бригадно-лабораторна.*

16. Конкретними формами організації навчання у всіх типах середніх навчальних закладів є:

- а) екскурсія;*
- б) виховна година;*
- в) домашня самостійна робота;*
- г) пояснення вчителя.*

17. Яке поняття визначають як форму організації самостійної пізнавальної діяльності учнів з метою закріплення отриманих знань; вміння їх використовувати на практиці; розвитку творчих здібностей:

- а) екскурсія;*

б) семінар;

в) урок;

г) домашня самостійна робота.

18. З метою системного узагальнення теоретичного матеріалу, формування в учнів уміння дискутувати, відстоювати свою думку, використовують:

а) практикум;

б) екскурсію;

в) семінар;

г) домашню самостійну роботу.

19. Вкажіть відповідь, в якій визначені види екскурсій за місцем проведення:

а) вступна, поточна, підсумкова;

б) тематична, комплексна;

в) індивідуальна, групова, колективна;

г) виробнича, природнича, краєзнавча.

20. Нестандартний урок відрізняється від стандартного

а) формою;

б) метою;

в) неусталеною структурою;

г) за часом.

21. Для якого типу уроку характерна така структура: актуалізація чуттєвого досвіду і опорних знань учнів; усвідомлення навчального матеріалу; узагальнення і систематизація знань; підбиття підсумків уроку; завдання додому:

а) комбінований;

б) урок узагальнення і систематизації знань;

в) урок оволодіння учнями новими знаннями;

г) урок формування та удосконалення умінь та навичок.

22. До активної самостійної пізнавальної діяльності та вивчення додаткової літератури учнів спонукають:

а) уроки суспільного огляду знань;

б) театралізовані уроки;

в) уроки-психотренінги;

г) уроки-імітації.

23. Можливість нестандартного вирішення соціально-виробничих проблем та імпровізувати учням дає:

а) урок-рольова гра;

б) урок-ділова гра;

в) урок-вистава;

г) урок-усний журнал.

24. Виконання учнями в позаурочний час різноманітних завдань з метою засвоєння знань, умінь та навичок, формування науково світогляду, активної життєвої позиції і творчого стилю діяльності – це...

- a) *робота учнів у позашкільних закладах освіти;*
- b) *самостійна робота учнів;*
- в) *робота у гуртках;*
- г) *участь у факультативах.*

25. Самостійна діяльність учнів виявляється в застосуванні фундаментальних понять тієї чи іншої наукової галузі для розв'язання завдань, в ході яких відбираються способи, шляхи, засоби для розкриття нових сторін явища, порівняння різних точок зору, різних тлумачень при використанні такого типу самостійних робіт:

- a) *творча самостійна робота;*
- b) *реконструктивна самостійна робота;*
- в) *варіативна самостійна робота;*
- г) *самостійна робота за зразком.*

26. На виконання домашньої роботи для учнів 8-го класу передбачено:

- a) *2,5 години;*
- b) *4 години;*
- в) *3,5 години;*
- г) *3 години.*

27. Міжпредметні зв'язки в дидактиці розглядають як:

- a) *засіб підвищення учнів інтересу до навчання;*
- b) *дидактичний принцип;*
- в) *умови встановлення взаємозв'язку між різними навчальними предметами;*
- г) *емоційний фон уроку.*

28. Провідна роль у визначенні змісту освіти належить:

- a) *меті і завданням виховання;*
- b) *задоволенню потреб і інтересів учнів;*
- в) *надання учням прикладних знань;*
- г) *розвитку інтелекту учнів.*

29. Прибічники формальної освіти:

- a) *I. Песталоцці;*
- b) *Й. Герbart;*
- в) *К. Ушинський;*
- г) *Г. Спенсер.*

30. Звід норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл, а також гарантії держави щодо її здобуття – це...

- a) *Закон України «Про освіту»;*

- б) *Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст.*;
 в) *Державний стандарт загальної середньої освіти*;
 г) *Освітні стандарти навчальних предметів*.
31. Документ, затверджений Міністерством освіти і науки, молоді та спорту, який визначає зміст і обсяг знань, умінь і навичок з кожного навчального предмета, зміст розділів і тем з розподілом за уроками навчання – це...
- а) *державний стандарт загальної середньої освіти*;
 б) *календарний план*;
 в) *базовий навчальний план*;
 г) *навчальна програма*.
32. Основою політехнічної освіти є:
- а) *професійна орієнтація учнів*;
 б) *загальна освіта*;
 в) *трудове навчання*;
 г) *професійна освіта*.
33. Діагностика результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів включає в себе такі компоненти:
- а) *перевірка знань, умінь і навичок*;
 б) *тестування, контрольні роботи*;
 в) *контроль*;
 г) *оцінювання*.
34. Поняття «контроль» стосовно поняття «діагностика»:
- а) *ширше*;
 б) *вужче*;
 в) *глибше*;
 г) *рівнозначне*.
35. Існують такі методи контролю:
- а) *усний*;
 б) *періодичний*;
 в) *письмовий*;
 г) *якісний та кількісний*.

Ключ до тестових завдань третього модуля

Тест 3. 1:

1 – б; 2 – б; 3 – б; 4 – в; 5 – б; 6 – г; 7 – б; 8 – б; 9 – б, в; 10 – а, в; 11 – б, г; 12 – в; 13 – в; 14 – а; 15 – в; 16 – в; 17 – в; 18 – г; 19 – а; 20 – б; 21 – г; 22 – б; 23 – а, б; 24 – б; 25 – б; 26 – а; 27 – б; 28 – г; 29 – б; 30 – б; 31 – а, в, г; 32 – б, г; 33 – б; 34 – б; 35 – а, б.

Тест 3. 2:

1 – в; 2 – в; 3 – г; 4 – б; 5 – в; 6 – в; 7 – б; 8 – б; 9 – б; 10 – б; 11 – в; 12 – б; 13 – а, г; 14 – в; 15 – б; 16 – в; 17 – г; 18 – в; 19 – г; 20 – в; 21 – в; 22 – а; 23 – б; 24 – б; 25 – в; 26 – г; 27 – б, в; 28 – а; 29 – а, б; 30 – в; 31 – г; 32 – б; 33 – а, в, г; 34 – б; 35 – а, в.

МОДУЛЬ IV ШКОЛОЗНАВСТВО

Тема 1. Сутність і основні принципи керівництва педагогічними системами

Керівництво, внутрішньошкільне керівництво, внутрішньошкільний менеджмент; загальні принципи керівництва педагогічними системами (демократизація і гуманізація, систематичність і цілісність, раціональне поєднання централізації та демократизації, єдність єдиноначальності й колективності, об'єктивність і повнота інформації в керівництві педагогічними системами); школа як педагогічна система й об'єкт наукового керівництва.

Тема 2. Педагогічна діяльність: сутність, структура, робота в школі, стиль і характер.

Сутність поняття «педагогічна праця», «педагогічна робота», «педагогічна діяльність». Структурні компоненти педагогічної діяльності і їх характеристика. Роль стимулювання в організації педагогічної діяльності. Характеристика критеріїв рівня організації діяльності вчителів.

Тема 3. Наукові основи організації педагогічної діяльності. Гуманістичні основи діяльності вчителя.

Аналіз педагогічної діяльності. Принципи і методи організації педагогічних дій, цілісної діяльності: формулювання мети і завдань, вибір методів і засобів праці, науковий підхід до його планування.

Роль стимулювання в організації педагогічної діяльності.

Розвиток педагогічної творчості. Характеристика рівнів розвитку педагогічної творчості вчителів. Співвідношення понять «педагогічний досвід», «педагогічна творчість», «педагогічна майстерність».

Організація педагогічної творчості вчителів.

Характеристика критеріїв рівня організації діяльності вчителів. Гуманізація навчально-виховного процесу. Цілепокладання і мотивація гуманістичної спрямованості діяльності вчителів. Характеристика принципів гуманізації навчально-виховної діяльності.

Тема 4. Педагогічний моніторинг у системі особистісно-орієнтованої освіти.

Визначення поняття «педагогічний моніторинг», різні види моніторингу, що використовуються в шкільній практиці. Зміст, структура педагогічного моніторингу. Критерії моніторингу освітнього процесу. Програми: «Моніторинг особистісно-орієнтованого освітнього процесу», «Моніторинг освітнього середовища».

Тема 5. Інноваційні процеси в освіті. Підвищення кваліфікації вчителів.

Поняття інновацій в освіті; критерії педагогічної інновації; передовий досвід і впровадження досягнень педагогічної науки; методична робота як фактор підвищення педагогічної культури; педагогічна самоосвіта вчителя; атестація педагогічних кадрів.

Тема 6. Методична робота в школі.

Шляхи, засоби і методи розвитку педагогічного мислення, педагогічних умінь та педагогічних здібностей учителя. Основні форми методичної роботи в школі. Методи і форми організації самоосвіти та самовиховання вчителя.

Тема 7. Передовий педагогічний досвід і впровадження досягнень педагогічної науки.

Поняття передового педагогічного досвіду. Основні напрямки у вивченні педагогічного досвіду. Методи вивчення педагогічного досвіду.

Тест 4. 1

1. Оберіть правильну відповідь. Школознавство – це...
  - а) розділ педагогіки про ведення школи;
  - б) розділ педагогіки про організацію виховання;
  - в) розділ педагогічної науки про організацію та управління діяльністю навчально-виховного закладу;
  - г) розділ педагогіки про організацію навчання.
2. Школознавство охоплює:
  - а) принципи управління та керівництва школою;
  - б) принципи навчання;
  - в) закономірності виховання;
  - г) діяльність органів народної освіти.
3. Внутрішньошкільний менеджмент у педагогічній літературі зазвичай вважають:
  - а) синонімом внутрішньошкільного контролю;
  - б) частиною внутрішньошкільного контролю;
  - в) методом внутрішньошкільного контролю;
  - г) прийомом внутрішньошкільного контролю.
4. Профспілковий комітет школи входить до складу:
  - а) органів громадського самоврядування;

- б) адміністрації школи;
  - в) органів колегіального управління школою;
  - г) методичної ради школи.
5. Принцип демократичності управління школою полягає в:
- а) гуманізації відносин в системі «учитель-учень»;
  - б) скасуванні покарань для учителів та учнів;
  - в) поєднанні громадського самоврядування з єдиноначальністю директора;
  - г) створення творчої атмосфери для діяльності учнів в школі.
6. Передбачення та прогнозування діяльності школи не лише на семестр чи навчальний рік, але й на увесь цикл навчання учнів у школі забезпечує дотримання принципу:
- а) демократичності управління школою;
  - б) плановості управління школою;
  - в) оптимізації управління школою;
  - г) перспективності управління школою.
7. Педагогічна праця – це...
- а) цілеспрямована творча діяльність педагога з метою виховання, освіти, навчання підростаючих поколінь і дорослих;
  - б) професійна діяльність педагога;
  - в) вид трудової діяльності людини, що володіє комплексом соціальних педагогічних знань і практичних навичок, набутих в результаті цілеспрямованої професійної підготовки;
  - г) виконання трудових функцій педагогом.
8. Професіограма педагога – це...
- а) перелік обов'язків педагога;
  - б) комплекс якостей та умінь, якими має володіти педагог для успішної педагогічної професії;
  - в) документ, що узагальнює науково обґрунтовані норми і вимоги до педагогічної професії;
  - г) наука про види професійної діяльності педагога.
9. Вставити пропущене слово. «... компонент педагогічної діяльності передбачає встановлення правильних взаємин учителя з учнями, учителями, батьками, громадськістю»:
- а) організаторський;
  - б) етичний;
  - в) комунікативний;
  - г) оперативний.
10. Загальнопедагогічну діяльність здійснюють:
- а) батьки;
  - б) вчителі;

- в) керівники підприємств і закладів;
- г) усі відповіді вірні.

11. Педагогічна діяльність, спрямована на організацію виховного середовища та управління різноманітними видами діяльності вихованців з метою вирішення завдань гармонійного розвитку особистості – це...

- а) учіння;
- б) активізація учнів;
- в) виховна робота;
- г) викладання.

12. Вихідні керівні положення організації педагогічної діяльності – це...

- а) закономірності організації педагогічної діяльності;
- б) принципи організації педагогічної діяльності;
- в) вимоги до організації педагогічної діяльності;
- г) правила організації педагогічної діяльності.

13. Управляти процесом творчості допомагає психологічна складова творчої діяльності:

- а) гнучкість розуму;
- б) систематичність і послідовність мислення;
- в) діалектичність;
- г) готовність до ризику та відповідальність за прийняття рішення.

14. Система гуманістичного навчально-виховного процесу спирається на певні принципи, серед яких значне місце посідає принцип, що вимагає, щоб природне і соціальне розглядалось у єдності; передбачає органічний взаємозв'язок чуттєвого, морального і фізичного розвитку, оволодіння способами самоудосконалення, самореалізації; оволодіння дітьми досвідом соціалізації. Це –...

- а) гармонізація;
- б) соціалізація;
- в) персоніфікація;
- г) демократизація.

15. Передбачення майбутніх змін у розвитку, освіті, формуванні особистості, визначення шляхів її вдосконалення; проектування ходу розвитку педагогічного процесу – це...

- а) цілепокладання;
- б) моніторинг;
- в) прогнозування;
- г) діагностика.

16. Основними принципами педагогічного моніторингу є такі:

- а) принцип науковості;
- б) принцип активності;

- в) *принцип професійної доцільності;*
  - г) *принцип безперервності, цілісності та наступності.*
17. *Інновації в освіті – це...*
- а) *розповсюдження нововведень в педагогічній практиці;*
  - б) *оригінальність шкільного життя;*
  - в) *консервативний підхід в освіті;*
  - г) *творчий підхід до педагогічної діяльності.*
18. До основних об'єктів інноваційних перетворень в педагогічній системі не відносять:
- а) *соціальне середовище;*
  - б) *педагогічні технології;*
  - в) *управління школою;*
  - г) *зміст освіти.*
19. Орієнтація на спрямованість особистості, її ціннісні орієнтації, життєві плани, мотиви діяльності та поведінки – основа підходу:
- а) *особистісного;*
  - б) *системного;*
  - в) *культурологічного;*
  - г) *антропологічного.*
20. Нововведення, що розробляються і проводяться робітниками і організаціями системи освіти, називаються педагогічним (- и, - ою):
- а) *досвідом;*
  - б) *реформами;*
  - в) *інноваціями;*
  - г) *майстерністю.*
21. Метою процедури атестації учителя є:
- а) *присвоєння кваліфікаційної категорії та розряду у відповідності з рівнем професіоналізму;*
  - б) *стимулювання росту кваліфікації та професіоналізму вчителя;*
  - в) *визначення розряду для оплати праці у відповідності з єдиною тарифною сіткою;*
  - г) *визначення терміну викладацької діяльності.*
22. Для атестації педагогічних працівників на другу кваліфікаційну категорію атестаційна комісія створюється:
- а) *закладом освіти;*
  - б) *міністерством;*
  - в) *місцевим органом управління освіти;*
  - г) *опікунською радою.*
23. Методична робота в школі – це..
- а) *діяльність з удосконалення навчально-виховного процесу;*

- б) спеціально організована діяльність педагогічного колективу, що створює умови для підвищення майстерності педагога;
- в) основний компонент в підвищенні кваліфікації вчителів;
- г) важлива ланка в системі безперервної освіти.
24. Функції методичної роботи в школі:
- а) прогностична;
- б) моделююча;
- в) виховна;
- г) інформаційна.
25. Організація змісту методичної роботи на охоплення усіх сторін і напрямків підвищення кваліфікації педагогів у школі – це принцип ...
- а) комплексності змісту методичної роботи;
- б) єдності науковості та доступності;
- в) всебічного змісту методичної роботи;
- г) вибору пріоритетів.
26. Поповнення та поглиблення знань відповідно до змін у змісті освіти передбачає ... (вказати, яка саме) функція методичної роботи:
- а) інформаційно-оцінна;
- б) відновлювальна;
- в) прогностична;
- г) коригувальна.
27. Покликані сприяти виробленню єдиної педагогічної позиції і підходів до важливих педагогічних проблем ... форми методичної роботи:
- а) масові;
- б) колективні;
- в) індивідуальні;
- г) групові;
28. Школа молодого вчителя належить до ... форм методичної роботи:
- а) масових;
- б) колективних;
- в) групових;
- г) індивідуальних.
29. До масових форм методичної роботи не відносять:
- а) педагогічні читання;
- б) творчі звіти вчителів;
- в) методичні об'єднання;
- г) школа педмайстерності.
30. За кількістю авторів педагогічний досвід може бути:
- а) масовим;
- б) індивідуальним;

- в) *груповим;*
  - г) *колективним.*
31. Різновидами передового педагогічного досвіду є:
- а) *новаторський;*
  - б) *дослідницький;*
  - в) *масовий;*
  - г) *індивідуальний.*
32. Критерій, за допомогою якого передовий досвід виділяється з-поміж маси позитивного, що його оточує, називається:
- а) *стабільність;*
  - б) *актуальність;*
  - в) *соціальна значущість;*
  - г) *новизна і прогресивність.*
33. Виявлення передового педагогічного досвіду ґрунтується на таких методологічних засадах (визначити, що зайве):
- а) *об'єктивність;*
  - б) *комплексність;*
  - в) *науковість;*
  - г) *узагальненість.*
34. Дії організаційного характеру, спрямовані на популяризацію передової педагогічної ідеї, мають назву:
- а) *освоєння досвіду;*
  - б) *впровадження досвіду;*
  - в) *поширення досвіду;*
  - г) *вивчення та аналіз досвіду.*
35. Найпоширенішими методами впровадження передового педагогічного досвіду є:
- а) *розповідь;*
  - б) *науково-практичні конференції;*
  - в) *розв'язання педагогічних завдань і ситуацій;*
  - г) *педагогічні читання.*

Тест 4. 2

1. Яке поняття визначають як розділ педагогічної науки про організацію і управління діяльністю навчально-виховного закладу? Виберіть правильну відповідь:
- а) *спеціальна педагогіка;*
  - б) *школознавство;*
  - в) *теорія виховання;*
  - г) *дидактика.*

2. Управління навчально-виховними закладами здійснюється на основі:
  - а) положень Конституції України;
  - б) Закону «Про освіту»;
  - в) концепції середньої загальноосвітньої школи;
  - г) державної національної програми «Освіта» Україна XXI століття;
3. Функції внутрішньошкільного менеджменту:
  - а) планування та організація;
  - б) координація та контроль;
  - в) навчальна та вихована;
  - г) розвиваюча.
4. Рада школи, педагогічна рада школи, нарада при директорі та його заступниках належать до:
  - а) органів громадського самоврядування;
  - б) методичної ради школи;
  - в) органів колегіального управління школою;
  - г) опікунської ради школи.
5. Зобов'язує до відкритого прийняття рішень педагогічної ради школи обговорення поточних питань принцип...
  - а) демократичності управління школою;
  - б) гуманізації управління;
  - в) компетентності;
  - г) гласності, відкритості управління.
6. Передбачає сворення гуманних стосунків, оптимальних умов для повноцінної життєдіяльності дитячого і педагогічного колективів принцип:
  - а) оптимізації;
  - б) гуманізації;
  - в) об'єктивності оцінювання виконання учасниками педагогічного процесу функціональних обов'язків;
  - г) перспективності.
7. Педагогічна діяльність – це...
  - а) цілеспрямована вмотивована управлінська діяльність педагога, зорієнтована на всебічний розвиток особистості дитини та підготовку її до життя в сучасних соціокультурних умовах;
  - б) особливий вид суспільно корисної діяльності дорослих, спрямованої на підготовку підростаючого покоління до життя;
  - в) цілеспрямований вплив педагога на особистість дітей з метою покращення їх якостей та властивостей;
  - г) цілеспрямована творча діяльність педагога з метою виховання, навчання, освіти підростаючого покоління.

8. Професіограма педагога – це:

- а) еталонна модель успішно працюючого педагога;*
- б) документ, що надає відомості про педагогічну роботу;*
- в) звід правил поведінки педагога на робочому місці;*
- г) перелік вимог, що висувуються до видів професійної діяльності педагога.*

9. Який компонент педагогічної діяльності пов'язаний з відбором навчального матеріалу та урахуванням при цьому вікових та індивідуальних особливостей учнів, з плануванням педагогічного процесу, проектуванням навчально-матеріальної бази?

- а) комунікативний;*
- б) конструктивний;*
- в) навчальний;*
- г) організаторський.*

10. Професійну педагогічну діяльність здійснюють:

- а) громадські організації;*
- б) керівники підприємств і закладів;*
- в) батьки;*
- г) вчителі.*

11. Вид виховної діяльності, спрямований на управління пізнавальною діяльністю учнів – це...

- а) розумове виховання;*
- б) викладання;*
- в) виховна робота;*
- г) учіння.*

12. Ідеальна модель передбачуваного результату педагогічної діяльності – це:

- а) результат виховання;*
- б) процес формування особистості учня;*
- в) всебічно і гармонійно розвинений учень;*
- г) ціль педагогічної діяльності.*

13. Чітко сформулювати суперечність і знаходити спосіб її вирішення дозволяє психологічна складова творчої діяльності:

- а) гнучкість розуму;*
- б) систематичність і послідовність мислення;*
- в) діалектичність;*
- г) готовність до ризику та відповідальність за прийняття рішення.*

14. Обрати правильну відповідь. «Принцип передбачає систему, засновану на взаємодії, на педагогіці співдружності, співпраці і співтворчості вихователя та вихованців. Він передбачає взаємозв'язок, взаємозумовленість

- системи педагогічного керівництва, самоврядування, співуправління і саморегуляції та виховання учнів у дусі свободи, особистої гідності):
- а) *гармонізації;*
  - б) *демократизації;*
  - в) *толерантності;*
  - г) *соціалізації.*
15. Діагностика, оцінка та прогнозування стану педагогічного процесу, відстеження його ходу, результатів, перспектив, розвитку – це...
- а) *перевірка;*
  - б) *оцінювання;*
  - в) *моніторинг;*
  - г) *контроль.*
16. Основні функції педагогічного моніторингу:
- а) *стимулююча;*
  - б) *інформаційна;*
  - в) *корегуюча;*
  - г) *формувальна.*
17. Нововведення в педагогічній системі, що покращують протікання та результати освітнього процесу, називаються :
- а) *інноваціями;*
  - б) *розвитком;*
  - в) *прогресом;*
  - г) *корегуванням.*
18. До основних об'єктів інноваційних перетворень в педагогічній системі відносять:
- а) *соціальне середовище;*
  - б) *педагогічні технології;*
  - в) *управління школою;*
  - г) *зміст освіти.*
19. Наука, що вивчає новоутворення, нові явища в різних сферах діяльності людини, називається...
- а) *футурологією;*
  - б) *системологією;*
  - в) *інноватикою;*
  - г) *прогностикою.*
20. До педагогічних інновацій можна віднести зміни в ...
- а) *змісті освіти;*
  - б) *структурі системи освіти;*
  - в) *обладнанні навчальних закладів;*
  - г) *статусі освіти.*

21. Комплексна оцінка кваліфікації педагогічного професіоналізму працівників закладу освіти – це...
- а) акредитація;*
  - б) сертифікація;*
  - в) діагностика;*
  - г) атестація.*
22. Принцип добровільності атестації педагогічних кадрів передбачає:
- а) доведення експертного висновку до відому того, хто атестується;*
  - б) особисту відповідальність педагогів;*
  - в) оцінювання діяльності того, хто атестується, експертами;*
  - г) можливість проходження атестації всіма.*
23. Спеціально організована діяльність педагогічного колективу, що створює умови для підвищення майстерності педагога – це ...
- а) школа педмайстерності;*
  - б) методична робота;*
  - в) навчально-виховна робота;*
  - г) школа удосконалення.*
24. Функції методичної роботи в школі:
- а) діагностична;*
  - б) розвиваюча;*
  - в) відновлювальна;*
  - г) навчальна.*
25. Необхідність встановити єдності, взаємозв'язку та взаємобачення всіх напрямків підвищення кваліфікації та майстерності педагогів – це принцип...
- а) комплексного змісту методичної роботи;*
  - б) всебічного змісту методичної роботи;*
  - в) актуальності змісту методичної роботи;*
  - г) практичної спрямованості змісту методичної роботи.*
26. Сприяє оновленню знань і вмінь педагогів відповідно до потреб життя ... функція методичної роботи:
- а) корегуюча;*
  - б) компенсаційна;*
  - в) відновлююча;*
  - г) організаційно-регулююча.*
27. В цих формах методичної роботи реалізуються індивідуальні програми підвищення кваліфікації педагогів з урахуванням їх компетентності, потреб, інтересів:
- а) групових;*
  - б) колективних;*
  - в) масових;*

- г) *індивідуальних.*
28. Стажування належить до ... форм методичної роботи:
- групових;*
  - колективних;*
  - масових;*
  - індивідуальних.*
29. До індивідуальних форм методичної роботи відносять:
- самоосвіту;*
  - тренінги;*
  - творчі звіти вчителів;*
  - наставництво.*
30. Сукупність знань, умінь, навичок, здобутих у процесі практичної навчально-виховної роботи – це...
- педагогічна техніка;*
  - педагогічний досвід;*
  - педагогічна майстерність;*
  - педагогічна компетентність.*
31. За поширеністю, охопленістю педагогічного середовища, педагогічний досвід поділяють на:
- передовий;*
  - масовий;*
  - новітній;*
  - експериментальний.*
32. Передбачає забезпечення відповідного вимогам рівня знань, умінь і навичок, розвитку учнів, їхніх ідейно-моральних якостей, культури, критерій педагогічного досвіду, що має назву:
- результативність і дієвість;*
  - стабільність;*
  - перспективність;*
  - новизна і прогресивність.*
33. Виявлення досвіду з позицій найновіших досягнень педагогічної теорії, тісного взаємозв'язку педагогічної теорії та практики, наукового осмислення практичних здобутків ґрунтується на таких методологічних засадах:
- об'єктивність;*
  - актуальність;*
  - науковість;*
  - узагальненість.*
34. Обов'язковість дій з реалізації передового досвіду передбачає:
- використання досвіду;*
  - поширення досвіду;*

в) впровадження досвіду;

г) освоєння досвіду.

35. Найпоширенішими формами впровадження передового педагогічного досвіду є:

а) курси підвищення кваліфікації;

б) розповідь;

в) наставництво;

г) відеозаписи уроків.

Ключ до тестових завдань четвертого модуля

Тест 4.1:

1 – в; 2 – а, г; 3 – а, г; 4 – а; 5 – в; 6 – г; 7 – а, б; 8 – б, в; 9 – в; 10 – г; 11 – в; 12 – б; 13 – б; 14 – а; 15 – в; 16 – а, в; 17 – а; 18 – а; 19 – а; 20 – в; 21 – б; 22 – в; 23 – б, в, г; 24 – а, б, г; 25 – в; 26 – б; 27 – а; 28 – в; 29 – в, г; 30 – б, г; 31 – а, б; 32 – г; 33 – г; 34 – в; 35 – а, в.

Тест 4.2:

1 – б; 2 – а, б; 3 – а, б; 4 – в; 5 – г; 6 – б; 7 – а; 8 – а, г; 9 – б; 10 – г; 11 – б; 12 – г; 13 – в; 14 – б; 15 – в; 16 – б, в, г; 17 – а; 18 – б, в, г; 19 – в; 20 – а; 21 – г; 22 – б; 23 – б; 24 – а, в; 25 – а; 26 – б; 27 – г; 28 – а; 29 – а, г; 30 – б; 31 – а, б; 32 – а; 33 – в; 34 – в; 35 – а, в.

РОЗДІЛ II ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

МОДУЛЬ I

Методологічні засади історії педагогіки як науки. Становлення та розвиток виховання й навчання: від первісних часів до епохи європейського Середньовіччя.

Актуальність історико-педагогічного знання щодо професійного становлення сучасного педагога-фахівця. *Предмет і завдання* історії педагогіки як науки. Логіка побудови навчального курсу. *Принципи* історії педагогіки. *Джерельна база* історії педагогіки, її зв'язок з іншими суспільними науками. Основні *методи історико-педагогічних досліджень*: *Культурологічний та антропологічний підходи* як визначальні щодо сучасного методологічного обґрунтування історії педагогіки як науки.

Теорії виникнення виховання: еволюційно-біологічна (Ш. Летурно, Дж.Сімпсон, А. Еспінас), психологічна (П.Монро), теософська або релігійно-ідеалістична (К.Шмідт), соціологічна (К.Маркс, Ф. Енгельс), соціокультурна (І.Зязюн, О.Сухомлинська). *Умови виникнення виховання як суспільного явища.*

Зародження *виховання у первісному суспільстві*. Виховання і навчання в умовах цивілізацій *Стародавнього Сходу*.

Виховання в Стародавній Греції. Система виховання в авторитарній Спарті: домінування ідеалу фізично розвиненої людини-воїна. Етапи та засоби спартанського виховання. *Система виховання в демократичних Афінах*: „калокагатія” - сукупність добродійностей - як мета виховання, ідея всебічно розвиненої людини. Типи шкіл в Афінах, зміст та особливості процесу навчання. Особливості жіночого виховання. Філософи Стародавньої Греції про особливості процесу виховання та значення освіти в житті людини. Розробка *Демокритом* теорії пізнання та ідеї природовідповідності виховання. Евристичний метод „пошуку істини” *Сократа*, виховання як шлях інтелектуального і морального розвитку людини. Ідея державного виховання та навчання молоді *Платона*, його вікова періодизація. *Аристотель* про види виховання, етапи та зміст навчання вільних громадян.

Система освіти *Стародавнього Риму*. Поради *Квінтіліана* та *Цицерона* щодо організації шкільної справи. Виховання та навчання в перших християнських общинах.

Основні чинники, що вплинули на розвиток освіти й виховання в епоху європейського *Середньовіччя* Монополія церкви на розвиток освіти, науки, шкільної справи.

Домінантні різновиди освіти цього періоду: церковно-монастирська, лицарська освіта, міські школи та університети.

Т е с т № 1.1.

1. Який підхід є визначальним при вивченні історико-педагогічної науки?
  - а) особистісний;
  - б) комплексний;
  - в) культурологічний;
  - г) індивідуальний.
2. Історія педагогіки – це:
  - а) наука про навчання та виховання людини;
  - б) наука про розвиток теорії й практики освіти, навчання й виховання людини від найдавніших часів до сучасності;
  - в) сукупність знань у галузі соціально-гуманітарних наук і пов'язаних з ними практичних навичок та вмінь;
  - г) наука про універсальні закони руху й розвитку природи, суспільства та людського мислення.
3. Основними джерелами історії педагогіки як науки є:
  - а) вивчення творів образотворчого мистецтва;
  - б) вивчення праць видатних педагогів і діячів освіти минулих часів;
  - в) вивчення археологічних знахідок;
  - г) вивчення й аналіз художньо-педагогічної літератури.
4. Які методи є провідними в історико-педагогічних дослідженнях:
  - а) порівняльно-історичне тлумачення джерел;
  - б) спостереження;
  - в) метод математичної обробки отриманих статистичних даних;
  - г) ретроспективний аналіз педагогічних явищ, фактів і подій.
5. Визначте основні концепції (теорії) виникнення виховання:
  - а) концепція прагматизму та позитивізму;
  - б) психологічна;
  - в) гуманістична концепція;
  - г) еволюційно-біологічна;
  - д) теософська.
6. Засновниками еволюційно-біологічної концепції виникнення виховання є:
  - а) Ш. Летурно, Дж. Сімпсон, А. Еспінас;
  - б) К.Шмідт;
  - в) А. Зязюн та О. Сухомлинська;
  - г) П. Монро.

7. Серед основних умов виникнення виховання як окремого виду людської діяльності дослідники називають:

- а) інформатизацію суспільства;*
- б) появу зв'язного мовлення та налагодження соціальних зв'язків;*
- в) трудову діяльність первісної людини;*
- г) зміну клімату.*

8. Що можна віднести до найстаріших носіїв інформації в історії педагогіки?

- а) манускрипти;*
- б) звукозаписи;*
- в) піктограми;*
- г) рукописи.*

9. У первісному суспільстві переважали такі види виховання:

- а) фізичне, трудове, моральне, примітивне розумово-світоглядне;*
- б) фізичне, розумове, трудове, моральне;*
- в) естетичне, трудове, фізичне;*
- г) фізичне, морально-емоційне, трудове.*

10. У який історичний період виникає виховання як соціальне явище:

- а) на етапі патріархату;*
- б) у дородовий період;*
- в) на етапі раннього матріархату;*
- г) у рабовласницький період.*

11. Процес виховання у первісному суспільстві завершувався системою випробувань та церемонією посвяти у дорослість, яка мала таку назву:

- а) змагання;*
- б) криптія;*
- в) ініціація;*
- г) інсайт.*

12. Віра первісних людей у наявність душі в кожній істоті, рослини й навіть предметів побуту визначається вченими як:

- а) анімізм;*
- б) інстинкт;*
- в) індиферентність;*
- г) амнезія.*

13. Задачі виховання людини в первісну епоху зводилися до:

- а) набуття певних професійних знань;*
- б) засвоєння елементів магіко-ритуальних культів;*
- в) оволодіння певними трудовими навичками та прийомами;*
- г) усвідомлення світу як анімістичного феномену та підготовки до виживання в оточуючому середовищі.*

14. Визначальним законом людського співжиття й керівництвом до здійснення виховання у родовій общині був:

- а) закон золотого правила моралі;*
- б) закон табу;*
- в) біологічний закон;*
- г) закон руху колективу.*

15. Основними шляхами виховання підростаючого покоління у первісному суспільстві були:

- а) показ, спостереження, змагання;*
- б) навювання, спостереження, приклад однолітків;*
- в) показ, спостереження, посильна участь у праці;*
- г) приклад батьків.*

16. Основою для першої найпростішої диференціації в первісному суспільстві були:

- а) стать та вік дитини;*
- б) індивідуальні обдарування;*
- в) наполегливість під час полювання та рибальства;*
- г) розумові здібності.*

17. Унаслідок соціального й майнового розшарування первісного суспільства в деяких регіонах світу сім'я стає основною соціальною одиницею приблизно з:

- а) 500-600 рр. до н.е.;*
- б) 3-4 тис. до н.е.;*
- в) 1 ст. н.е.;*
- г) з 9-8 тис. до н.е.*

18. Найстарішими у світовій цивілізації вважаються школи:

- а) ізраїльсько-їудейського царства;*
- б) Месопотамії;*
- в) Стародавнього Єгипту;*
- г) піктографічна школа Майя.*

19. Перші школи в стародавніх містах Месопотамії, як правило, виникали:

- а) у будинку старійшин;*
- б) на ринкових площах;*
- в) при зікуратах (культових вежах);*
- г) за містом, на лоні природи.*

20. У школах стародавніх Вавилону, Шумеру, Аккаду та Ассирії основним письмовим приладдям для учнів були:

- а) папіруси;*
- б) глиняні таблички;*
- в) пергамент;*

.) пальмове листя.

21. У Стародавньому Єгипті (3 тисячоліття до н.е) систематичне навчання учнів у храмових та палацових школах розпочиналося, як правило:

- а) з 5 років;
- б) з 7 років;
- в) з 10 років;
- г) з 14 років.

22. Звична для нас десятична система рахування (за допомогою нуля та десяти цифр) була запроваджена:

- а) у стародавніх містах-державах Месопотамії;
- б) у Стародавньому Єгипті;
- в) у Стародавній Індії;
- г) у Стародавньому Китаї.

23. Виховні ідеали жителя Стародавньої Індії змальовані в таких творах:

- а) «Махабхарата»;
- б) «Авеста»;
- в) «Бхагавадгіта»;
- г) «Тора».

24. Гуру в Стародавній Індії – це:

- а) найстаріша людина роду;
- б) учитель брахмачарина;
- в) учитель кшатрїїв;
- г) безробітний.

25. Одна із перших спроб наукового обґрунтування процесу виховання й освіти була здійснена в Стародавньому Китаї Конфуцієм. Свої погляди мислитель виклав на сторінках праці, що має назву:

- а) «Бесіди й судження»;
- б) «Закони добре організованої школи»;
- в) «Досліди»;
- г) «Пампедія».

26. Мета спартанського виховання:

- а) підготовка сильного духом, мужнього, фізично розвинутого, загартованого і витривалого воїна – захисника земельної аристократії;
- б) гармонійний розвиток особистості з вираженою індивідуальністю, здатністю до творчості, опанування ідеалів «калокагатії» – внутрішньої та зовнішньої досконалості;
- в) виховання всебічно й гармонійно розвинутої особистості;
- г) виховання особистості з високими моральними якостями.

27. Мета виховання в Стародавніх Афінах:

- а) підготовка мужнього, фізично розвинутого, загартованого і витривалого

війна – захисника земельної аристократії;

б) гармонійний розвиток особистості з вираженою індивідуальністю, здатністю до творчості, опанування ідеалів «калокагатії» - внутрішньої та зовнішньої досконалості;

в) виховання всебічно й гармонійно розвиненої особистості;

г) виховання особистості з високими моральними якостями.

28. Хлопчиків 7-14 років навчали у приватних школах граматистів та кіфаристів:

а) учителі;

б) дидакалі;

в) педагогі;

г) учителі–педотриби.

29. У школі палестрі п'ятиборству (біг, стрибки, боротьба, метання диска та списа, плавання) підлітків і юнаків навчали:

а) учителі;

б) дидакалі;

в) педагогі;

г) учителі–педотриби.

30. Аристотель одним із перших в історії педагогіки розробив власну вікову періодизацію, поділивши життя дитини на три вікові періоди по:

а) сім років у кожному;

б) шість років у кожному;

в) чотири роки у кожному;

г) п'ять років у кожному.

31. Античні дисципліни, що в плінні часу визначили зміст освіти епохи європейського Середньовіччя, отримали назву «семи вільних мистецтв». До складу цих дисциплін входили:

а) грамати́ка, ритори́ка, діалекти́ка, арифмети́ка, геометрі́я, астрономі́я, музика;

б) грамати́ка, ритори́ка, філософі́я, фізи́ка, арифмети́ка, музика, діалекти́ка;

в) метафізи́ка, ети́ка, психологі́я, математи́ка, астрономі́я, музика;

г) медици́на, астрономі́я, грамати́ка, фізи́ка, механі́ка, геометрі́я, хоровий спів.

32. Система мислення, яка полягає у застосуванні законів формальної логіки для обґрунтування постулатів релігії, називається:

а) догматизм;

б) схоласти́ка;

в) діалекти́ка;

г) ритори́ка.

33. Перші європейські університети були відкриті в:

- а) Болоньї;*
- б) Києві;*
- в) Оксфордї;*
- г) Кембриджі.*

34. Університети доби європейського Середньовіччя мали такі факультети:

- а) юридичний, медичний, богословський;*
- б) природничий, математичний, медичний;*
- в) артистичний, юридичний, медичний, богословський.*

35. Основними методами навчання в університетах доби європейського Середньовіччя були:

- а) лекції;*
- б) диспути;*
- в) семінарські заняття;*
- г) лабораторні роботи.*

Тест 1.2.

1. Історія педагогіки як наука виникає:

- а) у XX ст.;*
- б) у XIX ст.;*
- в) у XXI ст.;*
- г) у XVIII ст.*

2. Предметом історії педагогіки є:

- а) дослідження праць видатних діячів освіти минулого;*
- б) процес виховання й навчання дитини від первісної епохи до кінця XX ст.;*
- в) вивчення особливостей становлення й розвитку вітчизняної та зарубіжної педагогіки;*
- г) процес виникнення, становлення й розвитку основних педагогічних категорій, таких, як «навчання», «виховання», «освіта».*

3. Твердження про те, що «виховання є наслідуванням дитиною основних форм поведінки дорослого» характеризує сутність:

- а) психологічної концепції виникнення виховання;*
- б) еволюційно-біологічної;*
- в) теософської концепції;*
- г) культурологічної концепції.*

4. Деякі науковці зазначають, що «світ первісної людини концентрувався в теперішньому. У неї майже відсутнє усвідомлення минулого й майбутнього. Її виховання є лише пристосуванням до середовища». Який підхід до виникнення виховання ілюструє ця цитата:

- а) еволюційно-біологічний;*

- б) психологічний;
- в) теософський;
- г) культурологічний.

5. Тотемізм – це:

- а) культова споруда первісних людей для здійснення обрядів магіко-ритуального культу;
- б) віра первісної людини в те, що існують душі рослин, тварин, природних явищ та навіть предметів побуту;
- в) одна з первісних форм релігійних вірувань, за якою нібито існує надприродний зв'язок між певною родовою групою людей і твариною чи рослиною (рідше - природним явищем), що вважалися родоначальниками і охоронцями роду або племені;
- г) одна із ранніх форм релігійних вірувань, що зводилася до обожнювання первісною людиною предметів неживої природи.

6. У «будинках молоді», що виникали наприкінці первіснообщинного періоду, основними формами виховання були:

- а) свята та розваги;
- б) навчальна діяльність на кшталт сучасного уроку;
- в) ігри та заняття;
- г) бесіди.

7. Одним із перших дослідників, що залишив по собі систематизований науковий опис первісної культури, а в ній - особливостей здійснення виховання, був:

- а) Вільгельм Гумбольдт;
- б) Едуард Бернетт Тайлор;
- в) Володимир Соловйов;
- г) Іван Крип'якевич.

8. Вирішальними чинниками виховання й навчання людини у стародавніх державах Сходу вважалися:

- а) родина, храми, держава;
- б) родина, суспільні організації, держава;
- в) храми та держава;
- г) держава та військові об'єднання.

9. Еддуби, себто, «будинки табличок», - так називалися школи:

- а) у Месопотамії;
- б) у Стародавньому Єгипті;
- в) у Стародавній Індії;
- г) у Стародавньому Китаї.

10. Ієрогліфічна писемність виникає:

- а) у Месопотамії;
- б) у Стародавньому Єгипті;

- а) у Стародавній Індії;
- б) у Стародавньому Китаї.

11. Складова форма писемності, яка привела до спрощення процесу навчання грамоті, вперше виникає:

- а) у Стародавньому Китаї;
- б) у племен майя та ацтеків;
- в) у Стародавній Асирії;
- г) у Стародавній Греції.

12. Відомо, що зміст навчання та виховання у Стародавній Індії визначався належністю людини до певної касты. Які чесноти слід було розвивати в дітях, що належали до касты брахманів:

- а) мужність і сміливість;
- б) працелюбність і терплячість;
- в) покору та смиренність;
- г) праведність, чистоту помислів, інтелектуальні здібності.

13. Підготовка мужнього, фізично розвиненого, загартованого і витривалого воїна – це провідна мета виховання підростаючого покоління:

- а) у Стародавньому Китаї;
- б) у Спарті;
- в) в Афінах;
- г) у Стародавньому Римі.

14. Діти з 16-18 років у Стародавній Греції навчалися у школах, які мали назву:

- а) школи граматистів;
- б) школи ораторів;
- в) школи кіфаристів;
- г) гімнасії.

15. Калокагатія, себто формування сукупності добродійностей, визначала зміст:

- а) спартанської освіти;
- б) афінської освіти;
- в) освіти часів Стародавнього Риму;
- г) освіти епохи раннього Середньовіччя.

16. Військова група в Стародавній Греції, до якої вступали юнаки 18-20 років і несли службу у військових гарнізонах, отримала назву:

- а) ефебії;
- б) палестри;
- в) батальйону;
- г) агелу.

17. Платон заснував філософську школу (387 р. до н.е.), яку назвав:

- а) Академію;

- б) Лікеєм;
- в) Кіносаргом;
- г) Сорбонною.

18. Мову, яка передбачає коротку, чітку й точну відповідь, називають:

- а) афінською;
- б) спартанською;
- в) лаконічною;
- г) механічною.

19. Кого хотіли виховати з жінки у Стародавній Греції:

- а) домашню господарку;
- б) жінку-амазонку;
- в) високоосвічену особистість;
- г) активну громадянку полісу.

20. Життя жінки в Стародавніх Афінах було зосереджене в жіночій половині будинку, яка отримала назву:

- а) палестра;
- б) гінекея;
- в) кухня;
- г) кіфара.

21. Автором евристичного методу навчання вважається:

- а) Сократ;
- б) Ксенофонт;
- в) Платон;
- г) Аристотель.

22. Аристотель за життя здобув визнання як учитель та вихователь:

- а) Кіра;
- б) Лікурга;
- в) Сократа;
- г) Олександра Македонського.

23. В одному із своїх творів Платон трактує освіту як шлях до добродетності, що спонукає людину бути досконалим громадянином. Цей твір має назву:

- а) «Риторика»;
- б) «Закони»;
- в) «Кіропедія»
- г) «Про виховання оратора».

24. Школи підвищеного типу в Стародавньому Римі, які відкривалися вчителями-греками для заможних верств населення, дістали назву:

- а) державних;
- б) елементарних (тривіальних);
- в) граматичних;

г) риторичних.

25. Відомими педагогами Стародавнього Риму були:

а) Демокрит;

б) Цицерон;

в) Сократ;

г) Квінтіліан.

26. Марк Фабій Квінтіліан є автором праці:

а) «Листи на моральні теми»;

б) «Тускуланські бесіди»;

в) «Про виховання оратора»;

г) «Листи до Луцілія».

27. Квадривіум (від лат. *Quadrivium*) – підвищений курс світської освіти в Західній Європі епохи середньовіччя – складався з таких наук:

а) граматики, риторика, діалектика;

б) медицина, архітектура, філософія, богослов'я;

в) арифметика, геометрія, астрономія, музика;

г) граматики, географія, астрономія, діалектика.

28. Такі гуманітарні науки, як граматики, риторика й діалектика становили в часи європейського Середньовіччя головний цикл «вільних мистецтв» і мали назву:

а) тривіум;

б) квадривіум;

в) тераріум;

г) октавіум.

29. Багатопрофільні навчальні заклади, що поширюються в Західній Європі з XIII ст., дістали назву;

а) академія;

б) університет;

в) тримовний ліцей;

г) колегія.

30. Навчальний процес у школах часів європейського Середньовіччя здійснювався:

а) рідною мовою;

б) латиною;

в) перші три роки рідною мовою, потім – латиною;

г) переважно іноземною мовою.

31. Філософ, теолог та педагог доби раннього європейського Середньовіччя, автор трактату «Сума теології», який намагався поєднати віру та світське знання, - це:

а) Северин Боецій;

б) Альбін Алкуїн;

в) П'єр Абеляр;

2) *Фома Аквінський.*

32. Педагогічна думка італійського Відродження представлена в особах:

- a) *Іоанна Златоуста;*
- б) *Томазо Кампанелли;*
- в) *Вітторіно да Фельтре;*
- г) *Роджера Бекона.*

33. Неогуманістичний візирець виховної системи в часи Відродження намагався відтворити Вітторіно да Фельтре, відкривши в Мантуї навчальний заклад, який він назвав:

- a) *«Школа радості»;*
- б) *«Нова школа»;*
- в) *«Новий коледж»;*
- г) *«Школа оратора».*

34. Твір Т.Кампанелли, в якому описується суспільство загальної економічної та політичної рівності, має назву:

- a) *«Досліди»;*
- б) *«Утопія»;*
- в) *«Місто Сонця»;*
- г) *«Про метод навчання».*

35. Концепцію виховання нової людини, енциклопедично обізнаної та критично мислячої, пропонує на сторінках своєї книги «Досліди»:

- a) *Еразм Роттердамський;*
- б) *Томас Мор;*
- в) *Франсуа Рабле;*
- г) *Мішель Монтень.*

Ключ до тестових завдань першого модуля

Тест 1.1:

1 – В; 2 – Б; 3 – Б, Г; 4 – А, Г; 5 – Б, Г, Д; 6 – А; 7 – Б, В; 8 – В; 9 – А; 10 – В; 11 – В; 12 – А; 13 – Г; 14 – Б; 15 – В; 16 – А;
17 – Г; 18 – Б; 19 – В; 20 – Б; 21 – А; 22 – В; 23 – А, В; 24 – Б; 25 – А; 26 – А;
27 – Б; 28 – Б; 29 – Г; 30 – А; 31 – А; 32 – Б; 33 – А, В, Г; 34 – В; 35 – А, Б.

Тест 1.2:

1 – Б; 2 – Г; 3 – А; 4 – А; 5 – В; 6 – В; 7 – Б; 8 – А; 9 – А; 10 – Г, Б; 11 – В; 12 – Г; 13 – Б; 14 – Г; 15 – Б; 16 – А; 17 – А; 18 – В; 19 – А; 20 – Б; 21 – А; 22 – Г; 23 – Б; 24 – В; 25 – Б, Г; 26 – В; 27 – В; 28 – А; 29 – Б; 30 – Б; 31 – Г; 32 – Б, В; 33 – А; 34 – В; 35 – Г.

МОДУЛЬ II

Педагогіка Нового часу. Епоха Просвітництва.

Соціально-економічні та політичні чинники, які визначально вплинули на розвиток освіти та шкільної справи XVII ст.

Життєвий шлях *Я.А.Коменського* (1592-1670); фактори, що сприяли становленню філософсько-педагогічного світогляду видатного чеського діяча. Релігійно-пансофічна спрямованість педагогічних поглядів Я.А.Коменського. Педагогіка як частина плану удосконалення кожної людини та всього суспільства. Сенсуалістичний характер педагогічних суджень чеського вченого. „*Велика дидактика*” - перший науково-педагогічний твір світового значення.

Мета виховання у педагогічній концепції Я.А.Коменського, задачі виховання та його характер. Теоретичне обґрунтування *ідеї природовідповідності* виховання. *Вікова періодизація*; створення однопілляної чотирищаблинної системи шкіл. Зміст процесу навчання в материнській школі, школі рідної мови, латинській школі (гімназії), академії. Перетворення шкільної справи на демократичних засадах. Обґрунтування класно-урочної системи навчання. Основні дидактичні принципи та правила. Шкільна дисципліна.

Створення перших навчальних підручників: „*Orbis pictus*” („Видимий світ у малюнках” як перша дитяча енциклопедія та „Відкриті двері до мов і наук” – один із перших підручників іноземної мови - латини).

„Найкраща професія під сонцем”: Я.А.Коменський про вимоги до особистості вчителя та затвердження нової соціальної ролі педагога. Всесвітнє значення теоретико-педагогічної та практичної діяльності Я.А.Коменського.

Вплив ідей Відродження та Реформації на подальший розвиток виховання в епоху Просвітництва (кінець XVII - XVIII ст.). Рух за оновлення шкільної справи в провідних європейських країнах. Виникнення руху просвітництва в Англії, підйом суспільно-наукової думки. Дж. Беллерс (1654-1725) і його ідея поліпшення суспільного життя шляхом трудового виховання народу.

Педагогічні ідеї *Дж. Локка* (1632-1704). Становлення Дж. Локка як філософа, педагога, мислителя. Емпірико-сенсуалістичне підґрунтя педагогічних суджень видатного англійця. Значення філософсько-педагогічних трактатів Дж.Локка “*An Essey Conserving Human Understanding*”(1690), “*Some Thoughts Conserving Education*” (1693) („Досвід про людське розуміння” та „*Думки про виховання*”).

Концепція виховання джентльмена: мета виховання; зміст та засоби фізичного, морального, трудового, розумового виховання; методи виховання

(приклад, вправи, виховні ситуації, заохочення і покарання за кн. „Думки про виховання”).

Практична спрямованість освіти джентльмена („...для реальних занять у реальному світі”). Використання „м'яких” методів навчання, спрямованих на розвиток дитячих інтересів.

Особливості організації виховання та навчання джентльмена: обґрунтування ідеї індивідуалізації. Дж. Локк як прихильник родинно-сімейного виховання та чіткої станової детермінації освіти. Вплив педагогічних ідей Дж.Локка на розвиток європейської педагогічної думки.

Педагогічні ідеї представників французької Просвіти. *Ж.А.Гельвецій* (1715-1771) про рівність людських здібностей та всемогутність виховання, *Д.Дідро* (1713-1784) про індивідуальні властивості людини, фактори, що сприяють її вихованню, зміст та структуру освіти („План університету або школи публічного викладання всіх наук для російського уряду”).

Ж.-Ж. Руссо (1712-1778) - видатний просвітитель, літератор, філософ, педагог періоду французького Просвітництва. Роман Ж.-Ж. Руссо „*Еміль, або Про виховання*” (1762 р.) як проєкт створення нової людини й оновлення суспільства.

Формування вільної людини з „розумом мудреця і силою атлета” - мета виховання в концепції Ж.-Ж.Руссо; ідея *природного й вільного* виховання. *Фактори*, що впливають на виховання нової людини, роль педагога.

Періоди формування нової людини (період фізичного розвитку, сенсорний період, періоди розумового і трудового виховання, морального виховання). Зміст, методи, засоби виховання щодо кожного періоду. Метод спрямування дитячої свободи, метод природних наслідків; дослідницькі методи навчання. Думки Ж.-Ж. Руссо щодо виховання жінки. Суперечності та позитивні здобутки педагогічної концепції видатного французького діяча.

Школа й педагогічна думка в період Великої французької революції (1789-1794). Актуалізація проблеми шкільного будівництва, виховання, освіти громадян. Проєкти нової системи освіти *Ж.А. Кондорсе, Л.М. Лепелетьє*.

Ідеї Просвітництва на теренах Північної Америки. Організаційно-просвітницька діяльність *Б. Франкліна, Т.Джефферсона, Т. Пейна*. Розуміння освіти як необхідної умови добробуту держави і щастя окремої особистості.

Тест 2.1.

1. Які з названих нижче творів належать видатному чеському педагогу Я.А.Коменському:

- а) «*Виховання людини*»;
- б) «*Видимий світ у малюнках*»;

- в) «Досвід про людський розум»;
- г) «Велика дидактика»;
- д) «Думки про виховання».

2. Виберіть із запропонованого списку роки, які відповідають рокам життя Я.А.Коменського:

- а) 1592 – 1670;
- б) 1469 – 1536;
- в) 1632 – 1704;
- г) 1703 – 1795.

3. Початкову освіту Я.А.Коменський здобув:

- а) у родинному колі;
- б) у гімназії;
- в) у братській школі;
- г) на заняттях з приватними вчителями.

4. Вищу освіту чеський педагог отримав під час навчання:

- а) у Герборнзькому університеті;
- б) у Празькому університеті;
- в) у Гейдельберзькому університеті;
- г) в Оксфорді.

5. Я.А.Коменський стояв на філософських позиціях:

- а) сенсуалізму;
- б) метафізики;
- в) позитивізму;
- г) прагматизму.

6. Які чотири типи шкіл були запропоновані Я.А.Коменським:

- а) тривіальні, елементарні, колегіуми, університети;
- б) школи початкові, середні, вищі, університети;
- в) материнська, рідної мови, латинської мови, академії;
- г) материнські, пропедіа, медіа, філософські.

7. Яким чином Я.А.Коменський визначає завдання виховання:

- а) здійснення розумового, морального, релігійного виховання у єдності;
- б) знання мов та наук, віра та доброчесність, доброякість;
- в) розвиток інтелекту, фізична досконалість, моральна добродіяльність;
- г) розумове, моральне, фізичне виховання у їх єдності.

8. Я.А. Коменський розробив вікову періодизацію, запропонувавши умовно розділити все життя дитини на чотири вікові періоди по :

- а) сім років у кожному;
- б) шість років у кожному;
- в) чотири роки у кожному;
- г) по п'ять років у кожному.

9. Я.А.Коменський визнавав необхідним засобом закріплення одержаних знань:

- а) застосування їх на практиці;
- б) повторення;
- в) зубріння;
- г) «підкріплення» новими знаннями.

10. Основним у шкільному вихованні Я.А Коменський уважав:

- а) приклад учителів;
- б) дисципліну;
- в) фізичні покарання;
- г) своєчасні заохочення.

11. У якому закладі вчився й викладав видатний філософ, педагог Дж. Локк:

- а) Кембридж;
- б) Коледж де Франс;
- в) Оксфорд;
- г) Сорбонна.

12. Згідно з теорією Дж. Локка:

- а) усі ідеї та принципи мають природжену основу;
- б) усі людські знання походять із чуттєвого досвіду;
- в) людина здійснює пригадування «вищих ідей»;
- г) усі людські знання успадковуються дітьми від батьків.

13. Класичним педагогічним трактатом Дж. Локка можна вважати працю:

- а) «Школа-гра»;
- б) «Думки про виховання»;
- в) «Розумність християнства»;
- г) «Дослід про людське розуміння».

14. Формування характеру дитини, на думку Дж.Локка, повинно відбуватися:

- а) у школі;
- б) у сім'ї;
- в) у процесі змагань;
- г) у приватних навчальних закладах.

15. Які нові предмети Дж.Локк пропонував увести в курс навчання :

- а) реальні навчальні предмети;
- б) мертві мови;
- в) ремесла;
- г) фізичну підготовку та музику.

16. Дж. Локк уважав, що під час формування особистості вирішальним є вплив:

- а) середовища;
- б) виховання;

- в) спадковості;
- г) матеріальних умов.

17. Педагогічна система Дж. Локка розрахована на виховання:

- а) лицарів;
- б) ремісників;
- в) аристократів;
- г) городян.

18. Дж. Локк надавав перевагу таким видам виховання:

- а) фізичному, моральному, розумовому, трудовому;
- б) естетичному, трудовому, фізичному;
- в) громадянському, трудовому, моральному;
- г) моральному, розумовому, трудовому.

19. На думку Дж. Локка, джентльмен - це:

- а) людина, яка вміє вести свої справи розумно і прибутково, вміє правильно поводитись у товаристві;
- б) людина, яка достатньо вихована та має гарні манери;
- в) порядна, поміркована людина;
- г) добродішній підприємець.

20. Дж. Локку належить вислів:

- а) «школа без дисципліни є млин без води»;
- б) «рабська дисципліна створює рабський характер»;
- в) «здоровий дух у здоровому й сильному тілі»;
- г) «не муштрувати, не виховувати й навчати, а закласти загальні основи людської, громадянської та національної освіти».

21. Французький філософ, педагог доби Просвітництва К.А.Гельвецій стверджував, що:

- а) усі люди мають різні здібності й повинні навчатися в школах різного типу;
- б) одержувати повноцінну освіту повинні діти аристократів;
- в) усі люди від народження мають рівні розумові здібності, рівні можливості до вдосконалення;
- г) освіту повинно отримувати все юнацтво, за винятком тих, кого Бог обділив розумом.

22. Уважаючи, що суспільне виховання має суттєві переваги над домашнім, К.А.Гельвецій у якості аргументів називає:

- а) сприятливі для здоров'я засоби того місця, де молодь може отримати своє виховання;
- б) наявність колективу;
- в) тверда дисципліна, освіта вихователів;
- г) змагання.

23. Свої педагогічні погляди К.А.Гельвецій виклав у працях:

- а) *«Про людину, її розумові здібності та її виховання»;*
- б) *«Про розум»;*
- в) *«Енциклопедія наук, мистецтв і ремесел»;*
- г) *«План університету, або школи публічного викладання всіх наук для Російського уряду».*

24. У формуванні особистості К.А. Гельвецій переоцінював роль:

- а) *середовища;*
- б) *спадковості;*
- в) *виховання;*
- г) *випадку.*

25. Свої педагогічні погляди французький просвітитель Д.Дідро виклав у працях:

- а) *«Про людину, її розумові здібності та її виховання»;*
- б) *«Систематичне спростування книги К.А.Гельвеція «Про людину»;*
- в) *«Про розум»;*
- г) *«План університету або школи публічного викладання всіх наук для Російського уряду».*

26. Д. Дідро відстоював:

- а) *принцип безкоштовного початкового навчання;*
- б) *принцип безперервності в освіті;*
- в) *принцип диференціації навчання та виховання;*
- г) *принцип доступності освіти.*

27. Д. Дідро під «університетом» розумів:

- а) *збіговисько погано вихованих хлопців;*
- б) *школу, де навчаються діти різного віку та різних можливостей;*
- в) *школу, де навчаються діти заможних батьків;*
- г) *школу, двері якої однаково відкриті для всіх дітей народу.*

28. Який рівень розумових здібностей людини, на думку Д.Дідро, треба взяти за основу публічного навчання й виховання:

- а) *середній;*
- б) *високий;*
- в) *низький;*
- г) *мінливий.*

29. Які категорії учнів, за Д.Дідро, повинні навчатися в університеті:

- а) *багаті й бідні;*
- б) *пансіонери, стипендіати, приходящі;*
- в) *обдаровані та бездарні;*
- г) *стипендіати, пансіонери, відрядники.*

30. Які види знань виділяє Д.Дідро:

- а) основні та вторинні;
- б) основні та додаткові;
- в) загальні та проміжні;
- г) базові та надлишкові.

31. Який віковий період Ж.-Ж. Руссо називав «періодом бурі й пристрастей»:

- а) від народження до 2 років;
- б) від 2 до 12 років;
- в) від 12 до 15 років;
- г) від 15 років до 18 років.

32. Три основні фактори, що, на думку Ж.-Ж. Руссо, впливають на розвиток дитини:

- а) школа, батьки, однолітки дитини;
- б) природа, люди, речі;
- в) виховання, книги, вчителі;
- г) культура, люди, речі.

33. Ж.-Ж. Руссо написав таку педагогічну працю:

- а) «Еміль, або Про виховання»;
- б) «Пансофія»;
- в) «Думки про виховання»;
- г) «Новий Органон».

34. Ж.-Ж. Руссо вважав, що головна мета виховання дитини в період «сну розуму»:

- а) розвиток розумових здібностей;
- б) здійснення морального виховання;
- в) розвиток органів чуття;
- г) здійснення естетичного виховання.

35. У період французької революції (1789-1794) проекти реформи освіти створювали:

- а) Ж.-Ж. Руссо та П. Гольбах;
- б) Ш. Роллен та Ф. Фенелон;
- в) М. Робесп'єр та Марат;
- г) Ж.А. Кондорсе та Л.М. Лепелетьє.

Тест 2.2.

1. Дитинство Я.А.Коменського, майбутнього видатного педагога, пройшло:

- а) у Швейцарії, м. Берн;
- б) у Південній Моравії (Чехія), м. Нівніца;
- в) в Англії, поблизу Бристольа;
- г) у Польщі, м. Лєшино.

2. Праця Я.А.Коменського, з якої, за висловом дослідників, починається теорія навчання й виховання дитини, має назву:

- а) «Відкриті двері до мов і всіх наук»;
- б) «Пансофія»;
- в) «Загальна рада щодо виправлення справ людських»;
- г) «Велика дидактика».

3. Я.А. Коменський визначає мету виховання як:

- а) роблення із людей справжніх людей, справжніх християн;
- б) системну соціалізацію дитини;
- в) формування добродесного джентльмена для реальних занять у реальному світі;
- г) виховання добropорядного громадянина, патріота своєї держави.

4. Визначте, яку вікову періодизацію запропонував Я.А.Коменський:

- а) пеленчатко, немовлятко, дитя, дітищице, чадо, отроча, ноша;
- б) період фізичного розвитку (від народження до 2 років), період «сну розуму» (2-12), період трудового й розумового виховання (12 до 15), морального виховання (15-25);
- в) дошкільний період (0-6), молодший шкільний (6-10), шкільний (10-18);
- г) дитинство (0-6), отрочтво (6-12), юність (12-18), змузжіння (18-24).

5. Перша в світі книга для батьків, створена Я.А.Коменським, має назву:

- а) «Видимий світ у малюнках»;
- б) «Материнська школа»;
- в) «Велика дидактика»;
- г) «Скарбниця мови чеської».

6. Дослідники творчого спадку Я.А.Коменського вважають його творцем:

- а) системи шкільного навчання з двочасним діленням на реальний і класичний напрями;
- б) вищої профільної школи;
- в) однолінійної чотирищаблинної системи шкіл;
- г) однолінійної трищаблинної системи шкіл.

7. На сторінках «Великої дидактики» Я.А.Коменський обґрунтовує доцільність перебудови освіти на основі використання:

- а) принципу природовідповідності;
- б) принципу індивідуалізації навчання й виховання;
- в) гуманістичного підходу;
- г) принципу демократизації виховання.

8. Дослідники життя та діяльності Я.А.Коменського називають його творцем:

- а) белл-ланкастерської системи навчання;
- б) системи обопільного навчання;
- в) класно-урочної системи навчання;

.) *дистанційного навчання.*

9. Сутність «золотого правила дидактики» зводиться до вимоги застосування:

- a) *принципу послідовності навчання;*
- б) *наочності;*
- в) *системності;*

.) *міцності засвоєння знань.*

10. Який дидактичний принцип описується у «Великій дидактиці» правилом: «на кожному предметові слід зупинятися до тих пір, поки він не буде зрозумілим»:

- a) *наочності;*
- б) *системності;*
- в) *послідовності;*

.) *міцності та ґрунтовності знань.*

11. Які фактори вирішальним чином вплинули на формування педагогічного світогляду Дж.Локка:

- a) *англійська буржуазна революція;*
- б) *вивчення праць Ф.Бекона та Т.Гоббса;*
- в) *сімейне пуританське виховання;*
- г) *педагогічна діяльність викладача університету та домашнього вихователя.*

12. Дж. Локк вважається автором:

- a) *емпірико-сенсуалістичної концепції виховання й освіти;*
- б) *концепції колективістського виховання;*
- в) *гуманістичної концепції виховання й освіти;*
- г) *національної освітньої доктрини.*

13. Із наведених нижче праць перу Дж. Локка належать:

- a) *«Дослід про людське розуміння»;*
- б) *«Досвід і освіта»;*
- в) *«Думки про виховання»;*
- г) *«Суспільний договір».*

14. Серед засобів досягнення «здорового духу в сильному й здоровому тілі» Дж.Локк виділяє наступні:

- a) *загартування та фізичні вправи;*
- б) *загартування, помірна їжа, простий та зручний одяг, інтенсивні фізичні вправи на свіжому повітрі;*
- в) *читання просвітницької літератури, дотримання релігійних постулатів;*
- г) *фізична та духовна аскеза.*

15. «Крайньою виправною мірою» у моральному вихованні Дж.Локк визнає:

- a) *фізичне покарання;*
- б) *матеріальну винагороду;*

в) заохочення;

г) моральне покарання.

16. Дисципліна духу в юного джентльмена, на думку Дж.Локка, повинна вироблятися:

а) завдяки постійному контролю наставника;

б) завдяки контролю з боку батьків джентльмена;

в) шляхом свідомих обмежень;

г) шляхом виконання фізичних вправ та загартування.

17. Питання освіти дітей робітників розглядаються Дж.Локком у праці:

а) «Два трактати про правління»;

б) «Розумність християнства»;

в) «Думки про те, що читати й вивчати джентльмену»;

г) «Записка про робочі школи».

18. Дж. Локк був прибічником:

а) демократизації системи освіти;

б) станової детермінації системи освіти;

в) гуманізації освіти для незаможних верств населення;

г) гуманітаризації системи освіти.

19. Епоха французького Просвітництва, пов'язана з піднесенням філософсько-гуманітарної та педагогічної думки, охоплює:

а) XVII ст.;

б) XVIII ст.;

в) XIX ст.;

г) початок XX ст.

20. Автором фрази "будь-яка важлива реформа в моральній частині виховання передбачає реформу в законах та формі правління" є французький просвітник:

а) Ж.-Ж. Руссо;

б) К.А.Гельвецій;

в) Д.Дідро;

г) П.Гольбах.

21. Французький просвітник К.А.Гельвецій заперечував наявність у людини будь-яких вроджених ідей і здібностей та був послідовним прибічником суспільного виховання, вважаючи, що його кінцева мета:

а) забезпечення щастя істинної людини;

б) формування із дітей справжніх патріотів, здатних забезпечити щастя своїй нації;

в) виховання добродесного джентльмена для реальних занять у реальному світі;

г) формування людини-колективіста.

22. На думку К.А.Гельвеція, будь-яка різниця в розумових здібностях, поглядах, ідеях пов'язується виключно:

- а) із задатками людини;
- б) з кваліфікацією педагога-наставника;
- в) з матеріальними умовами буття людей;
- г) з впливом зовнішнього середовища.

23. У праці «систематичне спростування книги Гельвеція «Людина» Д.Дідро критикує К.А.Гельвеція:

- а) за переоцінку ролі морального виховання;
- б) за недооцінку ролі природних задатків та переоцінку ролі виховання;
- в) за форму викладу власних педагогічних суджень;
- г) за недооцінку матеріальної складової процесу виховання.

24. «План університету або школи публічного викладання всіх наук для Російського уряду» Д.Дідро створює на прохання:

- а) Петра I;
- б) Анни Іоановни;
- в) французького Конвенту;
- г) Катерини II.

25. Д.Дідро був прихильником:

- а) освіти для народу поза становими обмеженнями;
- б) диференціації системи освіти за майновим статком;
- в) диференціації системи освіти за становим походженням;
- г) загальної повної безкоштовної освіти для всіх верств населення.

26. Твердження про те, що політична система є визначальною щодо виховання людини, належить:

- а) Д.Дідро;
- б) Р.Декарту;
- в) К.А.Гельвецію;
- г) Ж.-Ж. Руссо.

27. На думку Д.Дідро, „якщо учні зрозуміють, наскільки тяжка праця вчителя, вони краще будуть переносити свою власну втому. Замість того щоб підкреслювати перевагу своїх знань, розумніше зробити вигляд, що ти сам учишся і працюєш разом з учнями...”. Ця фраза свідчить про те, що французький філософ радить організувати навчальний процес на ідеях:

- а) випереджального навчання;
- б) співпраці вчителя та учнів;
- в) розвивального навчання;
- г) проблемного навчання.

28. Виберіть із запропонованого списку ім'я героя роману Ж.-Ж. Руссо:

- а) Гаргантюа;

б) *Лінгарт*;

в) *Еміль*;

г) *Юлія*.

29. Ж.-Ж. Руссо визначає мету виховання таким чином:

а) *потрібно сформувати вільну людину, всебічно розвинену, щоб вона посприяти в собі "розум мудреця і силу атлета";*

б) *виховати справжню людину, християнина;*

в) *виховати гуманну людину, активного громадянина свого суспільства;*

г) *потрібно сформувати людину високого морального обов'язку.*

30. Основний художній твір, запропонований Ж.-Ж. Руссо для читання герою свого роману:

а) *«Робінзон Крузо»;*

б) *«Казки братів Гримм»;*

в) *«Мандрівка Гулівера»;*

г) *«Видимий світ у малюнках».*

31. Ж.-Ж. Руссо запропонував такий метод покарання:

а) *тілесні покарання;*

б) *погроза;*

в) *словесні покарання;*

г) *природних наслідків поганих вчинків.*

32. Зі сторінок роману нам відомо, що головний герой Еміль "сам відкриває для себе науку". Такий вид навчання ми сьогодні називаємо:

а) *проблемним;*

б) *дослідницьким;*

в) *пояснювально-ілюстративним;*

г) *програмованим.*

33. Ж.-Ж. Руссо визначив три основні задачі етичного виховання :

а) *формування добрих почуттів, добрих думок і доброї волі;*

б) *формування милосердя, сердечності, доброти;*

в) *формування «доброто серця», щедрості, мудрості;*

г) *формування релігійності та співчуття до ближнього.*

34. Аналізуючи творчий доробок Ж.-Ж. Руссо, ми можемо стверджувати, що французький мислитель:

а) *проголошував рівність чоловіка й жінки у здобутті повноцінної освіти й виховання;*

б) *обмежував жіноче виховання й освіту;*

в) *виступав за освіту і виховання лише чоловіків;*

г) *взагалі не розглядав питання жіночої освіти.*

35. У 1779 р. у Північноамериканських Штатах був опублікований проект закону про "загальне розповсюдження знань", який створив підгрунття

сучасної американської системи освіти. Автором цього проекту був:

- а) Т. Пейн;
- б) Т. Джефферсон;
- в) Б. Франклін;
- г) У. Петті.

Ключ до тестових завдань другого модуля

Тест 2.1:

1 – Б, Г; 2 – А; 3 – В; 4 – А, В; 5 – А; 6 – В; 7 – А; 8 – Б; 9 – Б; 10 – Б; 11 – В;
12 – Б; 13 – Б; 14 – Б; 15 – А; 16 – Б; 17 – В; 18 – А; 19 – А; 20 – Б, В; 21 – В;
22 – А, В, Г; 23 – А, Б; 24 – В; 25 – Б, Г; 26 – А, Г; 27 – Г; 28 – А; 29 – Б; 30
– А; 31 – Г; 32 – Б; 33 – А; 34 – В; 35 – Г.

Тест 2.2:

1 – Б; 2 – Г; 3 – А; 4 – Г; 5 – Б; 6 – В; 7 – А; 8 – В; 9 – Б; 10 – Г; 11 – В, Г; 12
– А; 13 – А, В; 14 – Б; 15 – А; 16 – В; 17 – Г; 18 – Б; 19 – Б; 20 – Б; 21 – Б; 22
– Г; 23 – Б; 24 – Г; 25 – А; 26 – В; 27 – Б; 28 – В; 29 – А; 30 – А; 31 – Г; 32 –
Б; 33 – А; 34 – Б; 35 – Б.

МОДУЛЬ III

Розвиток педагогіки та шкільної справи в європейських країнах (XIX ст.).

Представники класичної західноєвропейської педагогічної думки – Й.Г.Песталоцці, Й.Ф.Герbart, Ф.В.А.Фребель, Ф.А.В.Дістервег, Г.Спенсер.

Демократичний характер світогляду видатного швейцарського педагога *Й.Г.Песталоцці* (1746-1827); етапи його суспільно-педагогічної діяльності: Нейгоф, відкриття сирітського притулку "Установи для бідних" (1774-1780), ідея поєднання навчання з продуктивною працею. Притулок у Станці (1798); організація Бургдорфського (1799-1804) та Івердонського (1804-1825) інститутів. Професійна підготовка вчителів. Мета й сутність процесу виховання в педагогічній концепції Й.Г.Песталоцці. Пріоритетність родинного виховання. *Теорія елементарної освіти*. Зміст, методи й засоби здійснення розумового, морального, фізичного, трудового виховання. Ідеї *розвивального навчання та формальної освіти*. Діяльність Й.Г. Песталоцці як методиста, книги Й.Г.Песталоцці („Лінгард і Гертруда”, „Як Гертруда вчить своїх дітей”, „Книга матерів”, „Лебедина пісня”). Значення педагогічної теорії й практичної діяльності Й.Г.Песталоцці для розвитку педагогічної науки та шкільної справи.

Філософсько-психологічні засади педагогічної концепції *Й.Ф.Гербарта* (1776-1841). Формування добросесної людини-громадянина як мета

виховання. Можливі й необхідні цілі виховання. П'ять первинних етичних ідей (ідеї внутрішньої свободи, досконалості, приязні, права, справедливості) – основа *морального виховання* людини. Задачі й засоби морального виховання. *Теорія управління* дітьми як пропедевтичний етап виховального навчання й морального виховання. „Дисципліна, що приборкує“, задача управління – підтримання порядку в теперішній час, мета – становлення „моральної свободи“ людини. Прийоми й засоби управління. *Виховальне навчання*: теорія розвитку багатобічного інтересу (основні різновиди), теорія шаблун навчання, хід процесу навчання, види навчання (описове, аналітичне, синтетичне). Типи шкіл (елементарна, міська, гімназія) в педагогічній концепції Й.Ф.Гербарта.

Дидактичні поради *Ф.А.В. Дістервега* (1790-1866), викладені в „Керівництві щодо освіти німецьких учителів“; розвиток принципу природовідповідності, культуро-відповідне виховання, принцип „самодіяльності в служінні істині, красоті та добру“. Практичні дидактичні поради.

Ф.В.А.Фребель (1782-1852) про шляхи розкриття творчого початку в дитині та діяльнісну сутність виховання. Гра як основний вид дитячої діяльності, розробка Ф.В.А.Фребелем теорії дитячих ігор. Своєрідність тлумачення ідеї природовідповідності.

Громадська, науково-теоретична та практична педагогічна діяльність *Р.Оуена* (1771-1858), „Новий інститут для формування характеру“ (1816). Навчально-виховні заклади в общинах „Нью-Хармоні“ та „Хармоні-Холл“.

Ідея класового підходу до питань виховання й освіти К.Маркса (1818-1883) та Ф.Енгельса (1820-1895).

Педагогічні ідеї *Г.Спенсера* (1820-1903) як одного із засновників „педагогіки позитивізму“ та прихильника ідеї матеріальної освіти: обґрунтування принципу корисності знань та їхньої відповідності майбутній професійній діяльності дитини. Г.Спенсер про фізичне, розумове, моральне виховання дітей, урахування законів розвитку природи й суспільства у процесі виховання.

Тест 3.1.

1. Життя та діяльність видатного теоретика і практика педагогічної справи Й.Г.Песталотці пов'язане:

- а) з Францією;
- б) з Швецією;
- в) зі Швейцарією;
- г) з Німеччиною.

2. Вину освіти Й.Г.Песталоцці здобув у навчальному закладі, який мав назву:

- а) Сорбонна;
- б) Колегіум Кароліnum;
- в) університет у Кордові;
- г) Цюрихська банкірська школа.

3. Дослідники творчого доробку Й.Г.Песталоцці умовно поділяють його життя та діяльність на чотири періоди у залежності від місця перебування педагога. Виберіть із наведених варіантів правильну послідовність:

- а) Івердон, Бургдорф, Станц;
- б) Станц, Івердон, Нейгоф, Бургдорф;
- в) Нейгоф, Бургдорф, Івердон, Станц;
- г) Нейгоф, Станц, Бургдорф, Івердон.

4. Як називається педагогічний твір Й.Г. Песталоцці, в якому описується ідеальна мати-вихователь, яка прагне виробити у дітей трудові навички та турбується про духовний розвиток:

- а) «Абетка наочності»;
- б) «Книга для матерів»;
- в) «Лінгард і Гертруда»;
- г) «Лебедина пісня».

5. Визначте, в якому навчальному закладі Й.Г.Песталоцці навчав майбутніх учителів власному «методу»:

- а) Кембріджський університет;
- б) Женевська академія;
- в) Івердонський інститут;
- г) Нейгофський притулок.

6. У своїх закладах для дітей Й.Г.Песталоцці апробує ідею:

- а) поєднання навчання з продуктивною працею;
- б) політехнізму;
- в) спорідненої праці;
- г) післядипломної освіти.

7. Мета виховання в педагогічній концепції Й.Г.Песталоцці - це:

- а) виховання істинного християнина;
- б) гармонія розвитку природних сил особисті;
- в) виховання джентльмена;
- г) виховання патріота, здатного забезпечити щастя нації.

8. У відповідності до мети виховання, Й.Г.Песталоцці виділяє такі сили людської природи:

- а) сили душі й розуму;
- б) сили розуму, сили почуття;
- в) сили душі, сили знання і спілкування;

г) сили знання, сили уміння та сили душі.

9. Й.Г.Песталоцці створив теорію:

а) виховання джентльмена;

б) елементарної освіти;

в) вільного, природного виховання;

г) виховання людини в колективі та через колектив.

10. Основним елементом при навчанні лічби в теорії елементарної розумової освіти Й.Г.Песталоцці є:

а) математичний куб;

б) десяток;

в) одиниця;

г) дюжина.

11. Під час навчання учнів читанню Й.Г.Песталоцці запропонував використовувати:

а) звуковий метод (аналітико-синтетичний);

б) буквоскладальний;

в) поскладовий;

г) метод цілих слів.

12. Свої педагогічні погляди видатний німецький педагог Й.Ф.Герbart виклав у працях:

а) «Про людину, її розумові здібності та її виховання»;

б) «Нарис педагогічних читань»;

в) «Загальна педагогіка, виведена з мети виховання»;

г) «Підручник з психології».

13. Й.Ф.Герbart уважав, що мета виховання полягає у:

а) формуванні добродесних людей, законослухняних громадян свого суспільства;

б) формуванні високоморальних особистостей;

в) формуванні високоосвічених людей, істинних патріотів своєї країни;

г) формуванні людини-колективіста.

14. Відомо, що Й.Ф.Герbart диференціював педагогічні знання за джерелами набуття і на цій підставі розрізняв:

а) однорівневу та дворівневу дидактику;

б) педагогіку як науку і педагогіку як мистецтво;

в) педагогіку загальну й педагогіку часткову;

г) методики викладання окремих дисциплін.

15. Педагогічна теорія Й.Ф.Герbartа має наступні складові частини:

а) фізичне, моральне, трудове та розумове виховання;

б) розумове, моральне, фізичне виховання;

в) керування та моральне виховання;

.) моральне виховання та керування дітьми, виховальне навчання.

16. Й.Ф.Гербарт обґрунтував:

- а) теорію виховання джентльмена;
- б) теорію розвитку багатобічного інтересу;
- в) теорію елементарної освіти;
- .) теорію проблемного навчання.

17. Процес навчання, за Й.Ф.Гербартом, здійснюється за такими шаблонами:

- а) актуалізація опорних знань, вивчення нового матеріалу, закріплення знань;
- б) ясність, асоціація, система, метод;
- в) оргмомент, мотивація пізнавальної діяльності, вивчення нового матеріалу, закріплення знань;
- .) асоціація, ясність, система, метод.

18. У своїх працях Й.Ф.Гербарт підкреслює, що кінцевою метою морального розвитку людини є:

- а) формування законотворчого громадянина;
- б) вільна особистість;
- в) вільний рух вихованця до доброчинності;
- .) моральне самовдосконалення.

19. Саме Й.Ф.Гербарт дослідив і описав такі явища, як:

- а) закон руху колективу;
- б) прецепція й аперцепція;
- в) депресія і стрес;
- .) закони тяжіння.

20. Дидактичні ідеї Й.Ф.Гербарта безпосередньо стосуються:

- а) дошкільної освіти;
- б) початкової освіти;
- в) середньої освіти;
- .) вищої освіти.

21. Німецький педагог Ф.А.-В.Дістервег виділяє такі основні принципи виховання:

- а) природовідповідності, культуровідповідності;
- б) природовідповідності, самодіяльності;
- в) природовідповідності, культуровідповідності, само-діяльності;
- .) виховання в колективі та через колектив.

22. Головним завданням навчання Ф.А.-В.Дістервег уважав:

- а) формування міцних знань, умінь та навичок;
- б) збудження пізнавальних нахилів вихованців, щоб вони розвивалися у засвоєнні та пошуках істини;
- в) оволодіння досвідом;

г) формування розумової культури.

23. Ф.В.-А.Дістервег обґрунтував основні положення дидактики розвивального навчання, найважливіші вимоги якої визначив у вигляді:

а) тридцяти трьох законів і правил навчання;

б) п'яти принципів навчання;

в) методичних рекомендацій;

г) десяти методів навчання.

24. Ф.В.-А.Дістервег був засновником і редактором педагогічного журналу, який мав назву:

а) «Журнал Міністерства освіти»;

б) «Рейнські листки для виховання й освіти»;

в) «Сім'я і школа»;

г) «Педагогіка».

25. “Людина – моє ім'я, німець – моє прізвище,” - так проголошував гасло загальнолюдського виховання:

а) Й.Ф.Герbart;

б) Й.Г.Песталоцці;

в) Ф.А.-В. Дістервег;

г) Ф.В.А. Фребель.

26. Німецький педагог Ф.В.А.Фребель відкрив навчальний заклад для дітей, де використовувалися різноманітні ігри та посильна ручна праця. Такий заклад він назвав:

а) навчально-виховним комплексом (НВК);

б) початковою школою;

в) «Школою радості»;

г) дитячим садком.

27. Сутність педагогічних ідей Ф.В.А.Фребеля відбито у наступній тезі:

а) дитина у своєму розвитку творчо відбиває історичні етапи генези людської свідомості;

б) неможливо змінити природну сутність людини (дитини) внаслідок виховання;

в) дитина у своєму розвитку повинна бути зорієнтованою на сталі моральні цінності;

г) головний критерій морального виховання – вірність пролетарській класовій моралі.

28. Стрижнем педагогічної концепції Ф.В.А.Фребеля є:

а) теорія формування людини в колективі та через колектив;

б) теорія практичної корисності;

в) теорія формування джентльмена;

г) теорія гри.

29. Думка про те, що заснований на об'єднанні людей та колективній праці суспільний порядок повинен неухильно привести до "поєднання приватного й суспільного інтересів" належить:

- a) Г. Спенсеру;
- б) К.А. Сен-Сімону;
- в) Р. Оуену;
- г) Ш. Фур'є.

30. Місцем педагогічної та філантропічної діяльності Р.Оуена був:

- a) Бірмінгем;
- б) Лондон;
- в) Нью-Ленарк;
- г) Лос-Анжелес.

31. Метою виховання Р.Оуен вважав:

- a) формування самостійно і раціонально думуючої людини, колективіста з розвиненими соціальними інстинктами;
- б) виховання людини, здатної вижити у будь-яких соціальних умовах;
- в) формування людини-колективіста, активного будівника нового суспільства;
- г) виховання справжньої людини-християнина.

32. Р.Оуен створив «Новий інститут для утворення характеру» (1816 р).

Виділіть його основні складові:

- a) школа для працюючих підлітків, клуб для дорослих, вища спеціалізована школа;
- б) початкова школа, школа для працюючих підлітків, вища спеціалізована школа;
- в) школа для маленьких дітей з дитячим садком, початкова школа для працюючих підлітків, заняття для дорослих;
- г) дитячий садок, початкова школа, середня школа.

33. Засновником педагогіки позитивізму на теренах Західної Європи вважається:

- a) Ф.В.А. Фребель;
- б) Г. Спенсер;
- в) Р. Оуен;
- г) Ф.В.А. Дістервег.

34. На думку представників педагогіки позитивізму, основне завдання виховання повинно полягати:

- a) у підготовці істинної, щасливої людини;
- б) у наданні людині енциклопедичних знань;
- в) у підготовці дитини до практичного життя з урахуванням зовнішніх умов;

г) у формуванні гармонійної, добropорядної особистості.

35. Визначте основний критерій відбору змісту навчального матеріалу в педагогіці позитивізму:

- а) новизна навчальної інформації;
- б) корисність для людини;
- в) використання новітніх наукових досягнень;
- г) доступність сприйняття учнями.

Тест 3.2.

1. Виберіть із запропонованого нижче списку дати, що відповідають рокам життя видатного швейцарського педагога Й.Г.Песталоцці:

- а) 1632- 1704;
- б) 1703 – 1795;
- в) 1746 - 1827;
- г) 1776 - 1841.

2. Й.Г. Песталоцці обгрунтував:

- а) теорію виховання джентльмена;
- б) теорію елементарної освіти, яка передбачала поступовий гармонійний розвиток всіх сил та здібностей людини;
- в) теорію вільного та природного виховання;
- г) теорію виховання людини в колективі та через колектив.

3. Й.Г.Песталоцці у власній теоретичній та практичній діяльності зосереджував увагу на проблемах:

- а) початкового навчання і виховання;
- б) середньої школи;
- в) дошкільного виховання;
- г) освіти дорослих протягом усього життя.

4. Ідею поєднання навчання дітей з продуктивною працею Й.Г.Песталоцці вперше реалізував під час педагогічної діяльності в:

- а) в нейгофській «Установі для бідних»;
- б) дитячому притулку в Станці;
- в) Бургдорфському інституті;
- г) Івердонському інституті.

5. Під час апробації ідеї поєднання навчання з продуктивною працею Й.Г.Песталоцці дійшов висновку, що:

- а) подібна організація освіти дітей не має сенсу;
- б) сама по собі дитяча праця є педагогічно нейтральною, першорядне значення мають виховні задачі, які виконуються під час праці під керівництвом учителя;

в) дитяча праця має належний ефект лише тоді, коли здійснюється без втручання педагога;

г) поєднання навчання з продуктивною працею гальмує загальний розвиток дитини.

6. Теорія елементарної освіти Й.Г.Песталоцці складається з освіти:

а) моральної, фізичної, трудової;

б) розумової, моральної, фізичної;

в) фізичної, розумової, моральної, статевої.

г) розумової, моральної, фізичної у поєднанні з трудовою.

7. Первинним елементом при вивченні форми в теорії елементарної розумової освіти Й.Г.Песталоцці є:

а) риска;

б) пряма лінія;

в) коло;

г) квадрат.

8. Первинним елементом елементарної моральної освіти дитини за Й.Г.Песталоцці є:

а) почуття відповідальності;

б) почуття обов'язку;

в) любов дитини до матері;

г) любов дитини до своїх близьких та рідних.

9. Пов'язуючи розумову освіту з моральною, Й.Г.Песталоцці висуває вимогу здійснення:

а) виховального навчання;

б) проблемного навчання;

в) самонавчання;

г) навчання у продуктивній творчій діяльності.

10. Останнім твором Й.Г.Песталоцці є твір:

а) «Лінггард і Гертруда»;

б) «Абетка наочності»;

в) «Пам'ятна записка паризьким друзям про сутність та мету методу»;

г) «Лебедина пісня».

11. Видатний теоретик педагогічної науки, філософ і педагог Й.Ф.Герbart у молоді роки ретельно вивчав досвід практичної педагогічної роботи:

а) Дж. Локка;

б) Ж.-Ж. Руссо;

в) Й.Г. Песталоцці;

г) О. Духновича.

12. Першим педагогічним твором Й.Ф.Гербарта дослідники вважають:

- a) «Ідею абетки зорового сприйняття Песталоцці»;
- б) «Нариси лекцій з педагогіки»;
- в) «Загальна педагогіка, що виводиться з мети виховання»;
- г) «Звіти п. фон Штейгеру».

13. На основі власної теорії уявлень Й.Ф.Гербарт формулює висновок про те, що навчання повинно мати:

- a) виховальний характер;
- б) розвивальний характер;
- в) циклічний характер;
- г) проблемний характер.

14. Й.Ф.Гербарт виділяє первинні етичні ідеї, які виконують роль критеріїв оцінки поведінки людини в суспільстві. Це такі ідеї:

- a) ідея справедливості, ідея культуровідповідності та внутрішньої свободи;
- б) ідея внутрішньої свободи, ідея досконалості, ідея приязні, ідея права та ідея справедливості;
- в) ідея права, ідея справедливості, ідея досконалості;
- г) ідея абсолютної рівності, ідея природовідповідності, ідея загальної безкоштовної освіти.

15. Й.Ф.Гербарт увів у педагогічну науку таку категорію, як:

- a) педагогічний процес;
- б) педагогічний такт;
- в) активна професійна позиція;
- г) готовність людини до педагогічної діяльності.

16. Педагог, на думку Й.Ф.Гербарта, повинен висунути перед вихованцями ті цілі, яких сам вихованець прагнутиме досягти у майбутньому. Це цілі можливі й цілі необхідні. Під словосполученням «цілі можливі» Й.Ф.Гербарт розуміє:

- a) створення у майбутньому вихованцем власної родини;
- б) практичну роботу вихованця на благо своєї держави;
- в) мету, яку висуває людина у будь-якому виді діяльності;
- г) мету, яку людина зможе досягти в обраній спеціальності.

17. Словосполученням «цілі необхідні» в концепції Й.Ф.Гербарта характеризується:

- a) мета, яка потрібна людині у будь-яких видах діяльності;
- б) фізіологічні потреби людини;
- в) елементарна грамотність;
- г) мету, пов'язану з обраною спеціальністю.

18. Й.Ф.Гербарт виділив такі види інтересів:

- а) *ситуативний, стійкий, безпосередній, опосередкований, пасивний, активний;*
- б) *широкий, вузький, ситуативний, стійкий, натуралістичний, історичний;*
- в) *емпіричний, уможядний (спекулятивний), естетичний, симпатичний, соціальний, релігійний;*
- г) *симпатичний, соціальний, релігійний.*

19. Й.Ф.Гербарт розробив теорію видів навчання й виділив такі види:

- а) *пояснювально-ілюстративне, проблемне, діалогічне;*
- б) *описове, аналітичне, синтетичне;*
- в) *модульне, програмоване, особистісно-орієнтоване;*
- г) *репродуктивне, проблемне, програмоване.*

20. У рамках ідеї керування дітьми Й.Ф.Гербарт рекомендував такі засоби керування:

- а) *роз'яснення;*
- б) *погроза;*
- в) *нагляд;*
- г) *накази й заборони.*

21. Серед додаткових засобів морального виховання Й.Ф.Гербарт виділяє:

- а) *чіткий розпорядок дня;*
- б) *схвалення та засудження поведінки дітей;*
- в) *дотримання визначених правил поведінки;*
- г) *приклад учителя.*

22. Німецький педагог Ф.А.В.Дістервег є автором праці:

- а) *«Як Гертруда вчить своїх дітей»;*
- б) *«Керівництво для освіти німецьких учителів»;*
- в) *«Листи про застосування психології до педагогіки»;*
- г) *«Рідне слово».*

23. Майже три десятиліття Ф.А.В.Дістервег був директором учительських семінарій у Мерсе (1820-1832) та Берліні (1832-1847). У цих закладах він викладав:

- а) *математику, педагогіку, німецьку мову;*
- б) *фізику, математику;*
- в) *природознавство, географію;*
- г) *німецьку мову, математику, фізику, хімію.*

24. Мету виховання Ф.А.В. Дістервег визначав як:

- а) *формування добродесних людей, які вміють пристосовуватися до існуючого суспільно-політичного ладу;*
- б) *формування високоморальних особистостей;*
- в) *формування високоосвічених людей, істинних патріотів своєї країни;*

г) підготовку гуманних, вільних і свідомих людей.

25. Ф.А.В.Дістервег був прихильником розвитку розумової активності учнів у процесі навчання і стверджував, що:

- а) *«Потрібно розвивати пізнавальний інтерес кожного учня»;*
- б) *«Поганий учитель підносить істину, а хороший учить її знаходити»;*
- в) *«Слід збуджувати задатки учнів, щоб вони могли самодіяльно розвиватись»;*

г) *«Для того, щоб характер прийняв моральну спрямованість, індивідуальність повинна зануритись в дисципліну».*

26. Успішне навчання, підкреслював Ф.А.В.Дістервег, повинно мати:

- а) *виховальний характер;*
- б) *розвивальний характер;*
- в) *консервативний характер;*
- г) *ліберальний характер.*

27. За Ф.А.-В.Дістервегом, священний обов'язок кожного вчителя - це:

- а) *постійна праця над собою, над своєю освітою;*
- б) *учити наполегливо інших;*
- в) *уміти спілкуватися з дітьми та батьками;*
- г) *регулярно читати фахову літературу.*

28. За тлумаченням Ф.А.-В.Дістервега, сутність принципу природовідповідності полягає:

- а) *у прагненні розвинути дитячу творчу активність;*
- б) *в урахуванні умов, в яких живе дитина, особливостей національної культури;*
- в) *в урахуванні вікових та індивідуальних особливостей фізичного та психічного розвитку дитини;*
- г) *у поєднанні національного та загальнолюдського початків.*

29. Ф.А.-В.Дістервег надає наступне визначення принципу культуровідповідності:

- а) *це прагнення розвинути дитячу творчу активність;*
- б) *це врахування умов, в яких живе дитина, особливостей національної культури;*
- в) *це врахування вікових та індивідуальних особливостей фізичного та психічного розвитку дитини;*
- г) *це узгодження з людською природою та законами її розвитку.*

30. Ф.А.-В. Дістервег на сторінках свого твору формулює чотири групи дидактичних правил:

- а) *правила навчання, що стосуються вчителя; правила навчання, що стосуються учня; правила навчання, що стосуються шкільної адміністрації та правила щодо взаємодії батьків і школи;*

б) правила навчання, що стосуються учня; правила щодо заробітної платні вчителя; правила навчання у відповідності до зовнішніх умов, часу, місця; правила навчання, що стосуються навчального матеріалу;

в) правила щодо взаємодії батьків і школи; правила щодо взаємодії школи та громадських організацій, правила щодо взаємодії педагогів у педагогічному колективі; правила, що стосуються учня;

г) правила навчання, що стосуються учня; правила навчання, що стосуються навчального матеріалу; правила навчання у відповідності до зовнішніх умов, часу, місця; правила навчання, що стосуються вчителя.

31. Цей педагог стверджував, що призначення людини – розвивати свою божественну сутність, себто, виховання покликане розвивати в людині задатки творця, творчі здібності. Прізвище цього педагога:

а) Ф.А.-В. Дістервег;

б) Р. Оуен;

в) Г. Спенсер;

г) Ф.В.-А. Фребель.

32. Теоретична й практична педагогічна діяльність англійця Р.Оуена репрезентує течію:

а) педагогічного позитивізму;

б) педагогіки прагматизму;

в) екзистенціальної педагогіки;

г) утопічного соціалізму.

33. Власний соціально-педагогічний досвід Р.Оуен виклав у праці, що має назву:

а) «Доповідь про загальну організацію народної освіти»;

б) «Перші лекції з педагогіки»;

в) «Стан робочого класу в Англії»;

г) «Новий погляд на суспільство, або Досліди про формування людського характеру».

34. У Нью-Ленарці Р.Оуен відкрив заклад (1816 р.), до складу якого входили «Школа для маленьких дітей», що складалася з ясел та дитячого садка (відвідували її діти віком від 1 до 6 років), початкова школа для дітей 6-10 років. У цьому закладі також проводилися заняття для працюючих підлітків та дорослих. Цей заклад отримав назву:

а) «Новий інститут для утворення характеру»;

б) «Нейгофський притулок»;

в) «Острозька школа-академія»;

г) «Бургдорфський інститут».

35. Один із засновників течії педагогічного позитивізму Г.Спенсер зазначає: «Правильна поведінка в житті набагато краще забезпечується тоді, коли гарні

й погані наслідки вчинків розуміються, аніж тоді, коли в них просто вірять, посилаючись на авторитет». З яким відомим у класичній педагогіці методом виховання перегукується наведене твердження:

- а) метод спільних роздумів;
- б) метод спрямування дитячої свободи;
- в) метод природних наслідків;
- г) метод непрямого впливу.

Ключ до тестових завдань третього модуля

Тест 3.1:

1 – В; 2 – Б; 3 – Г; 4 – В; 5 – В; 6 – А; 7 – Б; 8 – Г; 9 – Б; 10 – В; 11 – А; 12 – В, Г; 13 – А; 14 – Б; 15 – Г; 16 – Б; 17 – Б; 18 – В; 19 – Б; 20 – В; 21 – В; 22 – Б; 23 – А; 24 – Б; 25 – В; 26 – Г; 27 – А; 28 – Г; 29 – В; 30 – В; 31 – А; 32 – В; 33 – Б; 34 – В; 35 – Б.

Тест 3.2:

1 – В; 2 – Б; 3 – А; 4 – А; 5 – Б; 6 – Г; 7 – Б; 8 – В; 9 – А; 10 – Г; 11 – В; 12 – Г; 13 – А; 14 – Б; 15 – Б; 16 – Г; 17 – А; 18 – В; 19 – Б; 20 – Б, В, Г; 21 – А, В; 22 – Б; 23 – А; 24 – В; 25 – Б, В; 26 – А, Б; 27 – А; 28 – В; 29 – Б; 30 – Г; 31 – Г; 32 – Г; 33 – Г; 34 – А; 35 – В.

МОДУЛЬ IV

Розвиток педагогічної думки та шкільництва на теренах Російської імперії (XVIII – початок XX ст.).

Освітні реформи XVIII ст. у Російській імперії. Відкриття державних загальноосвітніх і спеціальних шкіл. Педагогічна діяльність та ідеї *М.В.Ломоносова* (1711-1765). Мета виховання як втілення ідей європейського Просвітництва, демократичні погляди вченого щодо навчання дітей усіх станів. Навчальні посібники, організаційна й практична діяльність під час відкриття Московського університету.

Педагогічні погляди західників-позитивістів *О.Герцена* (1812-1870) та *В.Бєлінського* (1811-1848).

Суспільно-політичний рух та освітні реформи 60-х років XIX ст. на теренах Російської імперії. Громадсько-педагогічна діяльність *М.І.Пирогова* (1810-1881), стаття „*Питання життя*“, ідея загальнолюдського виховання та підготовки до життя „високоморальної людини з широким розумовим кругозором“. Структура освіти за М.І.Пироговим, проблема шкільних покарань. Роль учителя, стаття „*Бути й здаватися*“.

Педагогічні погляди *М.О.Добролюбова* (1836-1861), стаття „*Про значення авторитету у вихованні*“. Полеміка з М.І.Пироговим.

Основні нормативні документи про шкільну справу та освіту XIX ст.: створення Міністерства народної освіти, „Положення про початкові народні училища” (1864), „Устав гімназій і прогімназій” (1864), „Положення про земські заклади (1864)”. Подвижницька діяльність учителів земських шкіл щодо ліквідації малограмотності в Російській імперії. Реакційна політика російського царату в галузі народної освіти.

Засновник наукової педагогіки *К.Д.Ушинський* (1824 -1870). Формування світогляду К.Д.Ушинського та основні віхи його літературно-педагогічної діяльності. Ідеї *антропоцентризму* та *гармонійного розвитку* людини. *Ідея народності*, наукова розробка засад національного виховання в педагогічному спадку К.Ушинського. Шляхи реалізації принципу народності виховання (ст. „*Про народність у громадському вихованні*” та „*Рідне слово*”): значення рідної мови у навчанні та вихованні дитини, формування духовності, розвиток патріотизму, вимога створення національних систем освіти. Думки К.Д.Ушинського про значення *праці* у вихованні людини (ст. „*Праця в її психічному і виховному значенні*”).

Визначення змісту (посадження формальної та матеріальної освіти) й функцій навчально-виховного процесу (навчальна, розвивальна, виховна). *Дворівнева дидактика*; дидактичні принципи й методи. Практична діяльність К.Ушинського, спрямована на затвердження класно-урочної системи навчання в навчальних закладах. Розробка методики початкового навчання, створення підручників для початкової школи „*Рідне слово*” та „*Дитячий світ*”. К.Д.Ушинський про фахову підготовку вчителя (статті „*Про користь педагогічної літератури*”, „*Проект учительської семінарії*”) та популяризацію педагогічної науки. Всесвітнє значення практичної та теоретико-педагогічної діяльності К.Ушинського.

Педагогічні погляди *Л.М.Толстого* (1828-1910), суспільно-педагогічна діяльність, відкриття школи в Ясній Полянці. Християнська основа педагогічних суджень Л.Толстого. Теорія вільного виховання та її практична реалізація в практиці роботи *Яснополянської школи*. Організація, уклад, стиль і особливості навчальної діяльності. Розвиток творчої активності, свободи і самодіяльності селянських дітей. Внутрішнє протиріччя між задумом і результатами вільного виховання. Дидактичні погляди *Л.М.Толстого*. Живе слово вчителя як провідний метод навчання. Створення навчальної літератури для початкової школи. „*Абетка*”, „*Нова абетка*” та „*Російські книги для читання*”. Дитяча періодика. Вимоги Л.М.Толстого до особистості вчителя. Вплив педагогічних поглядів Л.Толстого на розвиток європейської педагогічної думки кінця XIX- початку XX ст.

Основні напрями російської педагогічної науки кінця XIX ст. *П.Ф.Лесгафт* (1837-1909) про умови формування „*досконало-нормальної*

особистості”, книга „Сімейне виховання дитини та його значення”, актуальність ідей П.Ф.Лесгафта в наш час.

Психологічне обґрунтування процесів навчання та виховання **П.Ф.Каптеревим** (1849-1922) - засновником сучасної педагогічної психології. Видання „Енциклопедії сімейного виховання та навчання”.

Педагогічна та методична спадщина **В.П.Вахтерова** (1853-1924), створення часткових методик початкового навчання, навчальних книг та посібників.

Тест 4.1.

1. Видатний російський учений, педагог М.В.Ломоносов за типом свого світогляду був:
  - а) атеїстом;
  - б) послідовним ідеалістом;
  - в) деїстом;
  - г) вульгарним матеріалістом.
2. М.В. Ломоносов брав активну участь у відкритті та створенні:
  - а) Московського університету;
  - б) Академії мистецтв у Петербурзі;
  - в) Казанського університету;
  - г) Києво-Могилянської академії.
3. М.В. Ломоносов відомий нам як учений, який:
  - а) описав будову Землі ;
  - б) відкрив атмосферу Венери;
  - в) знайшов першу берестяну грамоту;
  - г) створив громовідвід.
4. Педагог і вчений М.І. Пирогов за фахом був:
  - а) лікарем-хірургом;
  - б) учителем;
  - в) юристом;
  - г) священиком.
5. У статті «Питання життя» М.І.Пирогов виступив проти:
  - а) станової нерівності та національних обмежень системи освіти в Російській імперії;
  - б) вузькопрофесійної підготовки молоді;
  - в) зниження загальноосвітнього рівня навчання учнів початкової, середньої школи та студентів університетів;
  - г) жіночої освіти.
6. Який тип виховання відстоював М.І.Пирогов:
  - а) національне;

- б) загальнолюдське;*
- в) прагматичне;*
- г) реалістичне.*

7. Мету виховання М.І.Пирогов визначав як:

- а) розвиток сукупності добродітностей;*
- б) формування вільної людини, всебічно розвинутої, яка поєднує розум мудреця й силу атлета;*
- в) здійснення політехнічної підготовки молоді;*
- г) підготовку до життя високоморальної людини з широким розумовим кругозором.*

8. М.І.Пирогов є автором:

- а) однолінійної чотирищаблинної системи шкіл;*
- б) класно-урочної системи навчання;*
- в) проекту системи освіти з двочасним діленням на реальний і класичний напрямки;*
- г) загальної трудової школи.*

9. На думку М.І.Пирогова, вся система освіти повинна бути єдиною й розпочинатися з:

- а) елементарної дворічної школи;*
- б) реальної та класичної прогімназій;*
- в) класичної гімназії та реальної гімназії.*
- г) вищих спеціалізованих навчальних закладів.*

10. Заключною шаблоною системи освіти М.І.Пирогова є університет, право навчання в якому мають:

- а) всі юнаки поза залежністю від здобутої освіти;*
- б) випускники класичних гімназій;*
- в) випускники реальних гімназій;*
- г) випускники вищих спеціальних навчальних закладів.*

11. М.І.Пирогов був послідовним прихильником:

- а) класичної освіти;*
- б) реальної освіти;*
- в) синтезу класичної та реальної освіти;*
- г) не підтримував ні класичний, ні реальний напрями.*

12. Основними дидактичними принципами М.І.Пирогов уважав принципи:

- а) наочності навчання;*
- б) науковості;*
- в) свідомості;*
- г) активності.*

13. Визначте прізвища тих суспільних діячів середини ХІХ ст., які позиціонували себе в руслі західноєвропейської гуманітаристики, вважаючи,

що російська педагогічна наука й освіта повинні розвиватися за моделями, апробованими в Західній Європі:

- а) О.І.Герцен;*
- б) М.І.Пирогов;*
- в) В.Г.Белінський;*
- г) М.О.Добролюбов.*

14. З'ясуйте, які з наведених нижче дат відповідають рокам життя К.Д.Ушинського:

- а) 1836-1861;*
- б) 1804-1842;*
- в) 1824-1870;*
- г) 1810-1881.*

15. Дитячі роки К.Д.Ушинського та формування його характеру пройшли в маєтку батьків, що знаходився:

- а) на хуторі Вишня, біля Вінниці;*
- б) біля Новгород-Сіверського, Чернігівщина;*
- в) с. Чорнухи Полтавської обл.;*
- г) Холмогори, поблизу Архангельська.*

16. К.Д.Ушинський здобув юридичну освіту, навчаючись:

- а) у Харківському університеті ім. В. Каразіна;*
- б) у Київському університеті ім. Св. Володимира;*
- в) у Московському університеті;*
- г) у Празькому університеті.*

17. "Якщо педагогіка хоче виховати людину у всіх відношеннях, то вона повинна насамперед пізнати її також у всіх відношеннях," - такою фразою К.Д.Ушинський обґрунтовує в педагогіці:

- а) антропологічний принцип;*
- б) принцип народності;*
- в) принцип паралельної дії;*
- г) принцип перспективних ліній.*

18. Використовуючи термін «народність», К.Д.Ушинський тлумачив його як:

- а) своєрідність кожного народу, нації;*
- б) своєрідність кожної людини;*
- в) своєрідність кожного народу, нації, зумовлену її історичним розвитком, географічними, природними умовами;*
- г) пріоритет національних інтересів.*

19. У теоретико-педагогічній спадщині К.Д.Ушинського визначаються основні шляхи реалізації принципу народності, серед них:

- а) здійснення навчально-виховного процесу рідною мовою; розвиток у дітей патріотичних почуттів; створення національної системи освіти;*

- б) розвиток патріотичних почуттів; визнання права на самостійний державний устрій; створення національної системи освіти;*
- в) створення національної системи освіти; пріоритет національних цінностей над приватно-особистими; здійснення навчання та виховання рідною мовою;*
- г) пріоритет національних цінностей; усвідомлення своєї нації через культуру.*

20. На думку К.Д.Ушинського, навчально-виховний процес повинен виконувати такі основні функції:

- а) освітню;*
- б) виховну та розвивальну;*
- в) освітню й розвивальну;*
- г) освітню, виховну, розвивальну.*

21. У своїх методичних порадах К.Д.Ушинський наполягає на тому, що умовами успішної організації навчальних занять мають бути:

- а) індивідуальні заняття;*
- б) заняття з постійним складом учнів;*
- в) заняття за сталим розкладом;*
- г) поєднання фронтальних та індивідуальних форм роботи.*

22. Про значення розумової праці в житті людини К.Д.Ушинський пише у роботі:

- а) «Про користь педагогічної літератури»;*
- б) «Про народність у громадському вихованні»;*
- в) «Праця в її психічному й виховному значенні»;*
- г) «Рідне слово».*

23. Новизна підручників К.Д.Ушинського для початкового навчання полягає в тому, що:

- а) підручники репрезентують методикау ознайомлення дитини з навколишнім світом;*
- б) до змісту підручників включений фольклорний матеріал (казки, байки, прислів'я, приказки);*
- в) уперше виклад матеріалу широко підкріплюється наочністю;*
- г) використовуються художні твори чи уривки з художніх творів відомих російських письменників.*

24. К.Д.Ушинський уважав, що під час уроку учитель повинен виконувати:

- а) консультативну функцію;*
- б) провідну функцію;*
- в) роль та функції вчителя залежать від мети та типу уроку;*
- г) не приділяє уваги цьому питанню.*

25. Видатний російський письменник і педагог Л.М.Толстой запропонував:

- а) ідею навчання дитини з шести років;*
- б) ідею поєднання навчання з продуктивною працею;*
- в) кабінетну систему навчання;*
- г) теорію «вільного виховання».*

26. Свої теоретико-педагогічні надбання Л.М.Толстой втілював у практику роботи:

- а) Яснополянської школи;*
- б) Павлівської школи;*
- в) «Школи радості»;*
- г) педагогічної семінарії з дослідною школою при Кенігзьбергському університеті.*

27. Характерними рисами роботи школи Л.М.Толстого були:

- а) домінування класно-урочної системи;*
- б) узгодження програми навчання з інтересами дітей;*
- в) відсутність сталого розкладу;*
- г) чітка навчальна дисципліна.*

28. Л.М.Толстой розробив та апробував методику:

- а) комплексних контрольних робіт;*
- б) шкільної бесіди;*
- в) написання дітьми творів;*
- г) шкільної лекції.*

29. Як прибічник сімейного виховання, Л.М.Толстой уважав, що запорукою його успішності є:

- а) злагода між батьками;*
- б) обопільна повага між батьками;*
- в) єдиний підхід батьків до дітей;*
- г) зразкова поведінка матері й батька.*

30. Л.М.Толстой створив такі навчальні книги:

- а) «Абетку»;*
- б) «Рідне слово»;*
- в) «Книгу для читання»;*
- г) «Дитячий світ».*

31. У статті «Загальні зауваження для вчителів» (1872) Л.М.Толстой визначив, що провідною якістю особистості вчителя повинна бути:

- а) відповідальність;*
- б) вимогливість;*
- в) педагогічний такт;*
- г) любов до дітей.*

32. «Школа не може існувати без фізичного виховання; фізичні вправи повинні бути щоденними, в певному співвідношенні з розумовими

заняттями, тому що будь-яка одноманітна діяльність втомлює, пригнічує молоду людину і вбиває в ній будь-яку самостійність». Саме такий висновок робить:

- а) Л.М. Толстой;
- б) П.Ф. Лесгафт;
- в) П.Ф. Каптерев;
- г) В.П. Вахтеров.

33. У книзі «Сімейне виховання дитини та його значення» П.Ф.Лесгафт визначає умови нормального розвитку природних задатків і здібностей здорової дитини. Серед цих умов:

- а) праця батьків на виробництві та активна суспільна діяльність;
- б) атмосфера любові в родині;
- в) високоморальний викладач, який учить дитину думати, мислити, бути правдивою;
- г) виключення подразників із життя дитини: розкоші, бідності, надмірних ласощів, невпорядкованої їжі тощо.

34. П.Ф.Каптерев у широкий педагогічний обіг вводить таке поняття, як:

- а) педагогічний процес;
- б) педагогічна інновація;
- в) розвивальне навчання;
- г) особистісно зорієнтований підхід.

35. В.П.Вахтеров здобуває популярність як педагог та методист:

- а) дошкільної освіти;
- б) початкового навчання дітей;
- в) методист-предметник;
- г) методист вищої професійної школи.

Тест 4.2.

1. Видатний російський учений М.В.Ломоносов навчався в кращих навчальних закладах свого часу:

- а) Московській Слов'яно-греко-латинській академії;
- б) Петербургському академічному університеті;
- в) Марбургському університеті;
- г) Московській гімназії.

2. М.В.Ломоносов відкрив:

- а) закон збереження матерії та руху;
- б) закони динаміки;
- в) закон єдності та боротьби протилежностей;
- г) закон всесвітнього тяжіння.

3. За безпосередньої участі М.В.Ломоносова відкриття Московського університету відбулося у:

а) 1741р.;

б) 1801р.;

в) 1765 р.;

г) 1755 р.

4. М.В.Ломоносов створив такі підручники:

а) «Російська граматика» ;

б) «Риторика»;

в) «Стародавня Російська історія»;

г) «Відкриті двері до всіх мов і всіх наук».

5. Сутність ідеї загальнолюдського виховання М.І.Пирогов розкриває у статті:

а) «Педагогічна подорож Швейцарією»;

б) «Бути й здаватися»;

в) «Питання життя»;

г) «Досвід і освіта».

6. Основний досвід педагогічної діяльності М.І.Пирогов набуває у якості попечителя:

а) Одеського навчального округу;

б) Харківського навчального округу;

в) Київського навчального округу;

г) Московського навчального округу.

7. Критикуючи станово-кріпацьку систему освіти, що існувала в Російській імперії, М.І.Пирогов розробляє:

а) принцип демократизму;

б) принципи системності й послідовності у навчанні;

в) принципи наступності між етапами навчання дитини в школі;

г) ступеневу освіту та визначає її рівні.

8. Визначений М.І.Пироговим термін навчання у класичній гімназії становить:

а) 5 років;

б) 4 роки;

в) 3 роки;

г) 8 років.

9. На думку М.І.Пирогова, в реальній гімназії слід вчитися:

а) 5 років;

б) 4 роки;

в) 3 роки;

г) 8 років.

10. За проектом М.І.Пирогова, навчальна програма класичної гімназії відрізняється від програми навчання в реальній гімназії:

- а) домінуванням прикладних навчальних предметів;*
- б) загальноосвітнім характером навчання з поглибленим вивченням стародавніх мов (латини та грецької);*
- в) поглибленим вивченням фізико-математичних дисциплін;*
- г) поглибленим вивченням природничих наук.*

11. Підключись підвищенням фахового рівня вчителів, М.І.Пирогов радив використовувати такі форми методичної роботи, як:

- а) взаємовідвідування;*
- б) перегляд відкритих уроків;*
- в) ділова гра;*
- г) написання планів самоосвіти.*

12. Під час роботи в Київському навчальному окрузі М.І.Пирогов сприяв відкриттю:

- а) Київського університету;*
- б) київських гімназій;*
- в) недільних шкіл для освіти дорослих;*
- г) дитячих садків.*

13. На сторінках статті «Про значення авторитету у вихованні» з критикою окремих поглядів М.І.Пирогова виступив:

- а) О.І. Герцен;*
- б) В.Г. Белінський;*
- в) М.О. Добролюбов;*
- г) Н.Г. Чернишевський.*

14. На думку В.Г.Белінського, моральне виховання дитини слід розпочинати:

- а) у ранньому віці, до початку систематичного навчання;*
- б) одночасно з початком навчання;*
- в) на останніх щаблях навчання;*
- г) В.Белінський не висвітлював це питання.*

15. Твердження про те, що виховання має історичний характер, є різним для різних країн і різних станів, належить:

- а) М.І. Пирогову;*
- б) В.Г. Белінському;*
- в) О.І. Герцену;*
- г) К.Д. Ушинському.*

16. Працюючи у цьому закладі, К.Д.Ушинський здійснив суттєві демократичні реформи, оновивши навчальні програми та змінивши уклад життя вихованців. Цей заклад має назву:

- а) Ярославський Демидівський ліцей;*

- б) Гатчинський сирітський інститут;
- в) Смольний інститут шляхетних дівчат;
- г) редакція «Журналу Міністерства народної освіти».

17. Стрижнем педагогічної концепції К.Д.Ушинського є ідея:

- а) доступності;
- б) народності;
- в) патріотизму;
- г) демократизації.

18. Як відомо, К.Д.Ушинський визначав мету виховання як формування досконалої людини. Такій людині притаманні наступні якості:

- а) освіченість, релігійність, любов до праці, відповідальність;
- б) освіченість, інтелігентність, порядність, патріотизм.
- в) гуманність, патріотизм, любов до праці, інтелігентність;
- г) гуманність, гарна освіта, релігійність, патріотизм, любов до праці.

19. У своїх працях К.Д.Ушинський розробляє методики:

- а) розвитку мислення дітей з одночасним розвитком мовлення;
- б) здійснення перевірки та контролю засвоєних знань, умінь та навичок;
- в) повторення навчального матеріалу;
- г) утворення у дітей загальних уявлень і понять із наочних одиничних уявлень.

20. К.Д.Ушинський був прихильником такої школи, яка:

- а) забезпечує учнів різнобічними гуманітарними і реальними знаннями;
- б) сприяє формуванню трудових знань і вмінь;
- в) сприяє формуванню додаткових знань, умінь і навичок учнів;
- г) усебічно розвиває розумові здібності школярів.

21. Безперечною заслугою К.Д.Ушинського є розробка ним проблем початкової освіти та створення літератури для початкової школи, а саме таких підручників, як:

- а) «Дитячий світ і Хрестоматія. Книга для класного читання»;
- б) «Буквар»;
- в) «Абетка наочності»;
- г) «Рідне слово. Книга для учнів».

22. «Педагогічні факти не є досвідом. Вони повинні здійснити вплив на розум вихователя, перетворитися на думку... Передається думка, що виводиться із досвіду, а не сам досвід» - цю тезу К.Д.Ушинський проголошує в статті:

- а) «Про користь педагогічної літератури»;
- б) «Праця в її психічному та виховному значенні»;
- в) «Рідне слово»;
- г) «Про народність у громадському вихованні».

23. К.Д.Ушинський вперше на теренах Російської імперії обґрунтував метод навчання грамоти:
- а) звуковий аналітико-синтетичний;
  - б) буквоскладальний;
  - в) поскладовий;
  - г) фонетичний.
24. К.Д.Ушинський був прихильником:
- а) класичної освіти;
  - б) єдиної системи загальної освіти;
  - в) реальної освіти;
  - г) станової освіти.
25. Що, на думку К.Д.Ушинського, є першим навчителем дітей:
- а) пісня матері;
  - б) книга;
  - в) казка;
  - г) байка.
26. Вирішальний вплив на формування філософсько-педагогічних поглядів Л.М.Толстого здійснила спадщина:
- а) Я.А. Коменського;
  - б) Дж. Локка;
  - в) Ж.-Ж. Руссо;
  - г) Й.Г. Песталоцці.
27. Л.М.Толстой визначив школу як:
- а) заклад закритого типу для панівних прошарків суспільства;
  - б) вільну співдружність вільних особистостей;
  - в) заклад відкритого типу для дітей селян;
  - г) багатопрофільний навчальний заклад.
28. Щоб шкільна свобода не стала хаосом для дітей, повинні існувати, на думку Л.М.Толстого, певні перестороги. Такими пересторогами він вважає:
- а) шкільну дисципліну та чіткий розпорядок дня;
  - б) моральність та правила поведінки;
  - в) релігію та моральність;
  - г) педагогічний такт, моральність, культуру.
29. Яснополянська школа створювалася для дітей:
- а) селян;
  - б) городян;
  - в) дворян;
  - г) усіх прошарків населення.
30. У старшому класі Яснополянської школи Л.М.Толстой викладав:
- а) математику;

б) російську мову та літературу;

в) історію;

г) біологію.

31. Визначте основний, на думку Л.М.Толстого і його послідовників, критерій відбору змісту й обсягу навчального матеріалу:

а) новизна навчальної інформації;

б) доступність;

в) зв'язок з практикою;

г) інтерес дітей.

32. Л.М.Толстой пропагував метод навчання грамоти:

а) звуковий аналітико-синтетичний;

б) буквоскладальний;

в) поскладовий;

г) фонетичний.

33. Наприкінці ХІХ ст. у широкий науковий обіг уперше входить термін «педагогічна психологія». Його автором є:

а) Л.М. Толстой;

б) П.Ф. Каптерев;

в) П.Ф. Лесгафт;

г) В.П.Вахтеров.

34. У колі наукових інтересів П.Ф.Лесгафта були питання:

а) інтенсифікації розумових здібностей дітей молодшого віку;

б) розробки методологічних основ педагогіки як науки;

в) забезпечення повноцінного фізичного й духовно-морального розвитку дитини;

г) дослідження основних закономірностей процесу виховання.

35. «Союзнниця культури, яка повинна йти далі для задоволення потреб держави й церкви,» - так П.Ф.Каптерев називає:

а) освіту;

б) науку;

в) педагогіку;

г) літературу.

Ключ до тестових завдань четвертого модуля

Тест 4.1:

1 – В; 2 – А; 3 – А, Б; 4 – А; 5 – Б; 6 – Б; 7 – Г; 8 – В; 9 – А; 10 – Б; 11 – А; 12 – А, В, Г; 13 – А, В; 14 – В; 15 – Б; 16 – В; 17 – А; 18 – В; 19 – А; 20 – Г; 21 – Б, В, Г; 22 – В; 23 – Б, Г; 24 – Б; 25 – Г; 26 – А; 27 – Б, В; 28 – Б, В; 29 – А, В; 30 – А, В; 31 – Г; 32 – Б; 33 – Б, В, Г; 34 – А; 35 – Б.

Тест 4.2:

1 – А, В; 2 – А; 3 – Г; 4 – А, Б, В; 5 – В; 6 – А, В; 7 – Г; 8 – А; 9 – В; 10 – Б;
11 – А, Б; 12 – В; 13 – В; 14 – А; 15 – В; 16 – В; 17 – Б; 18 – Г; 19 – А, В, Г;
20 – А; 21 – А, Г; 22 – А; 23 – А; 24 – Б; 25 – В; 26 – В; 27 – Б; 28 – В; 29 – А;
30 – А, В; 31 – Г; 32 – Б; 33 – Б; 34 – В; 35 – В.

МОДУЛЬ V

Основні тенденції розвитку світової педагогіки кінця XIX – XX ст.

Зародження нових тенденцій у теорії та практиці виховання на межі XIX–XX століть. Розробка наукових засад навчання та виховання, розвиток національних систем освіти. Гуманізація й демократизація шкільного життя, індивідуалізація навчального процесу.

Загальна характеристика основних напрямів розвитку світової педагогічної думки в європейських країнах та США наприкінці XIX – початку XX ст. Розмаїття наукових напрямів у зарубіжній педагогіці.

Соціальна педагогіка (Е. Дюркгейм, В. Дільтей, П. Натюр), *релігійна і філософська педагогіка* (Ж. Марітен, М. Бубер, Р. Штайнер) про становлення особистості та розкриття її внутрішніх сил і можливостей.

Елени Кей (1849–1926), *Марія Монтесорі* (1870–1952) про творчий саморозвиток дитини, активізацію її пізнавальних можливостей та дитячої індивідуальності.

Представники *експериментальної педагогіки* В.-А. Лай (1862–1926), Е. Мейман (1862–1915), А. Біне (1857–1911), Е. Торндайк (1874–1949) про емпіричний характер педагогіки як науки. Підхід до дитини як до центру навчально-виховного процесу. Розробка вимог до педагогічного експерименту, застосування тестових методик. Роль біологічного фактору в становленні та розвитку дитини. Ідея організації навчання за «центрами дитячих інтересів» (О. Декролі).

Теорія "трудової школи" і «громадянського виховання» *Г. Кершенштайнера* (1854–1932), його погляди на мету, завдання та зміст процесу виховання.

Здобутки та прорахунки експериментальної педагогіки.

Джон Дьюї (1859–1952) як засновник *педагогіки прагматизму*, праці „Школа і суспільство”, „Моє педагогічне кредо”, „Демократія виховання”. Мета та завдання виховання в прагматичній педагогіці. Функції школи як навчального та виховального учнівського середовища. Абсолютизація експериментального методу.

Представники прагматизму (*Е. Паркхерст*, *У. Кілпатрік*) про покликання школи затверджувати співробітництво всіх верств суспільства.

Роль спадковості у навчанні й вихованні дитини. Інтерес та особистий досвід дитини як основа педагогічного процесу, „метод навчання засобом роблення”; шляхи формування самостійності, розвиток дослідницьких умінь школярів.

Ідеї представників педагогіки прагматизму про педагогічне значення прагнення дитини до особистого успіху в навчанні та житті.

Педагогіка екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, К.Ясперс), культ здорового індивідуалізму; мета виховання – захист індивідуальності, плекання неповторності особистості, запобігання її „розчиненню в масі”. Широка індивідуалізація навчання. Проблема вибору. Пріоритетність морального, емоційного виховання, самопізнання і самовиховання особистості. Критика екзистенціалістами радянської тоталітарної теорії формування колективу.

Сучасний стан освіти у провідних країнах світу (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія).

Тест 5.1.

1. На думку Е.Дюркгейма, представника соціальної педагогіки, найбільш доцільним середовищем виховання дитини є:

- а) родина;
- б) шкільний клас;
- в) компанія однолітків;
- г) шкільні гуртки.

2. На початку ХХ ст. прихильниками ідей нового виховання, що ґрунтували свої педагогічні дослідження на ідеях Ж.-Ж.Руссо, були:

- а) Е. Дюркгейм;
- б) Р. Штайнер;
- в) Дж.Дьюї, Е. Паркхерст;
- г) Е. Кей, М. Монтесорі.

3. Шведська письменниця, педагог і громадський діяч Е.Кей була автором праць:

- а) «Мати й дитина»;
- б) «Досвід і освіта»;
- в) «Школа дії»;
- г) «Вік дитини».

4. Автором «теорії спонтанного розвитку дитини» є:

- а) Е. Кей;
- б) П. Натопі;
- в) М. Монтесорі;
- г) В. Дільтей.

5. Освіта й діяльність педагога та лікаря М.Монтессорі були пов'язані з:

- а) Берлінським університетом;
- б) Оксфордським університетом;
- в) Римським університетом;
- г) Сорбонною.

6. Всесвітню відомість та визнання М.Монтессорі здобула, створивши авторську методіку:

- а) навчання й виховання дітей з фізичними вадами;
- б) навчання й виховання розумово відсталих дітей;
- в) навчання й виховання дітей, що зростають у кримінальному середовищі;
- г) навчання й виховання дітей молодшого шкільного віку.

7. Представниками течії експериментальної педагогіки є:

- а) В.-А. Лай;
- б) Дж. Дьюї;
- в) Е. Мейман;
- г) А. Біне;

8. В основі «теорії ілюстративної дії» В.-А.Лая - положення про те, що життєвий процес усякого організму, починаючи від найнижчого і закінчуючи людиною, відбувається за такою схемою «сприйняття – перероблення – відбиття», себто педагог повинен зважати на діяльність дитини, її потреби та рефлексії. У зв'язку з цим твердженням, провідним у діяльності дітей, на думку В.-А. Лая, є:

- а) інстинкт боротьби;
- б) інстинкт самозбереження;
- в) потреба соціалізації особистості;
- г) умовний рефлекс.

9. Кінцеві результати процесу виховання, на думку В.-А.Лая, цілком залежать від:

- а) соціальних факторів;
- б) послідовних зусиль педагогів;
- в) психолого-біологічних факторів;
- г) матеріально-технічного оснащення педагогічного процесу.

10. Німецький педагог і психолог, професор філософії та педагогіки Е. Мейман є автором праць:

- а) «Експериментальна педагогіка»;
- б) «Лекції з експериментальної педагогіки»;
- в) «Самовиховання і самонавчання у початковій школі»;
- г) «Інтелігентність і воля».

11. Е. Мейман та його послідовники стверджували, що експериментальна педагогіка повинна мати справу тільки з педагогічними фактами й абсолютизували наступний метод педагогічного дослідження:

- а) індуктивний;
- б) дедуктивний;
- в) метод спостереження;
- г) тестування.

12. Перша тестова методика виміру інтелекту дитини була розроблена й використана:

- а) В.-А. Ласм;
- б) Е. Мейманом;
- в) А. Біне;
- г) Е. Клапаредом.

13. “Сенс трудової школи полягає в тому, щоб при мінімумі навчального матеріалу здобути максимум навичок, здібностей і насолоди працею на службі громадянському напрямові думок”. Визначте автора наведеної цитати:

- а) Р. Зейдель;
- б) Г. Кершенштайнер;
- в) В.-А. Лай;
- г) П. Наторп.

14. На думку німецького педагога Г.Кершенштайнера, мета шкільної освіти повинна полягати:

- а) у засвоєнні під час навчання певних професійних умінь та навичок;
- б) у забезпеченні учнів професійною підготовкою з наданням їй морального значення та виховання громадянина-патріота;
- в) формування всебічно розвиненої людини-патріота;
- г) оволодіння певною професією та набуття стійких морально-релігійних цінностей.

15. Прикметною характеристикою шкіл Г.Кершенштайнера є:

- а) широке використання гри в навчальному процесі;
- б) організація навчальних занять за блочно-модульним підходом;
- в) використання лабораторного методу навчання;
- г) поєднання викладання з ручною працею школярів та зображувально-ілюстративною діяльністю.

16. У праці «Суть трудової школи» Г.Кершенштайнер визначає три основні завдання трудової школи, серед них:

- а) підготовка до майбутньої професії окремої особи в державі;
- б) моральне вдосконалення професійної освіти;

в) прищеплення вихованцеві здатності морально вдосконалити суспільний союз, членом якого він є;

г) виховання гуманних почуттів.

17. Серед здобутків реформаторської педагогіки кінця XIX – першої половини XX ст. науковці виділяють:

а) дослідження закономірностей фізичного і розумового розвитку дітей на різних вікових стадіях;

б) збагачення арсеналу засобів сенсорного розвитку дитини;

в) розробку засобів і прийомів фізичного розвитку дитини;

г) ґрунтовне й усебічне вивчення основних психічних процесів.

18. Стрижневим для течії прагматизму, що виникає у 90-х рр. XIX ст., є поняття:

а) суспільного блага;

б) інтенсивного індивідуального розвитку;

в) особистої та суспільної корисності;

г) педагогічного прогресу.

19. Засновником течії педагогічного прагматизму є:

а) У. Кілпатрік;

б) Дж. Дьюї;

в) Р. Штайнер;

г) М. Бубер.

20. Дж. Дьюї висунув ідею створення «інструментальної педагогіки», себто педагогіки, яка будувалася б на спонтанних інтересах та особистому досвіді дитини. У такий спосіб процес навчання дитини зводився переважно до таких видів діяльності, як:

а) ігрова та трудова;

б) навчальна, ігрова та трудова;

в) трудова діяльність та відпочинок;

г) навчальна діяльність та гра.

21. Послідовники течії прагматизму своєю діяльністю пропагували такий метод навчання:

а) пояснювально-ілюстративний;

б) «метод навчання засобом роблення»;

в) словесний;

г) наочні та практичні методи.

22. Для педагогіки прагматизму висхідною концепцією була педагогічна теорія:

а) гербартіанства;

б) природного вільного виховання Ж.-Ж. Руссо;

в) вільного виховання Л. Толстого;

г) позитивізму Г. Спенсера

23. Дж. Дьюї визначає мету виховання як:

- а) послідовне озброєння навичками самовиховання та самонавчання;
- б) формування у дитини здатності до саморегуляції в соціумі, який постійно змінюється;
- в) формування добродісного джентльмена для реальних занять у реальному світі;
- г) розвиток та формування гуманної особистості.

24. У праці «Моє педагогічне кредо» Дж. Дьюї наголошує, що виховання повинно розпочинатися з:

- а) психологічного розуміння дитячих здібностей, інтересів та звичок;
- б) з ретельного вивчення сімейного оточення дитини;
- в) з вивчення стану здоров'я дитини;
- г) із психологічної самоосвіти та рефлексії педагога.

25. Дж. Дьюї обстоює демократичне право кожної дитини на повноцінний розвиток своїх потенційних можливостей і відповідне навчання незалежно від соціального статусу та матеріального становища її батьків. Одними з перших Дж. Дьюї та його послідовники апробували використання:

- а) проблемного підходу;
- б) інтегративного підходу;
- в) діяльнісного підходу;
- г) особистісно зорієнтованого підходу.

26. Учитель у педагогіці прагматизму повинен виконувати роль:

- а) основного керівника навчально-виховного процесу;
- б) організатора й консультанта;
- в) організатора й контролера;
- г) організатора, керманіча й контролера навчально-виховного процесу.

27. Дж. Дьюї вважає, що школа повинна стати:

- а) комуніою нових людей;
- б) майстернею гуманності;
- в) співдружністю вільних особистостей;
- г) лабораторією демократії.

28. На ґрунті прагматизму розробив й упровадив у практику «метод проектів» такий педагог, як:

- а) Е. Торндайк;
- б) Р. Штайнер;
- в) О. Декролі;
- г) У. Кілпатрік.

29. Німецький педагог Р. Штайнер розробив релігійно-філософське вчення - антропософію, - на основі якого обґрунтував зміст, засоби й методи педагогічного напрямку, який отримав назву:

- а) педагогіки нових шкіл;*
- б) вальдорфської педагогіки;*
- в) педагогіки душі;*
- г) гуманістичної педагогіки.*

30. Основними принципами діяльності вальдорфських шкіл є:

- а) принцип авторитаризму;*
- б) принцип виховання у душі свободи;*
- в) принцип цілісності формування особистості;*
- г) принцип циклічності навчально-виховної діяльності.*

31. У США диференціація навчання у відповідності до рівня здібностей та бажань учнів розпочинається з:

- а) дошкільного виховання;*
- б) молодшої середньої школи;*
- в) старшої середньої школи;*
- г) системи вищої освіти.*

32. У старшій середній школі США процес навчання здійснюється за такими профілями:

- а) загальний та виробничий;*
- б) академічний, загальний, виробничий;*
- в) теоретичний та практичний;*
- г) академічний та побутовий.*

33. Шкільне навчання у Великобританії починається з:

- а) 3 років;*
- б) 5 років;*
- в) 6 років;*
- г) 10 років.*

34. Характерною ознакою університетів у Німеччині є академічна свобода. Це означає, що:

- а) студентам надається право вільного працевлаштування;*
- б) студент сам обирає профіль навчання та добирає варіативні курси;*
- в) студент самостійно визначає для себе зміст освіти та тривалість навчання;*
- г) і студенти, і викладачі щорічно обирають ректора та адміністрацію університету.*

35. Випускники цих приватних французьких університетів мають, як правило, високу кваліфікацію, користуються великим попитом на ринку праці. А належать ці університети:

- а) французькому уряду;
- б) міністерству закордонних справ;
- в) міністерству фінансів;
- г) католицькій церкві.

Тест 5.2.

1. Які міжнародні педагогічні організації з'являються на початку ХХ ст.:

- а) Міжнародне бюро освіти;
- б) Ліга нового виховання;
- в) Товариство ім. А.Біне;
- г) Міжнародна спілка освіти.

2. Розглядаючи питання використання заохочень та покарань, цей представник соціальної педагогіки відводив педагогу роль безпристрасного виконавця суспільної волі, звільненого від особистих емоцій: "Нехай при покаранні піде геть пристрасність. Дитина повинна усвідомлювати, що за проступки треба платити в ім'я безликого закону". Автором цієї фрази є:

- а) П. Натопи;
- б) Е. Дюркгейм;
- в) В. Дільтей;
- г) Б. Рассел.

3. Гасло "Vom Kinde aus" – "йдучи від дитини" - стало педагогічним кредо:

- а) представників «вільного виховання»;
- б) засновників експериментальної педагогіки;
- в) представників теорії прагматизму;
- г) прихильників теорії «трудових шкіл».

4. Прихильниці ідей вільного виховання Е.Кей та М.Монтессорі ґрунтували свої педагогічні концепції на ідеях:

- а) Я.А. Коменського;
- б) Дж. Локка;
- в) Ж.-Ж. Руссо;
- г) І.Г. Песталоцці.

5. М. Монтессорі є автором праць:

- а) «Саммерхілл: виховання свободою»;
- б) «Самовиховання і самонавчання у початковій школі»;
- в) «Педагогіка душі»;
- г) «Метод наукової педагогіки, що застосовується до дитячого виховання в "будинках дитини"».

6. Грунтовні й різнобічні поради щодо розвитку сенсорної культури дітей у дошкільний період та вивчення психологічних особливостей кожної дитини надає:

- а) Е. Кей;
- б) М. Монтессорі;
- в) Р. Штайнер;
- г) В.-А. Лай.

7. М. Монтессорі визначала роль педагога у навчальному процесі наступним чином:

- а) цілком погоджувалася з твердженням класичної педагогіки про активну, визначальну роль педагога;
- б) відводила педагогу консультативну роль;
- в) вважала, що учитель, який нав'язує дитині свою волю, гальмує її природний розвиток;
- г) вважала, що роль педагога повинна зводитися до спостереження й аналізу навчальної діяльності дитини.

8. Власні педагогічні ідеї М. Монтессорі активно почала реалізовувати у дошкільних закладах, що створювалися для дітей бідняків. Провідною ідеєю цих закладів була ідея:

- а) єднання школи і сім'ї;
- б) надання кожній дитині повноцінної освіти;
- в) використання сучасних технічних засобів навчання та виховання;
- г) навчання засобом роблення.

9. Автором праць «Школа дії» та «Школа життя» був:

- а) Е. Мейман;
- б) А. Біне;
- в) В.-А. Лай
- г) У. Кілпатрік.

10. На думку В.-А. Лая, школа повинна представляти собою громаду, що моделює природне й соціальне середовище. Головна увага в таких «школах дії» повинна приділятися таким видам навчальних занять, як:

- а) моделювання, драматизація, малювання, ліплення;
- б) самостійна робота щодо засвоєння певної науково-теоретичної інформації;
- в) догляд за рослинами й тваринами, фізичні вправи;
- г) виконання різноманітних вправ та завдань під керівництвом учителя.

11. В.-А. Лай визначає мету виховання таким чином:

- а) метою виховання є всебічний і гармонійний розвиток фізичних, інтелектуальних, духовно-моральних сил особистості;
- б) метою виховання є досконала особа, що живе в досконалому оточенні;

в) мета виховання – формування людини-колективіста, активного діяча нового суспільства;

г) метою виховання є добродійна особистість, здатна творчо засвоїти всі культурні здобутки попередніх поколінь.

12. Знакова для експериментальної педагогіки теза «дитина здатна добре засвоїти лише те, що її безпосередньо стосується» належить:

а) В.-А. Лая;

б) А. Біне;

в) Е. Торндайку;

г) Е. Мейману.

13. Ідея А. Біне, який рекомендував вести навчання у так званих «гомогенних класах», була популярною і в Україні на початку 90-х рр. ХХ ст. Передбачалося, що в таких класах повинні навчатися діти:

а) які мають фізичні та розумові вади;

б) які мають приблизно однаковий рівень успішності;

в) за статевим розподілом (хлопчики й дівчатка навчаються окремо);

г) з приблизно однаковим рівнем розумового розвитку та здібностями.

14. Основні вимоги до здійснення педагогічного експерименту висунув та описав:

а) В.-А. Лай;

б) Е. Мейман;

в) А. Біне;

г) О. Декролі.

15. Бельгійський педагог О.Декролі, автор ідеї навчання за «центрами інтересів» дитини, виділяв дві групи дитячих потреб: до першої групи він відносив фізичні потреби в їжі, у захисті від різних небезпек і ворогів, другу ж групу становлять духовні потреби. З'ясуйте зміст цих потреб, вибравши правильний варіант із наведених нижче:

а) потреби у солідарності з однолітками та дорослими, у праці, відпочинку та самовдосконаленні;

б) потреба у читанні духовної літератури, у моральному самовдосконаленні;

в) потреба у спілкуванні з Богом;

г) потреба у спілкуванні та взаємодії, потреба у самовираженні засобами мистецтва.

16. Авторами теорії «трудових шкіл» вважаються західноєвропейські педагоги:

а) О. Декролі;

б) С. Редді;

в) Г. Кершенштайнер;

г) Р. Зейдель.

17. «Виховання народу, - пише Г.Кершенштайнер у праці «Суть трудової школи», - повинно привчати хлопчиків і дівчаток у всіх без винятку випадках віддавати на слугування загальним інтересам не тільки свої думки й почуття, а й дії... Але це можна зробити тільки за допомогою роботи, за допомогою справжньої практичної роботи в шкільній організації або в суспільному житті». З яким загальновідомим принципом перегукується ця точка зору:

- а) принцип природовідповідності;*
- б) принцип культуровідповідності;*
- в) принцип політехнізму;*
- г) принцип самодіяльності.*

18. Розглядаючи сутність громадянського виховання, Г.Кершенштайнер визначає дві суспільні інституції, здатні сформувані у молоді бажання працювати на благо своєї Вітчизни і захищати її:

- а) трудова школа й церква;*
- б) трудова школа й армія;*
- в) добровільні громадські об'єднання та школа;*
- г) армія та церква.*

19. З'ясуйте, яка із наведених нижче фраз належить Г.Кершенштайнеру:

- а) «...Дітям не слід докучати книжним навчанням; їх треба знайомити з корисними властивостями і природними особливостями й якістьми навколишніх предметів простими бесідами...»;*
- б) «...наказувати дитині щось робити – неправильно. Дитина не зобов'язана нічим займатися, доки не прийде до думки – своєї власної, - що це мусить бути зроблено... Будь-який примус – фашизм»;*
- в) «... школа нікого не може достатньою мірою підготувати до професії, якщо вона не відчуває себе засобом для досягнення загальної мети, а саме – засобом для наближення цієї держави до ідеалу як правової, так і культурної держави»;*
- г) «...немає більше суб'єктів і об'єктів шкільного виробництва, є тільки товариство людей, що згуртувалися навколо духу й пориваються до нього».*

20. Представники цього напрямку створили теорію «індивідуальної соціалізації» особистості шляхом її приєднання до напрацьованих попередніми поколіннями «колективних уявлень», - конгломерату суспільно-моральних та культурних цінностей. Цей напрям отримав назву:

- а) соціальної педагогіки;*
- б) експериментальної педагогіки;*
- в) прагматичної педагогіки;*
- г) гербаріанства.*

21. Автором книги «Соціальна педагогіка» є:

- а) С. Редді;*

- б) П. Натопн;
- в) Р. Штайнер;
- г) Е. Демолен.

22. Прихильники ідеї соціальної педагогіки уявляли школу як ланцюжок соціальної співдружності – союз педагогів та учнів. Кожну дитину слід готувати до такого союзу, а здійснює підготовку до такого союзу:

- а) кожен педагог;
- б) держава;
- в) громадські організації;
- г) родина.

23. Засновником вальдорфської педагогіки був:

- а) П. Фрейре;
- б) Р. Штайнер;
- в) О. Нілл;
- г) У. Кілпатрік.

24. Послідовник і учень Дж. Дьюї, американський педагог У. Кілпатрік розробив і впровадив у життя:

- а) звуковий аналітико-синтетичний метод читання;
- б) метод проектів;
- в) метод навчання засобом роблення;
- г) практичний метод.

25. Принцип циклічності навчально-виховної діяльності, пропегований у вальдорфських школах, означає:

- а) відповідний добір тем, які циклічно поєднуються у блоки;
- б) урахування особливостей вікових циклів розвитку дитини;
- в) урахування культурних особливостей певної країни;
- г) застосування методу епох у навчальному процесі.

26. Відомо, що щоденна організація навчальної діяльності учнів у вальдорфських школах підкоряється трискладовому ритму, який враховує добові біологічні ритми дитячого організму, і складається з наступних циклів:

- а) інтелектуальні заняття, заняття естетично-художнього циклу, ручна праця;
- б) заняття естетично-художнього циклу, ручна праця, інтелектуальні заняття;
- в) ручна праця, інтелектуальні заняття, заняття естетично-художнього циклу;
- г) заняття естетично-художнього циклу, інтелектуальні заняття, ручна праця.

27. Із наведених нижче виберіть ті характеристики, які притаманні європейській течії педагогічного екзистенціалізму:

а) основні якості й властивості людини дозрівають самостійно, без стороннього втручання;

б) педагогічний процес потребує чіткого й послідовного керівництва;

в) освіта – це процес безперервно й самостійно здійснюваних дитиною виборів;

г) процес виховання покликаний захистити індивідуальність, неповторність особистості, запобігти її „розчиненню в масі”.

28. Які предмети становлять зміст освіти та є обов’язковими для вивчення у старшій середній школі США:

а) рідна мова та література, іноземна мова та література, математика, комп’ютерна грамотність, природознавство;

б) математика, природничі науки, комп’ютерна грамотність, мистецтвознавство, іноземна мова;

в) рідна мова та література, суспільствознавство, математика, природничі науки, комп’ютерна грамотність;

г) рідна мова та література, математика, комп’ютерна грамотність, фізика, хімія, іноземні мови, мистецтво-знавство.

29. У Великобританії диференціація учнів за рівнем інтелектуальних здібностей та навчальних умінь розпочинається з:

а) дошкільного виховання;

б) початкової школи;

в) середньої школи;

г) коледжу.

30. Вищі навчальні заклади у Великобританії є:

а) державними;

б) приватними;

в) 50% державних та 50% приватних;

г) 20% приватних і 80% державних.

31. Курс університетського навчання у Великобританії продовжується, як правило:

а) три роки;

б) чотири роки;

в) п’ять років;

г) шість років.

32. У більшості університетів Німеччини на самостійну роботу студентів відводиться:

а) від 20% до 50% обсягу навчального матеріалу;

б) від 50% до 70% обсягу навчального матеріалу;

б) від 60% до 80% обсягу навчального матеріалу;

г) не більше 20% обсягу навчального матеріалу.

33. Програмою початкової школи в Японії, серед інших, передбачається обов'язкове вивчення таких предметів, як:

а) іноземні мови, музика, історія;

б) фізика, хімія, іноземні мови;

в) історія, мистецтво, іноземні мови;

г) домашнє господарство, основи морального виховання, мистецтво.

34. Навчальний рік в Японії розпочинається з:

а) 1 вересня;

б) 1 січня;

в) 1 квітня;

г) 1 червня.

35. Найдовший навчальний рік у школярів:

а) США;

б) ФРН;

в) Японії;

г) Німеччини.

Ключ до тестових завдань п'ятого модуля.

Тест 5.1:

1 – Б; 2 – Г; 3 – А, Г; 4 – В; 5 – В; 6 – Б; 7 – А, В, Г; 8 – А; 9 – В; 10 – Б, Г; 11 – А; 12 – В; 13 – Б; 14 – Б; 15 – Г; 16 – А, Б, В; 17 – А, Б; 18 – В; 19 – Б; 20 – А; 21 – Б; 22 – Г; 23 – Б; 24 – А; 25 – А, Б, В; 26 – Б; 27 – Г; 28 – Г; 29 – Б; 30 – Б, Г; 31 – Б; 32 – Б; 33 – Б; 34 – В; 35 – Г.

Тест 5.2:

1 – А, Б, В; 2 – Б; 3 – А; 4 – В; 5 – Б, Г; 6 – Б; 7 – В; 8 – А; 9 – В; 10 – А, В; 11 – Б; 12 – Б; 13 – Г; 14 – Б; 15 – А; 16 – В, Г; 17 – В; 18 – Б; 19 – В; 20 – А; 21 – Б; 22 – Г; 23 – Б; 24 – Б; 25 – Б, Г; 26 – А; 27 – А, В, Г; 28 – В; 29 – Б; 30 – А; 31 – А; 32 – Б; 33 – Г; 34 – В; 35 – В.

МОДУЛЬ VI

Витоки українського національного виховання та освіти

(від Київської Русі до часів українського Відродження та Руїни).

Зміст та особливості навчання дітей часів Київської Русі. Педагогічні пам'ятки Київської Русі – „Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона, „Повчання дітям” Володимира Мономаха. Вплив візантійської культури на розвиток педагогічної думки та просвіти в Київській Русі. Зародження й розвиток вітчизняної педагогічної думки на теренах української етнопедагогіки.

Соціально-економічний і культурний стан українських земель протягом XIV-XV ст. Карбування українства, діяльність *Ю.Котермака* (бл.1450-1494) та *П.Русина* (? – бл. 1517). Зародження й розвиток козацької педагогіки (мета виховання лицаря-козака, козацька освіта).

Школа й педагогічна думка доби українського Відродження (кінець XVI-XVII ст.). Феномен *українських братств* як православних позастанових громадсько-політичних об'єднань, що опікуються розвитком культури й освіти. Найбільш відомі *братські школи*. Статут Львівської (1586) братської школи. Найхарактерніші риси роботи братських шкіл: демократичність, групове навчання, чітка організація навчання, використання передових для того часу дидактичних методів; ґрунтовність освіти, взаємодія з батьками учнів. Уклад та розпорядок дня в братській школі.

Найвідоміші вчителі братських шкіл (*І.Борецький, Ст. і Л.Зизанії, П.Беринда, М.Смотрицький, К.Ставровецький* та ін.); створення перших підручників, навчальної літератури („Грамматика” *М.Смотрицького*, “Про виховання чад”, “Лексикон” *П.Беринди*, „Наука...” *І. Галятовського* та ін.); вимоги до особистості вчителя за Статутом Львівської братської школи.

Діяльність навчальних закладів інших типів (католицькі та уніатські школи, єзуїтські колегії, козацькі школи).

Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576), просвітницька діяльність князя *К.Острозького*. Особливості побудови програми навчання та підбору викладацького складу. Друкарська та широка просвітницька діяльність просвітителів „острозького гуртка”. *І.Федоров* (?-1583), українські першодруки („Апостол”, „Буквар”, *Острозька Біблія*), їх роль у поширенні грамотності, української культури.

Створення (1632 р.) та діяльність *Києво-Могилянської колегії* (академії). Подвижницька педагогічна діяльність *Петра Могили* (1597-1647), праця „Анфологіон...” (1636). Конгрегації колегії; програма навчання, методичне забезпечення навчального процесу; гуманістичні пріоритети у сфері знань та виховання молоді. Робота громадських об'єднань спудеїв. Зв'язок академії із західноєвропейськими університетами.

Освітня, церковна та культурна діяльність *С.Полоцького* (1629-1680) та *Є.Славинецького* (?-1675). „Громадянство звичаїв дитячих” *Є.Славинецького* як популярний переклад праці *Еразма Роттердамського*. Дидактичне значення твору. Вплив *С.Полоцького* й *Є.Славинецького* на суспільне життя та розповсюдження грамотності й освіти в Московській державі.

Структура освіти в українських землях XVIII ст.: елементарна освіта (січові школи, школи мандрівних д'яків, уніатські, католицькі, протестантські школи), середня освіта (колегіуми), вища освіта (Києво-

Могилянська академія, Львівський університет). Втрата Україною автономії, зруйнування Січі.

Педагогічна діяльність та погляди *Ф. Прокоповича* (1681-1736), його підручники, суспільно-педагогічні праці („Перше учіння отрокам”, „Духовний регламент”), ідея формування високоморальної людини на основі розвитку інтелектуальних здібностей.

Педагогічна діяльність українського письменника і педагога *М.Козачинського* (1699-1755). Питання дослідження факторів, що впливають на розвиток і становлення особистості. Полікультурний характер діяльності випускників Києво-Могилянської академії.

Життєвий шлях та філософсько-педагогічний світогляд *Г.С.Сковороди* (1722-1794). Етапи педагогічної діяльності, мета виховання та виховний ідеал українського педагога (формування „істинної щасливої людини”); обґрунтування принципів *гуманізму* та *народності* виховання, ідея „спорідненого” (природовідповідного) виховання. Г.С.Сковорода про моральне виховання дітей як виховання „серця” (єдність думок, почуттів і прагнень) та „споріднену працю” – „вінець щастя” (за творами „Вдячний Еродій”, „Убогий Жайворонок”, збірками „Сад божественних пісень”, „Байки харківські”). Питання розумового виховання в педагогічній концепції видатного українського діяча. Зміст освіти, дидактичні погляди Г.Сковороди, принципи та методи навчання. Обов’язки вчителя, вимоги до його особистості. Обов’язки і відповідальність батьків. Значення педагогічних поглядів Г.Сковороди щодо розвитку української педагогічної думки.

Тест 6.1.

1. Нестор Літописець так розповідає про діяльність цього князя: «особливу увагу приділяв тому, щоб збільшувати всюди число храмів, поширювати книги й освіту. Отець же його... зорав і розм’якшив, тобто хрещенням просвітив. Цей же засіяв книжними словами серця віруючих людей». Йдеться про:

- а) Святослава;
- б) Володимира;
- в) Ярослава Мудрого;
- г) Володимира Мономаха.

2. «Повчання» Володимира Мономаха – перший твір давньоруської писемності, що має дидактичні функції, себто безпосередньо звернений до:

- а) правителів;
- б) дітей та молоді;
- в) духовенства;
- г) усіх православних.

3. На думку дослідників, Володимир Мономах уперше у вітчизняній літературі обґрунтував необхідність:

- а) зв'язку освіти з потребами життя особистості та її діяльністю;
- б) зв'язку освіти з новітніми науковими досягненнями;
- в) створення єдиної системи освіти;
- г) дослідження закономірностей виховання особистості.

4. Наприкінці XV ст. (1481 р.) нашого співвітчизника, доктора філософії шляхом відкритого голосування було обрано ректором італійського Болонського університету. Мова йде про:

- а) Герасима Смотрицького;
- б) Павла Русина;
- в) Василя Пинського;
- г) Юрія Котермака.

5. Свої педагогічні погляди діяч доби Європейського Ренесансу Павло Русин подає у вигляді:

- а) памфлету;
- б) педагогічного роману;
- в) морально-дидактичних поезій;
- г) трактату.

6. Сутнісною характеристикою українського Відродження кінця XVI-XVII ст. стала боротьба українців проти:

- а) колонізації;
- б) русифікації;
- в) впливу Литовського князівства;
- г) впливу Німеччини.

7. Українські братства – це:

- а) культурно-просвітницькі об'єднання українців, що мали на меті поширення освіти та захист української мови;
- б) добровільні релігійні та культурно-просвітницькі об'єднання українців, що мали на меті захист православ'я, української мови, опікувалися українською освітою й культурою;
- в) об'єднання українців, які створювалися для ведення політичних, соціальних, культурних справ;
- г) об'єднання свідомих українців, які прагнули до державної самостійності, створювали власну освітню мережу та боролися проти польсько-католицької експансії.

8. Найбільш відомою й впливовою братською школою була:

- а) Львівська братська школа;
- б) Луцька братська школа;
- в) Київська братська школа;

г) *Кременецька братська школа.*

9. Про сутність діяльності українських братських шкіл, особливості організації педагогічного процесу ми дізнаємося з документів, які отримали назву:

а) *кондуїт;*

б) *статут;*

в) *декларація;*

г) *конституція.*

10. У праці «Лексіконъ славеноросскій и именъ тлькованіе»¹ подається одна із перших вікових періодизацій («пеленчатко», «немовлятко», «дитя», «дітище», «чадо», «отроча», «юноша»). Автором цієї праці є:

а) *Памва Беренда;*

б) *Стефан Зизаній;*

в) *Кирил Старовецький;*

г) *Іов Борецький.*

11. Дослідники вважають, що праці К.Транквіліона-Ставровецького сприяли переорієнтації освіти із церковної на світську, громадянську. Мова йде про наступні праці:

а) *«Тренос»;*

б) *«Євангеліє учительке...»;*

в) *«Лексикон..»;*

г) *«Зерцало богослов'я».*

12. Які вимоги до вчителя висував К.Транквіліон-Ставровецький?

а) *почуття гумору;*

б) *не лінуватися навчати інших;*

в) *бути терплячим, наполегливим;*

г) *сприяти розвитку талантів.*

13. Перший вітчизняний систематичний підручник рідної мови «Грамматіка словенска...» для учнів братських шкіл створив:

а) *Памва Беринда;*

б) *К.Транквіліон-Ставровецький;*

в) *Лаврентій Зизаній;*

г) *Іов Борецький.*

14. Перший навчальний заклад вищого типу в Україні зорганізував і відкрив близько 1576/1577 рр.:

а) *Костянтин Острозький;*

б) *Іов Борецький;*

в) *Герасим Смотрицький;*

¹ Українська педагогіка в персоналіях: у 2 т. / [укл. Сухомлинська О.В., Дічек Н.П., Самоплавська Т.О.; за ред. Сухомлинської О.В.]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. I: X-XIX ст. – 2005. – 624 с.

.) *Петро Могила.*

15. Острозька школа-академія влаштувалася за зразком «тримовного ліцею» Еразма Роттердамського, провідне місце тут відводилося вивченню трьох мов:

- а) польської, латини, грецької;*
- б) латини, німецької, польської;*
- в) слов'янської, грецької, латини;*
- .) польської, латини, слов'янської.*

16. Викладали в Острозькій школі-академії найкращі вчені, мислителі того часу (як зарубіжні, так і вітчизняні):

- а) Ян Лятос;*
- б) Діонісій Палеолог;*
- в) Петро Могила;*
- г) Деміан Наливайко.*

17. Визначною культурною подією стало відкриття І.Федоровим при Острозькій школі-академії:

- а) бурси;*
- б) шпиталю;*
- в) друкарні;*
- г) єзуїтської колегії.*

18. Безперечною заслугою видатного представника українського Відродження Максима (Мелетія) Смотрицького є:

- а) участь у відкритті Острозької школи-академії;*
- б) розробка методики викладання слов'янської мови;*
- в) активна підтримка ідеї автономії українських земель у складі Речі Посполитої;*
- г) намагання згуртувати національну еліту навколо православної церкви та освітньої справи.*

19. Унаслідок злиття Київської братської та Лаврської шкіл постав Київський колегіум. Ця подія відбулася у:

- а) 1615 р.;*
- б) 1632 р.;*
- в) 1647 р.;*
- г) 1701 р.*

20. За часів ректорства Петра Могили Київський колегіум представляв собою навчальний заклад, який об'єднував у своїй структурі дві конгрегації – нижчу та вищу. Нижча конгрегація складалася з наступних класів:

- а) фара (аналогія), інфіма, граматики, синтаксима, поезія, риторика;*
- б) граматики, риторика, діалектика;*
- в) філософія, богослов'я;*

г) фара (аналогія), інфіма, граматика, синтаксима.

21. Кращий спудей Київського колегіуму мав можливість контролювати роботу своїх товаришів. Називався такий спудей:

- а) відмінником;
- б) старостою;
- в) аудитором;
- г) надзорцем.

22. У різні роки випускниками Києво-Могилянського колегіуму були:

- а) Петро Конашевич-Сагайдачний;
- б) Інокентій Гізель;
- в) Іов Борецький;
- г) Мануїл Козачинський.

23. У яких школах, за висловом вітчизняного історика педагогіки С.Сірополка, хлопчиків учили «Богу добре молитися, на коні реп'яхом сидіти, шаблею рубати й відбиватися, з рушниці гострозоро стріляти й списом добре колоти»:

- а) у братських школах;
- б) у школах кобзарів та лірників;
- в) у січових та полкових школах;
- г) у Києво-Могилянському колегіумі.

24. На сторінках «Громадянства звичаїв дитячих» Є.Славинецький радить використовувати їх «для відради розуму, утрудненому вченням»:

- а) тренувальні вправи;
- б) вірші;
- в) ігри;
- г) свята й розваги.

25. Ф.Прокопович на замовлення Петра І написав працю, в якій подано детальний план устрою вищої школи, що відкриває вихованцям шлях «до різних справ». Ця праця має назву:

- а) «Духовний регламент»;
- б) «Перове учение отроком»;
- в) «Етика»;
- г) «Буквар славенский».

26. Випускник Києво-Могилянської академії Мануїл Козачинський виділяв чотири чесноти, які утворюють «добру структуру» особистості, а саме:

- а) правдивість, доброту, справедливість, мужність;
- б) працьовитість, мудрість, справедливість, доброту;
- в) розсудливість, справедливість, поміркованість і хоробрість;
- г) поміркованість, хоробрість, чесність, принциповість.

27. Із наведених нижче дат виберіть ті, що позначають життєвий шлях видатного українського філософа-просвітителя Г.С.Сковороди:

- а) 1699-1755 рр.;
- б) 1722-1794 рр.;
- в) 1729-1795 рр.;
- г) 1681-1736 рр.

28. Г.С.Сковорода здобуває освіту:

- а) у Києво-Могилянській академії;
- б) у Харківському колегіумі;
- в) у Московській Слов'яно-греко-латинській академії;
- г) у Переяславському колегіумі.

29. Мета освіти в педагогічній концепції Г.С.Сковороди:

- а) виховання добродісної людини;
- б) всебічний і гармонійний розвиток особистості;
- в) досягнення щастя істинною людиною через самопізнання та самовдосконалення;
- г) виховання добродісної людини, істинного патріота своєї Вітчизни.

30. Г.С.Сковорода тлумачить принцип природо- відповідності наступним чином:

- а) життя людини згідно з природою, яка отожднюється з Богом;
- б) додержання внутрішніх психофізіологічних законів розвитку організму дитини;
- в) дослідження індивідуальних особливостей дитини, визначення спільних законів розвитку природи та людини;
- г) вивчення індивідуальних особливостей дитини в дитячому середовищі.

31. «Пізнай свій народ і в народі – себе». У цьому гаслі Г.С.Сковороди втілюється:

- а) принцип природовідповідності;
- б) принцип народності;
- в) спорідненої праці;
- г) проблемний підхід.

32. Якою найпоширенішою літературною формою послуговувався Г.Сковорода для втілення власних педагогічних поглядів:

- а) оповіданням;
- б) притчею;
- в) казкою;
- г) байкою.

33. Г.С.Сковорода широко використовував такий вид викладацької діяльності, як:

- а) індивідуальна робота з учнями;

б) уроки на природі;

в) просвітницькі уроки серед простого люду;

г) семінарські заняття.

34. Головним у моральному вихованні дитини Г.С.Сковорода вважав:

а) засвоєння знань;

б) відповідні поведінкові мотиви;

в) вироблення умінь;

г) формування звички до високоморальної поведінки.

35. У процесі виховання, на думку Г.С.Сковороди, педагог повинен перш за все зважати на:

а) соціальний стан дітей;

б) природу, нахили, обдарування дітей;

в) характер дітей;

г) стать дитини.

Тест 6.2

1. Цей документ, перша редакція якого була прийнята за часів Ярослава Мудрого, став вислідом розповсюдження освіти й зародження початків громадянськості в Київській Русі:

а) «Руська Правда»;

б) «Слово про закон і благодать»;

в) «Повість минулих літ»;

г) «Повчання...».

2. «Повчання...» Володимира Мономаха як твір історико-педагогічний пропагує наступні виховні цінності:

а) помірність у всьому;

б) культ здорового індивідуалізму;

в) послух і покірність старшим;

г) працьовитість.

3. У 1481 р. нашого співвітчизника Юрія Котермака як особу, що «перевищувала інших науками й чеснотами», шляхом голосування обирають ректором:

а) Московського університету;

б) Празького університету;

в) Болонського університету;

г) Сорбонни.

4. «Першим гуманістичним поетом України», який видав чималу кількість морально-дидактичних поезій (у тому числі «До читача», «До книжечки», «Похвала Валерію Максиму» та ін.) дослідники називають:

а) Юрія Котермака;

б) Павла Русина;

в) Станіслава Оріховського-Роксолана;

г) Герасима Смотрицького.

5. Добровільні релігійні та культурно-просвітницькі об'єднання українців, що мали на меті захист православ'я, української мови, опікувалися українською освітою й культурою отримали у XVI-XVII ст. назву:

а) гурток;

б) братство;

в) спілка;

г) товариство.

6. Рік відкриття Львівської братської школи:

а) 1453 р.;

б) 1568 р.;

в) 1615 р.;

г) 1632 р.

7. Першим ректором Львівської братської школи був:

а) Арсеній Еласонський;

б) Герасим Смотрицький;

в) Стефан Зизаній;

г) Петро Могила.

8. До кого, за статутом Львівської братської школи, висувалися вимоги «...бути благочестивим, розумним, смиренномудрим, покірливим, стриманим, не п'яницею, не блудником, не лихварем, ані срібллюбцем, не гнівливим... але людиною, сприятливою благочестю, образом добрих...»:

а) до ректора;

б) до надзорців (наглядачів);

в) до вчителів-дидакалів;

г) до учнів.

9. Серед названих нижче виберіть ті характеристики, які є істотними для діяльності українських братських шкіл:

а) демократичний характер школи як навчального закладу;

б) ґрунтовність освіти, орієнтація на кращий західноєвропейський досвід;

в) рання професійна спеціалізація;

г) тісний зв'язок з батьками учнів.

10. Серед прізвищ українських просвітителів виділіть тих, чия діяльність була пов'язана з роботою львівської братської школи:

а) Лаврентій Зизаній;

б) Памво Беринда;

в) Іван Вишенський;

г) Іов Борецький.

11. «Лексикон...» П.Беринди за своїм змістом є:

- а) посібником навчання грамоти;
- б) прототипом сучасних енциклопедичних словників;
- в) першим підручником з педагогіки;
- г) релігійно-дидактичною книгою.

12. Яку книгу К.Транквіліона-Ставровцевого радили «нікому з православних і побожних християн в церквах і домах не тримати, ні читати, ні купувати...»:

- а) «Зерцало богослов'я»;
- б) «Євангеліє учительне»;
- в) «Перло монгоцenne»;
- г) «Про чорноризців лінивих».

13. Змістовний аналіз підручників для братських шкіл Л.Зизанія, зокрема, «Граматики словенської...» та «Науки ку читанню і разуменю писма славенского...» надає дослідникам підстави стверджувати, що автор:

- а) уперше поділив дієслова на дві дієвідміни;
- б) виділив вісім частин мови;
- в) виокремив шість відмін;
- г) надав схему фонетичного аналізу слів та словосполучень.

14. Першим навчальним закладом вищого типу в українських землях, що відкрився близько 1576/77 рр., стала:

- а) Львівська братська школа;
- б) Луцька братська школа;
- в) Острозька школа-академія;
- г) Кисво-Могиланська колегія.

15. Першим ректором Острозької школи-академії був видатний український просвітител:

- а) Костянтин Острозький;
- б) Іов Борецький;
- в) Герасим Смотрицький;
- г) Петро Могила.

16. Діячами острозького національно-культурного осередку підготовлено до друку наступні книги:

- а) «Буквар»;
- б) «Азбука»;
- в) «Велика дидактика»;
- г) «Острозька Біблія».

17. Випускник Острозької школи-академії Максим (Мелентій) Смотрицький створив підручник, який здобув поширення й популярності не лише в українських землях, а й на східнослов'янських теренах. На цей підручник

спирався М.Ломоносов, розробляючи свої навчальні книги, і називав його «вратами ученості». Мова йде про працю:

- а) «Тренос»;
- б) «Граматики»;
- в) «Катехізіс»;
- г) «Паранезис».

18. Київський колегіум був відкритий завдяки організаційним та меценатським зусиллям видатного просвітителя:

- а) Герасима Смотрицького;
- б) Петра Могили;
- в) Іова Борецького;
- г) Стефана Косова.

19. Вища конгрегація класів Київського колегіуму об'єднувала у своїй структурі:

- а) класи граматики й риторики;
- б) класи діалектики, граматики, риторики, богослов'я;
- в) класи філософії та богослов'я;
- г) класи діалектики, філософії, богослов'я.

20. Як пише М.Костомаров, П.Могила «...намагався в усьому досягти головної мети: виставити проти католицтва вчених і спритних борців... що вміють вражати ворогів їхньою ж зброєю». Саме тому навчальний процес в Київському колегіумі здійснювався, переважно:

- а) грецькою мовою;
- б) латиною;
- в) польською;
- г) слов'янською.

21. У Київському колегіумі спудей-аудитор фіксував успіхи групи своїх товаришів на спеціальному аркуші, який потім подавався викладачу. Цей аркуш називався:

- а) відомість;
- б) ерата;
- в) табель;
- г) журнал.

22. У Києво-Могилянському колегіумі навчалися діти:

- а) українських і польських магнатів;
- б) козаків;
- в) міщан, городян;
- г) селян.

23. Українська козацька педагогіка ґрунтувалася на ідеалах:

- а) відданості національній справі, фізичного й духовного загартування молодого покоління;*
- б) культурного відродження українського народу, поширення освіти, шкільництва;*
- в) формування освіченого лицаря—козака, відданого Богоу й українській національно-визвольній боротьбі;*
- г) формування фізично досконалого, мужнього й хороброго козака, що здатен покласти життя за Вітчизну й товаришів.*

24. Є. Славинецький популяризував у Московській державі працю Еразма Роттердамського «Громадянство звичаїв дитячих», у 164 запитаннях та відповідях виклавши правила поведінки дітей. У праці визначаються завдання «повчання дитячого», а саме:

- а) шляхетна поведінка, гарний норів та повага до старших;*
- б) здобуття християнської доброчесності, любов до наук та набуття гарних звичок;*
- в) оволодіння грамотою, набуття добро схильності;*
- г) пізнання оточуючого світу, пізнання себе і володіння собою, пізнання Бога.*

25. Саме про нього, видатного українського мислителя і вченого, М. Драгоманов з жалем писав: «таких людей стала тратити у XVIII ст. для столичної Московщини, а там вони перероблювались з вільних людей на царсько-церковних чиновників». У наведеній цитаті мова йде про:

- а) Мануїла Козачинського;*
- б) Стефана Яворського;*
- в) Феофана Прокоповича;*
- г) Григорія Сковороду.*

26. Випускник Києво-Могилянської академії Мануїл Козачинський своєю особою репрезентує полі- культурність сучасної для нього освіти. Після закінчення академії він плідно працює на території:

- а) Росії;*
- б) Чехії;*
- в) Польщі;*
- г) Сербії.*

27. Безперечною науковою заслугою Мануїла Козачинського є те, що він одним із перших у вітчизняній науці:

- а) назвав душу людини свідомістю;*
- б) дослідив основні закономірності навчання й виховання людини;*
- в) описав основні дидактичні принципи, які назвав «правилами» навчання;*
- г) наполягав на тому, що виховання людини повинно спиратися на чітко визначену мету й користуватися відповідними їй засобами.*

28. Із втратою автономії українських земель у складі Російської імперії козацькі січові та полкові школи втрачають своє значення, остаточно ліквідація цих шкіл відбулася внаслідок указу:

- а) Петра I у 1709 р.;
- б) Єлизавети Петрівни у 1755 р.;
- в) Катерини II у 1776 р.;
- г) Олександра I у 1812 р.

29. Місце народження видатного українського гуманіста, педагога Г.С.Сковороди:

- а) м. Київ;
- б) с. Чорнухи на Полтавщині;
- в) с. Моринці Київської губернії;
- г) с. Богданка, Новгород-Сіверщина.

30. Визначте правильно періоди педагогічної діяльності Г.С.Сковороди:

а) I – мандрівний філософ і просвітитель; II – домашній учитель в родині С.Томари; III – викладач Переяславського колегіуму; IV – викладач Харківського колегіуму;

б) I - викладач Харківського колегіуму; II - мандрівний філософ і просвітитель; III - викладач Переяславського колегіуму; IV - домашній учитель в родині С.Томари;

в) I - викладач Харківського колегіуму; II - домашній учитель в родині С.Томари; III - викладач Переяславського колегіуму; IV - мандрівний філософ і просвітитель;

г) I – викладач Переяславського колегіуму; II – домашній учитель в родині С.Томари; III – викладач Харківського колегіуму; IV - мандрівний філософ і просвітитель.

31. Визначте провідні для педагогічної спадщини Г.С.Сковороди ідеї:

- а) колективізму;
- б) народності;
- в) спорідненої праці;
- г) гуманізму.

32. В якій притчі Г.С.Сковорода визнає ідею вдячності батькам найсуттєвішою для особистісного формування людини:

- а) «Собака і Кобила»;
- б) «Убогий Жайворонок»;
- в) «Бджола і Шершень»;
- г) «Благодарний Еродій».

33. На думку Г.С.Сковороди, педагог у навчально-виховному процесі повинен виконувати:

- а) роль провідника на шляху самовдосконалення природи дитини;

б) не втручатися у навчально-виховний процес, а терпляче слідкувати, як «у сільській тиші формується нова людина»;

в) роль наставника й консультанта дитини;

г) роль активного керівника освітнього процесу.

34. У своїх працях Г.С.Сковорода висміював:

а) конфесійне навчання;

б) дворянсько-аристократичне виховання;

в) теорію і практику шкільної справи епохи феодалізму;

г) церковно-схоластичне виховання.

35. До змісту шкільного навчання Г.С.Сковорода включає такі предмети:

а) рідна мова та мови іноземні, арифметика, природознавство, юриспруденція;

б) фізика, хімія, астрономія;

в) філософія, ремесло, землеробство;

г) «грецькі музи», богослов'я.

Ключ до тестових завдань шостого модуля.

Тест 6.1:

1 – В; 2 – Б; 3 – А; 4 – Г; 5 – В; 6 – А; 7 – Б; 8 – А; 9 – Б; 10 – А; 11 – Б, Г; 12 – Б, В, Г; 13 – В; 14 – А; 15 – В; 16 – А, Б, Г; 17 – В; 18 – Б, Г; 19 – Б; 20 – А; 21 – В; 22 – Б, Г; 23 – В; 24 – В; 25 – А; 26 – В; 27 – Б; 28 – А; 29 – В; 30 – А; 31 – Б; 32 – Б, Г; 33 – Б, В; 34 – Г; 35 – Б.

Тест 6.2:

1 – А; 2 – А, В, Г; 3 – В; 4 – Б; 5 – Б; 6 – Б; 7 – А; 8 – В; 9 – А, Б, Г; 10 – А, Б, Г; 11 – Б; 12 – Б; 13 – А, Б; 14 – В; 15 – В; 16 – А, Б, Г; 17 – Б; 18 – Б; 19 – В; 20 – Б; 21 – Б; 22 – А, Б, В, Г; 23 – В; 24 – Б; 25 – В; 26 – Г; 27 – А, Г; 28 – В; 29 – Б; 30 – Г; 31 – Б, В, Г; 32 – Г; 33 – А; 34 – Б; 35 – А, В, Г.

МОДУЛЬ VII

Ідеї національної освіти й виховання у творчості вітчизняних просвітителів XIX – початку XX ст.

Загальна характеристика освіти в українських землях XIX ст. у межах Австро-Угорщини та Російської імперії.

Просвітницька діяльність *О.В.Духновича* (1803-1865), ідеї й засоби народної педагогіки. Роль батьків, родинного виховання та релігії у формуванні особистості. Тлумачення принципу природовідповідності як розвитку тілесних і духовних сил дитини. Організаційно-методична діяльність *О.Духновича*, перший в Україні підручник з педагогіки „*Народная педагогія...*”. Ідеї реальності знань, корисності шкільної освіти, залучення дітей до посильних видів праці, що домінують у певній місцевості.

Професійні вимоги та поради педагогам (за „Народною педагогією...” О.Духновича).

Культурно-просвітницька діяльність *Кирило-Мефодіївського товариства*. Відбиття педагогічних поглядів *Т.Г. Шевченка* (1814-1861) у літературній спадщині. Ідея розповсюдження масової народної освіти та створення національної школи. „Букварь Южнорусский” як новаторський навчальний посібник. Роль родинного виховання, значення матері у вихованні дитини та становленні її як духовної особистості.

Освітня програма *М.І.Костомарова* (1817-1888), викладена у „Книзі буття українського народу”: духовно-моральне виховання на основі православних ідеалів; викладання навчальних предметів українською мовою; налагодження книговидавництва для „потреб українського народу”, формування історичної самосвідомості українців та ідеалів особистої свободи.

Педагогічні ідеї українського педагога, літератора, історика, перекладача *П.О.Куліша* (1819-1897). „Граматика” як перший український уніфікований освітньо-виховний підручник енциклопедичного змісту для широкого загалу.

Вплив українських подвижників-просвітителів першої половини XIX ст. на становлення української національно-демократичної педагогічної думки.

Русифікаторська політика царського уряду, заборона викладання українською мовою в навчальних закладах усіх типів та друкування книг українською мовою: Валувський циркуляр (1863 р.), Емський указ (1876 р.), положення про русифікацію неросійських народів.

Організаційно-педагогічна діяльність *М.О.Корфа* (1834-1883): відкриття земських та недільних шкіл; тлумачення змісту шкільної освіти як підготовки дитини до життя.

Суспільна та просвітницько-педагогічна діяльність *М.П.Драгоманова* (1841-1895) – видатного українського мислителя, педагога-просвітителя, публіциста, громадського діяча. Гуманізм і демократизм його педагогічного світогляду. Широка просвітницька діяльність М.Драгоманова у навчальних закладах Києва. Сутність *концепції етнонаціонального виховання* підростаючого покоління, її пізнавальний потенціал. Ідея єдності національного та загальнолюдського в педагогічній спадщині М.Драгоманова.

Суспільно-педагогічна діяльність *Х.Д.Алчевської* (1841-1920): організаційно-педагогічна робота щодо відкриття недільних шкіл для освіти дорослих та жіночої освіти, методичні поради вчителям, випуск періодичної педагогічної преси.

Подвижницька педагогічна діяльність *Б.Грінченка* (1863-1910), гуманістична педагогічна публіцистика (нарис „Якої нам треба школи”, „Листи із Наддніпрянської України”), відкриття шкіл з українською мовою навчання (с.Олександрівка на Катеринославщині, 1881 р). Полеміка з Х.Алчевською щодо значення української мови. Боротьба Б.Грінченка із зросійщенням українських дітей. Дослідження впливу батьківської мови на пробудження і розвитку природних нахилів і задатків дитини. Патріотична спрямованість підручників для школи – „Українського букваря”, „Української граматики”, читанки „Рідне слово”, пізнавальне і виховне значення його творів для дітей.

Освіта та шкільництво в Україні на початку ХХ ст. (землі, що входили до складу Австро-Угорщини та Російської імперії: відмінність громадського, соціального життя). Діяльність наукового товариства ім. Т.Шевченка та українських громадських організацій „Просвіта”. Представники демократичного напрямку розвитку української педагогічної думки.

Громадська діяльність та педагогічні ідеї *Івана Франка* (1856-1916), боротьба за демократизацію української школи; публіцистично-педагогічні статті „Наші народні школи та їх потреби”, „Чого хоче галицька робітнича громада?”. Ідеї широкої загальної освіти народу, зв'язку навчання з життям. Художні твори, присвячені праці вчителя та шкільній справі. Думки І.Франка про виховне значення дитячої літератури.

Леся Українка (1871-1913) про природні задатки дітей, роль учителя в становленні особистості. Критичний аналіз стану шкільної освіти на початку ХХ ст. („Волинські образки”). Підручник „Стародавня історія східних народів”.

Організаційно-педагогічна діяльність українських науковців, просвітителів у період існування УНР.

Мета і завдання національного виховання в педагогічній спадщині *М.С.Грушевського* (1866-1934). Принципи організації національної шкільної справи, поради педагогам та батькам щодо історико-патріотичного виховання молоді. Роль гуманітарних дисциплін у процесі формування вільної особистості. Вимога до українського вчителя наповнити освіту національним змістом. Творче використання педагогічного досвіду країн Західної Європи в галузі відродження національної школи та освіти періоду УНР.

Педагогічні погляди *С.Русової* (1856-1940). Розробка концепції національної системи освіти й виховання. Аналіз основних положень „Дидактики” (процес навчання, класифікація та структура уроків), принципи організації дошкільної та позашкільної освіти, морального виховання дитини

на основі християнських цінностей. С.Русова про необхідність зміцнення української сім'ї; участь діячки у світовому жіночому русі.

Т. Лубенець (1855-1936) та С. Васильченко (1878-1932) як видатні українські методисти, педагоги-публіцисти, популяризатори вчительської справи. Художні твори С.Васильченка про шкільне життя, працю вчителя, глибинне розкриття психології дітей і підлітків.

Суспільно-педагогічна діяльність видатного українського громадського діяча, педагога, поета та історика І.Огієнка (1881-1971). Зміст організаційно-просвітницької діяльності І.Огієнка на посаді міністра освіти України в уряді Директорії та за часів еміграції. Громадсько-просвітницька діяльність у період еміграції. Ідея національного рідномовного виховання, розробка змісту, принципів та методів виховання української молоді.

Тест 7.1.

1. Першим університетом, відкритим в українських землях, що входили до складу Російської імперії, був:
  - а) Київський університет;
  - б) Харківський університет;
  - в) Одеський університет;
  - г) Таверійський університет.
2. Які типи навчальних закладів існували в українських землях у першій половині XIX ст.:
  - а) братські, церковнопарафіяльні та повітові школи;
  - б) церковнопарафіяльні, повітові школи, гімназії, ліцеї, університети;
  - в) повітові, приходські, церковнопарафіяльні школи, духовні семінарії та духовні училища, університети, академія;
  - г) церковнопарафіяльні, повітові, приходські школи, духовні семінарії та духовні училища, гімназії, ліцеї, університети.
3. Автором підручника «Народная педагогія в пользу училищ и учителей сельскихъ» (1857) є:
  - а) Костянтин Ушинський;
  - б) Тарас Шевченко;
  - в) Олександр Духнович;
  - г) Микола Костомаров.
4. “Любіть свій народ не тому, що він славний, а тому, що рідний,” - ця фраза українського педагога, літератора, організатора шкільної справи О.В.Духновича свідчить про творчий розвиток принципу:
  - а) народності;
  - б) демократизму;
  - в) гуманізму;

з) колективізму.

5. До складу шкільних дисциплін О.В.Духнович радив увести:

а) етику, естетику, мистецтвознавство;

б) ремесло, землеробство, садівництво, бджолярство;

в) філософію, логіку, теологію;

з) ремесло, садівництво, бухгалтерію, стенографію.

6. Важливою ознакою народності О. В.Духнович уважав:

а) мову;

б) традиції;

в) історію;

з) пісні.

7. У своїх працях О.В.Духнович рекомендував учителям практикувати під час уроку:

а) індивідуальну роботу з учнями;

б) групову роботу учнів, поділивши їх на три групи: учні середніх здібностей, найбільш здібні, найслабкіші;

в) фронтальну роботу на уроці;

з) комбінувати різні форми роботи.

8. Визначте рік заснування Кирило-Мефодіївського товариства:

а) 1805 р.;

б) 1812 р.;

в) 1845 р.;

з) 1861 р.

9. Основним дописувачем програмних документів Кирило-Мефодіївського товариства (частини, що стосуються народної освіти) був:

а) Т.Г. Шевченко;

б) М.І. Костомаров;

в) П.О. Куліш;

з) М.П. Гулак.

10. Аналізуючи творчу спадщину Т.Г. Шевченка, можемо зробити висновок про те, що український мислитель відводив вирішальну роль у формуванні людини:

а) спадковості;

б) соціальному середовищу;

в) праці;

з) навчанню.

11. П.О. Куліш створив підручник для початкового навчання дітей, дібравши цікаві дидактичні тексти (про минуле українського народу, діяльність видатних історичних осіб, український фольклор). Мова йде про підручник:

а) «Наука ку читаню і разуменю письма славенского...»;

- б) «Грамматика»;
- в) «Рідне слово»;
- г) «Буквар».

12. М.І. Костомаров, аналізуючи проблеми українського шкільництва, приділяв чільну увагу:

- а) рівноправності всіх людей у здобутті доступної освіти рідною мовою;
- б) залученню новітніх наукових досягнень;
- в) реалізації принципу політехнізму;
- г) світському характеру навчання.

13. Думка про те, що із занепадом державності життя української нації не припиняється, якщо нація живе самостійним духовним життям і зберігає національну свідомість, належить:

- а) Т.Г. Шевченку;
- б) П.О. Кулішу;
- в) М.І. Костомарову;
- г) В.М. Білозерському.

14. З середини ХІХ ст. в українських землях шириться мережа недільних шкіл, які створювалися:

- а) для початкового навчання всіх дітей молодшого шкільного віку;
- б) для здобуття дітьми знань, умінь і навичок поза програмним мінімумом;
- в) для навчання грамоти дорослих і підлітків;
- г) для духовної освіти дорослих.

15. Самостійність української нації та окремішність української історії М.І. Костомаров відстоює у працях:

- а) «Две русские народности»;
- б) «Чудацькі думки про українську національну справу»;
- в) «Українська історія в життєписах її найзнаменитіших діячів»;
- г) «Дві мови: книжнє і народнє».

16. Великі утиски, яких зазнало українство на своїх землях у ХІХ ст. повною мірою ілюструються царськими указами про заборону української мови. Визначте ці укази:

- а) «Положення про початкові народні училища» (1864);
- б) Валуєвський циркуляр (1863);
- в) «Устав гімназій і прогімназій» (1864);
- г) «Емський указ» (1876).

17. На думку сучасних дослідників, чимало педагогів ХІХ ст., яких ми традиційно долучаємо до української педагогічної думки, діяли у руслі офіційного російсько-імперського дискурсу. До цієї когорти слід віднести:

- а) Т.Г. Шевченка, П.О. Куліша, М.І. Костомарова;
- б) М.І. Пирогова;

в) Х.Д. Алчевську, М.О. Корфа;

г) М.П. Драгоманова, Б.Д. Грінченка, І.Я. Франка.

18. Характерною прикметою суспільно-політичного життя в українських землях ХІХ ст. було створення Громад. Громади – це:

а) добровільні громадські організації, які опікувалися розширенням мережі земських та недільних шкіл, друкуванням підручників;

б) просвітницькі організації, які ставили за мету формування національної ідеї та національної ментальності, розвиток і збереження української культури;

в) релігійно-просвітницькі об'єднання свідомих українців, що мали на меті здобуття автономного устрою українських земель у складі Російської імперії, поширення освіти серед простого люду;

г) союз осіб, що поєдналися для досягнення державної незалежності українських земель.

19. М.О. Корф здобув визнання як фундатор:

а) вищих навчальних закладів в українських землях;

б) учительських семінарій;

в) мережі чоловічих та жіночих гімназій;

г) мережі земських народних шкіл.

20. Основними «дидактичними правилами» М.О.Корф визнає:

а) здійснювати навчання у поєднанні не з курйозами й диковинками, а з життям;

б) привчати дітей до самостійної роботи;

в) йти вперед, стираючись на досягнуте;

г) поєднувати навчання з продуктивною працею.

21. Видатний громадський діяч, просвітителю М.П. Драгоманов тривалий час працював викладачем історії:

а) Московського університету;

б) Харківського університету;

в) Санкт-Петербурзького університету;

г) Київського університету.

22. Перебуваючи в еміграції у Швейцарії, М.П. Драгоманов налагоджує друкування альманаху й однойменного безцензурного українського журналу, що мали назву:

а) «Колокол»;

б) «Громада»;

в) «Наукові записки»

г) «Киевская старина».

23. М.П. Драгоманов у документально-публіцистичному нарисі «Народні школи України серед життя і письменства в Росії» пише про те, що прогресу

українства перешкоджає нині «таке велике горе народне, як брак доброї і своєї... (закінчіть цитату)»:

- а) держави;
- б) медицини;
- в) школи;
- г) науки.

24. Виділіть прізвища українських діячів, чия діяльність пов'язана з роботою «Товариства ім. Т.Шевченка» у Львові:

- а) Х.Д. Алчевська;
- б) М.С. Грушевський;
- в) Т.Г. Лубенець;
- г) І.Я. Франко;

25. Українська мова як мова навчання вводиться в першій академічній гімназії м. Львів (Австро-Угорська імперія):

- а) у 1850 р.;
- б) у 1874 р.;
- в) у 1900 р.;
- г) у 1914 р.

26. Педагог, організатор шкільної справи Х.Д.Алчевська радила використовувати такі методи роботи учнів з книгою, як:

- а) складання відгуку про прочитаний художній твір;
- б) коментоване читання;
- в) переказ твору;
- г) конспектування.

27. Х.Д.Алчевська була опікуном Олексіївської школи, в якій працював:

- а) М.С. Грушевський;
- б) Б.Д. Грінченко;
- в) І.І. Огієнко;
- г) І.М. Стешенко.

28. Однією з перших Х.Д.Алчевська започаткувала створення в школах:

- а) шкільної бібліотеки;
- б) шкільного музею;
- в) планетарію;
- г) куточка живої природи.

29. Громадське об'єднання «Просвіта» в Києві очолив від часу його створення у 1906 р. відомий український педагог:

- а) О.О. Русов;
- б) Б.Д. Грінченко;
- в) І.І. Огієнко;
- г) В.Б. Антонович.

30. Новизна грінченкової «Української граматики до науки читання й писання» полягає у тому, що:

- а) разом з підручником надаються ґрунтовні методичні рекомендації для вчителів;*
- б) використано комплексний підхід: підручник поділяється на чотири частини (азбука, читанка, прописи, звернення «До вчителів»);*
- в) міститься цікаві ілюстрації, залучається фольклорний матеріал;*
- г) перший підручник граматики української мови.*

31. Геніальний український письменник, поет І.Я.Франко чільну увагу приділяв проблемам освіти та шкільної справи, про що свідчать такі його статті, як:

- а) «Чого хоче “Галицька робітницька громада”»;*
- б) «Три елементи школи»;*
- в) «Листи до сина»;*
- г) «Наші народні школи і їх потреби».*

32. Леся Українка, опікуючись шкільною справою на Волині, в особистому листуванні підкреслює, що провідна якість учителя – це:

- а) глибокі та всебічні знання;*
- б) чесність перед дітьми, відсутність черствого педантизму;*
- в) бажання працювати на педагогічній ниві;*
- г) відчуття відповідальності за свою справу перед Богом та людьми.*

33. У сучасних дослідженнях стверджується, що своїми працями М.С. Грушевський затвердив в історичній (у тому числі – історико-педагогічній) науці:

- а) соціокультурний підхід;*
- б) психологічний підхід;*
- в) теософський підхід;*
- г) державницький підхід.*

34. Українські педагоги й письменники С.В.Васильченко та Т.Г.Лубенець у своїй літературно-педагогічній діяльності визначали як провідні принципи:

- а) народності;*
- б) самодіяльності;*
- в) зв'язку освіти з життям;*
- г) доступності.*

35. Діяльність Міністерства освіти УНР у добу Директорії очолив:

- а) І.М.Стешенко;*
- б) І.І.Огієнко;*
- в) М.С.Грушевський;*
- г) С.В.Васильченко.*

Тест 7.2.

1. Рік відкриття Харківського університету:

- а) 1803;
- б) 1805;
- в) 1836;
- г) 1845.

2. Педагог, літератор та організатор шкільної справи О.В.Духнович склав і видав перший в Україні підручник з педагогіки, який мав назву:

- а) «Книжниця читальня для начинаючих»;
- б) «Керівництво до освіти німецьких вчителів»;
- в) «Батьківська педагогіка»;
- г) «Народная педагогія в пользу училищ и учителей сельских».

3. О.В. Духнович відстоював право кожної людини:

- а) на здобуття повноцінної освіти й вибір школи;
- б) на безкоштовне початкове навчання;
- в) на безкоштовну середню освіту;
- г) на вибір навчального закладу у відповідності до здібностей.

4. В основу виховання людини О.В.Духнович поклав ідею:

- а) природовідповідності;
- б) народності;
- в) культуровідповідності;
- г) самодіяльності.

5. О.В.Духнович визначив основні критерії родинного виховання дітей, серед них:

- а) повна багатодітна сім'я, праця батьків на виробництві або в сільському господарстві, соціальна активність батьків, обов'язкові трудові доручення для дітей;
- б) обопільна повага батьків, єдність вимог, що висувуються до дітей, моральний авторитет батьків;
- в) народження дитини в законному шлюбі, здоров'я батьків, піклування про здоров'я жінки в період вагітності, виховання дитини природним шляхом;
- г) послух дітей, відповідальність батьків за результати виховання перед Богом, щоденна праця, помірність у всьому.

6. Активними діячами Кирило-Мефодіївського товариства були:

- а) К.Д. Ушинський, М.О. Корф, В.П. Острогорський;
- б) М.Л.Костомаров; М.Л.Гулак, В.М.Белозерський, Т.Г.Шевченко, П.О.Куліш;
- в) Т.Г. Шевченко, О.В. Духнович, М. Левицький;
- г) М.І. Пирогов, П.П. Каптерев, П.Ф. Лесгафт.

7. Погляди діячів Кирило-Мефодіївського товариства щодо виховання й освіти українського народу втілені в таких програмних документах:

- а) «Книга Буття українського народу»;
- б) «Устав гімназій і прогімназій»;
- в) «Новий інститут для формування характеру»;
- г) «Статут Слов'янського братства св. Кирила й Мефодія».

8. Цінним педагогічним доробком Т.Г.Шевченка є створення ним передового на той час підручника для недільних шкіл:

- а) «Азбука»;
- б) «Букварь Южнорусский»;
- в) «Рідне слово»;
- г) «Дитячий світ».

9. Виховний ідеал Т.Г.Шевченка – це:

- а) віруюча людина з багатограними знаннями і високими моральними якостями, здатна застосовувати ці знання в житті, людина, яка любить працю, цінує мистецтво;
- б) всебічно гармонійно розвинена людина;
- в) всебічно гармонійно розвинена особистість, здатна до самовизначення, самореалізації, самовдосконалення;
- г) істинний громадянин своєї країни.

10. Т.Г.Шевченко обґрунтував необхідність урахування під час організації навчання таких дидактичних принципів:

- а) наочності;
- б) свідомого засвоєння знань;
- в) урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- г) науковості.

11. Зміст Валуєвського циркуляру та Емського указу зводився до:

- а) заборони викладання у навчальних закладах українською мовою;
- б) підтримки українських культурно-національних об'єднань;
- в) заохочення книгодрукування, проведення етнографічно-культурних розвідок;
- г) заборона використовувати українську мову в суспільно-культурному житті, припинення книгодрукування українською.

12. Практична педагогічна діяльність педагога й методиста М.О.Корфа розгорталася:

- а) у Катеринославській губернії (нині – це землі Дніпропетровської та Запорізької областей);
- б) на землях Галичини;
- в) на землях Закарпаття;
- г) у Харківській губернії.

13. М.О. Корф, визначаючи зміст освіти, вважав, що саме ці науки здатні шляхом спостережень розпалити в людині «іскру любові до Бога»:

- а) природничі;*
- б) філологічні;*
- в) фізико-математичні;*
- г) історичні.*

14. Видатний український діяч М.П. Драгоманов є автором таких праць:

- а) «Листи на Наддніпрянську Україну»;*
- б) «Виклади про часи козацькі на Україні»;*
- в) «Про народність у громадському вихованні»;*
- г) «Чудацькі думки про українську національну справу».*

15. Основним засобом покращення всього суспільного життя М.П. Драгоманов визначає:

- а) економічні реформи;*
- б) школу й освіту;*
- в) публіцистику;*
- г) медицину.*

16. На думку М.П. Драгоманова, шкільного вчителя не можна замінити жодними книжками і підручниками, новими методами навчання, бо крім знань учитель передає дітям частину своєї душі. До вчителя він висував такі вимоги:

- а) творчо засвоювати західноєвропейський педагогічний досвід;*
- б) усвідомлювати чітко мету своєї діяльності;*
- в) формувати демократичний і гуманний світогляд учнів, високий рівень національної свідомості;*
- г) постійно займатися самоосвітньою роботою.*

17. Своїми працями М.П. Драгоманов пропагував ідею здійснення виховного процесу:

- а) виключно на українських національних здобутках;*
- б) на принципах культуровідповідності та самодіяльності;*
- в) на принципах природовідповідності;*
- г) у поєднанні національних ідеалів із «вселюдськими».*

18. Наша співвітчизниця Х.Д. Алчевська увійшла в історію української педагогіки як людина, до чийх здобутків належить:

- а) поширення мережі недільних шкіл в Україні;*
- б) розробка методики навчання дорослих грамоті;*
- в) створення дворівневої дидактики;*
- г) розробка методики проведення літературних бесід з учнями.*

19. На думку Х.Д.Алчевської, всі питання, пов'язані з діяльністю будь-якого навчального закладу, повинні розв'язуватися:

- а) керівництвом навчального закладу;
- б) директором одноосібно;
- в) загальними педагогічними зборами;
- г) вказівками Міністерства освіти.

20. Ініціатором заснування у м. Львові «Товариства ім. Т.Шевченка» був:

- а) Г. Кониський;
- б) М.С. Грушевський;
- в) І.Я. Франко;
- г) Леся Українка.

21. В українських землях, що входили до складу Австро-Угорської імперії, існували такі вищі навчальні заклади:

- а) Львівський університет;
- б) Чернівецький університет;
- в) Луцький університет;
- г) Львівський політехнічний Інститут.

22. На думку Б.Д.Грінченка, діяльність Х.Д. Алчевської сприяла:

- а) пробудженню національної самосвідомості українського народу;
- б) русифікації українського народу;
- в) національній самоідентифікації кожного українця;
- г) колонізації українських земель.

23. Б.Д. Грінченко вважав, що одним із провідних навчальних принципів є принцип:

- а) наочності;
- б) доступності;
- в) послідовності;
- г) історизму.

24. Надзвичайної популярності в Україні у перші десятиліття ХХ ст. здобули підручники Б.Д. Грінченка, а саме:

- а) «Рідне слово»;
- б) «Українська граматика до науки читання й писання»;
- в) «Дитячий світ»;
- г) «Відкриті двері до мов і всіх наук».

25. Зміст оповідання І.Я. Франка «Грицева шкільна наука» свідчить про те, що в Галичині на початку ХХ ст. навчали дітей грамоті методом:

- а) звуковим;
- б) цілих слів;
- в) буквоскладовим;

г) *поскладовим*.

26. "Науку подають у теперішніх школах не для того, щоб формувати і навчити робітника потрібному і людському знанню, але тільки на те, щоб виховати з нього підданого, щоб умовити в нього покірність теперішнім, несправедливим порядком і утвердити його в темноті," - так про зміст і мету шкільної освіти писали:

- а) *Леся Українка;*
- б) *Іван Франко;*
- в) *Борис Грінченко;*
- г) *Михайло Грушевський.*

27. Леся Українка, продовжуючи родинну традицію, написала для своїх сестер підручник, що мав назву:

- а) *«Психологія»;*
- б) *«Граматка»;*
- в) *«Стародавня історія східних народів»;*
- г) *«Букварь Южнорусский».*

28. М.С. Грушевський тривалий час (з 1897 по 1913 рр.) керував роботою:

- а) *Київської «Просвіти»;*
- б) *Львівського університету;*
- в) *Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка»;*
- г) *«Київської Громади».*

29. Про необхідність викладання у вищій школі українською мовою М.С.Грушевський пише у роботах:

- а) *«Ілюстрована історія України»;*
- б) *«Хто такі українці і чого вони хочуть»;*
- в) *«Про українську мову і українську школу»;*
- г) *«Справа українських катедр і наші наукові потреби».*

30. Український педагог, методист Т.Г.Лубенець здобув визнання як:

- а) *фундатор вищої школи в Україні;*
- б) *фахівець з теорії й методики початкового навчання, дошкільного виховання;*
- в) *фахівець з питань освіти дорослих;*
- г) *організатор курсів післядипломної освіти.*

31. Основою змісту навчально-виховного процесу в дошкільних закладах та школах С.Ф. Русова визначала:

- а) *християнські цінності;*
- б) *трудова діяльність дітей;*
- в) *рідну мову, українські свята та обряди;*
- г) *поетапне засвоєння культурних здобутків світової цивілізації.*

32. С.Ф. Русова популяризувала в Україні наукові й практичні здобутки західноєвропейських педагогів, що діяли в руслі реформаторської педагогіки кінця XIX - початку XX ст., а саме:

- а) В.-А. Лая;
- б) Е. Кей;
- в) М. Монтесорі;
- г) А. Біне.

33. Термін «рідномовне виховання» одним із перших увів у широкий науковий обіг:

- а) О. Потебня;
- б) С. Васильченко;
- в) Т. Лубенець;
- г) І. Огієнко.

34. У червні 1917 р. Універсалом Центральної Ради була проголошена автономія України та створено:

- а) Міністерство освіти і науки України;
- б) Генеральний Секретаріат Освіти;
- в) Міністерство освіти і віросповідань;
- г) Народний Комісаріат освіти.

35. У період визвольних змагань українського народу (1917-1919 рр.) у галузі освіти були здійснені такі новації:

- а) затверджено закон «Про державну українську мову»;
- б) створено єдину систему національної освіти;
- в) затверджено «Концепцію національного виховання дітей та молоді у системі національної освіти»;
- г) організовано Українську Академію Наук на чолі з В.Вернадським.

Ключ до тестових завдань сьомого модуля.

Тест 7.1:

1 – Б; 2 – Г; 3 – В; 4 – А; 5 – Б; 6 – А; 7 – Б; 8 – В; 9 – Б; 10 – В, Г; 11 – Б; 12 – А, Г; 13 – Б; 14 – В; 15 – А, В; 16 – Б, Г; 17 – В; 18 – Б; 19 – Г; 20 – Б, В; 21 – Г; 22 – Б; 23 – В; 24 – Б, Г; 25 – Б; 26 – А, В; 27 – Б; 28 – А; 29 – Б; 30 – Б; 31 – А, Г; 32 – Б; 33 – А; 34 – А, В; 35 – Б.

Тест 7.2:

1 – Б; 2 – Г; 3 – А; 4 – Б; 5 – В; 6 – Б; 7 – А, Г; 8 – Б; 9 – А; 10 – А, Б; 11 – А, Г; 12 – А; 13 – А; 14 – А, Г; 15 – Б; 16 – Б, В; 17 – Г; 18 – А, Б, Г; 19 – В; 20 – А; 21 – А, Б, Г; 22 – Б; 23 – Г; 24 – А, Б; 25 – В; 26 – Б; 27 – В; 28 – В; 29 – В; 30 – Б, В; 31 – А, В; 32 – В; 33 – Г; 34 – Б; 35 – А, Г.

МОДУЛЬ VIII

Українська педагогічна думка й освіта в радянський період та в 90-ті рр. ХХ ст.

Соціально-політичний контекст розвитку української освіти в 20-30 рр. ХХ ст.: особливості розвитку загальної та професійної школи в Україні у 20-і роки; уніфікація загальної освіти в 30-ті рр., становлення СРСР як тоталітарної держави. Діяльність освітніх партійних функціонерів 20-30-х рр. в Україні (*М.О.Скрипник* (1872-1933), *Я.П.Ряпко* (1880-1958), *В.П.Затонський* (1888-1938) та ін.). Антукраїнська політика більшовицького уряду, винищення української інтелігенції та практична ліквідація селянства як класу. Комуністична політизація та ідеологізація шкільного життя.

Життєвий шлях і практична педагогічна діяльність *А.С.Макаренка* (1888-1939). Ідеологічне підґрунтя педагогічних поглядів українського педагога. *Теорія виховання особистості „в колективі та через колектив“*: мета та завдання виховання людини-колективіста; стадії розвитку колективу, принципи та закони колективістського виховання (принцип паралельної дії, принцип перспективних ліній, закон руху колективу), елементи „демократичного централізму“ (функціонування ради командирів, виборність усіх посад у загоні, громадська думка, абсолютне підкорення рішенням більшості). Основні методи виховання (вимога у поєднанні з довірою, вправи, особливості використання методів заохочення та покарання). *Ідея поєднання навчання та продуктивної праці*. Особливості організації навчання та трудової діяльності колоністів та комунарів (за книгами „Педагогічна поема“, „Прапори на вежах“). Еволюція змісту праці, фінансова незалежність колонії ім. М.Горького та комуни ім. Ф.Дзержинського. Переваги та недоліки колективістського виховання. Колективістське виховання як засіб маніпулювання людською свідомістю і відтворення тоталітарно-комуністичних ідеалів.

Поради А.С. Макаренка щодо родинно-сімейного виховання дітей („*Книга для батьків*“, „*Лекції про виховання дітей в сім'ї*“). Вимоги до педагогічного колективу; педагогічна майстерність учителя-вихователя.

Оцінка науково-теоретичної і практичної педагогічної діяльності А.С. Макаренка з точки зору українського сьогодення.

Життєвий шлях та педагогічні погляди видатного українського вченого, педагога *Г.Г.Ващенка* (1878-1967), основні педагогічні праці („*Виховний ідеал*“, „*Загальні методи навчання*“). Здійснення порівняльного аналізу західноєвропейських та української систем освіти. Теоретична розробка Г.Г. Ващенком *структури української національної освіти*. Щаблини освіти (від переддошкільного виховання до вищих шкіл та науково-дослідних установ)

та теоретико-методологічних основ виховання. Критика більшовицької системи виховання дитини (надмірної ідеологізації, догматизму, придушення самостійності мислення, домінування загального над індивідуальним). Критика ідеї колективістського виховання А.Макаренка. Розробка проблеми співвідношення загальнолюдських та національних цінностей в педагогіці.

Основні підходи до розв'язання проблеми цілепокладання у вихованні (за книгою „Виховний ідеал”); виховний ідеал українця як єдність християнської моралі та духовності українського народу. Актуальність теоретико-педагогічної спадщини Г.Г.Ващенка в умовах українського сьогодення.

Життєвий шлях видатного українського педагога *В.О.Сухомлинського* (1918-1970). Відокремлення комуністично-ідеологічного нашарування та гуманної сутності в педагогічній спадщині нашого співвітчизника.

Основні положення *гуманістичної педагогічної концепції* В.О. Сухомлинського: шляхи формування гуманної особистості (формування у дитини потреби творити добро, розвиток почуття власної гідності, створення „ситуацій особистого успіху”, домінування позитивних переживань над негативними); розумове виховання та формування наукового світогляду школярів; морально-трудове виховання учнів; ідея навчання і виховання дітей 6-річного віку; формування особистості за допомогою краси рідної природи. *Національні засади родинного виховання* (за творами „Батьківська педагогіка”, „Як виховати справжню людину”, „Листи до сина” та ін.). Питання взаємодії сім'ї і школи в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського. Фахове становлення педагога, педагогічна творчість, організаційно-методичні поради вчителям та педагогічним керівникам (за книгами „Сто порад вчителю”, „Розмова з молодим директором школи”). Новаторський характер основних педагогічних ідей В.Сухомлинського, актуальність його педагогічних рекомендацій.

Особливості використання ідей А.С.Макаренка, Г.Г.Ващенка, В.В.Сухомлинського в умовах розбудови сучасної української системи освіти.

Розвиток педагогічної теорії та практики в Україні у 70-80 рр. ХХ ст. Діяльність українських педагогів-новаторів.

Видатні педагогічні персоналії першого десятиліття розбудови Української незалежної держави (М.Г.Стельмахович, Н.Ф.Скрипченко, О.В.Сухомлинська, О.А.Захаренко та ін.).

Тест 8.1.

1. Визначте основні принципи, за якими здійснювалася розбудова освіти в Україні у 20-ті роки ХХ ст.:

- а) рівноправність в отриманні знань;
б) становість освіти;
в) здійснення навчання та виховання українською мовою;
г) поширення гуманістичних пріоритетів.
2. Ідеологом політики українізації та «національного більшовизму» в Україні у 20-х роках ХХ ст. був:
- а) Я.П. Ряпо;
б) М.О. Скрипник;
в) С.В. Васильченко;
г) В.П. Затонський.
3. Концепцією національно-культурного будівництва в радянській Україні, розробленою М.О.Скрипником, передбачалося:
- а) уведення статусу «національно-культурної автономії» українських земель;
б) запровадження у школах та вузах українознавчих предметів;
в) переведення навчальних закладів на українську мову навчання;
г) перехід від «диктатури пролетаріату» до «націонал-більшовицької диктатури».
4. У середині 20-х років ХХ ст. в українській освітній системі впроваджувалася:
- а) комплексна система навчання;
б) індивідуалізована система навчання;
в) диференційована система навчання;
г) белл-ланкастерська система навчання.
5. Ліквідація української освітньої специфіки в рамках загальної уніфікації освіти в СРСР відбулася :
- а) на початку 20-х років;
б) наприкінці 20-х років;
в) у середині 30-х років;
г) на початку 50-х років.
6. Комплексна система навчання – це:
- а) ознайомлення дітей з природою і суспільним середовищем у процесі трудової діяльності;
б) індивідуалізоване навчання, не пов'язане із загальною класною роботою, яке базується на вільному виборі дитиною занять, довільному використанні свого навчального часу;
в) система навчання, за якою учні набувають умінь і навичок у процесі планування й використання практичних завдань-проектів;

г) система, за якою навчальний матеріал вивчається за певними темами – комплексами, в основі яких – вивчення трудової діяльності людей, природа вивчалася як об'єкт, на який спрямовувалася праця людини.

7. Засудження комплексної системи навчання й бригадно-лабораторних методів та повернення до класно-урочної системи навчання відбулося внаслідок прийняття постанови:

а) «Кодекс законів про народну освіту в УРСР» від 2 листопада 1922 р.;

б) «Про початкову і середню школу» від 5 вересня 1931 р.;

в) «Про навчальні програми та режим у початковій і середній школі» від 25 серпня 1932 р.;

г) «Про педологічні перекирення в системі Наркомосу» від 4 липня 1936 р.

8. Виберіть із запропонованих варіантів ті дати, які відбивають життєвий шлях українського педагога А.С. Макаренка:

а) 1872-1933 рр.;

б) 1888-1939 рр.;

в) 1878-1934 рр.;

г) 1878-1967 рр.

9. Діяльність А.С. Макаренка у колонії ім. М.Горького відбито у праці:

а) «Методика організації трудового колективу»;

б) «Педагогічна поема»;

в) «Прапори на баштах»;

г) «Книга для батьків».

10. А.С. Макаренко висунув і апробував ідею:

а) поєднання навчання з рентабельною виробничою працею вихованців;

б) здійснення самоосвітньої підготовки вихованців;

в) політехнічної освіти молоді;

г) духовного саморозвитку дитини на ґрунті християнських цінностей.

11. Визначаючи стадії розвитку колективу, А.С.Макаренко вважав, що формування активу колективу свідчить про його перехід до:

а) першої стадії розвитку;

б) другої стадії розвитку;

в) третьої стадії розвитку

г) досягнення кінцевої мети функціонування колективу.

12. Які методи виховання використовувалися в колонії ім. Горького та комуні ім. Ф.Дзержинського:

а) суспільна думка;

б) погроза;

в) вимога;

г) нагляд.

13. Який вид діяльності був провідним для вихованців А.С. Макаренка в колонії ім. Горького:

- а) виробнича праця;
- б) сільськогосподарська праця;
- в) самообслуговування;
- г) реміснична праця.

14. Педагогічними здобутками А.С. Макаренка в царині сімейного виховання є:

- а) визначення змісту, умов та методів сімейного виховання;
- б) створення першого підручника родинного виховання;
- в) дослідження різновидів хибних батьківських авторитетів;
- г) відкриття «Школи для батьків».

15. В якому з творів А.С. Макаренко розкриває засади родинно-сімейного виховання:

- а) «Батьківська педагогіка»;
- б) «Книга для батьків»;
- в) «Материнська школа»;
- г) «Народження громадянина».

16. "... вихователь повинен знати життя й особливості характеру кожного вихованця, його прагнення, сумніви, слабкості, гідності," - пише А.С.Макаренко. У цій фразі відбито сенс принципу:

- а) паралельної дії;
- б) перспективних ліній;
- в) індивідуальної дії;
- г) руху колективу.

17. В останній період своєї діяльності (1937-1939) А.С.Макаренко:

- а) керує роботою колонії ім. М.Горького;
- б) здійснює керівництво комуною ім. Ф.Дзержинського;
- в) керує трудовою колонією в Броварах;
- г) займається літературно-педагогічною працею.

18. Видатний український педагог Г.Г.Ващенко народився:

- а) 13 січня 1872 р. в с. Ясинувате, Катеринославщина;
- б) 23 квітня 1878 р. в с. Богданівна, на Полтавщині;
- в) 1 березня 1888 р. в с. Білопілля, на Харківщині;
- г) 28 вересня 1918 р. в с. Василівка, Херсонська губернія.

19. З 1925 по 1933 рр. професор Г.Г. Ващенко очолює кафедру педагогіки:

- а) Харківського педагогічного інституту;
- б) Полтавського інституту народної освіти;
- в) Київського педагогічного інституту;
- г) Криворізького педагогічного інституту.

20. Виховний ідеал українця Г.Г.Ващенко будує на принципах:

- а) християнської моралі та духовності;*
- б) колективізму;*
- в) гуманізму;*
- г) індивідуалізму.*

21. Г.Г. Ващенко на сторінках своїх праць розробляє авторську систему української національної освіти, перший щабель якої:

- а) допологове виховання;*
- б) передшкільне і дошкільне виховання;*
- в) початкова школа;*
- г) середня школа.*

22. Відмова від неї, на думку Г.Г. Ващенко, означає відмову від своєї національності:

- а) традиції;*
- б) мови;*
- в) пісні;*
- г) казки.*

23. Для Г.Г. Ващенко (за працею «Виховний ідеал») школа повинна представляти собою:

- а) вільну співдружність вільних особистостей;*
- б) збіговисько погано вихованих хлопчаків різних станів;*
- в) дитячу громаду, що має свої спільні інтереси, своє громадське життя;*
- г) колектив, потребою досягти спільної мети та згуртований у спільній діяльності.*

24. Завершіть цитату Г.Г.Ващенко: “Молодь треба виховувати так, щоб на першому місці для неї стояли...”:

- а) обов'язки;*
- б) права;*
- в) потреби;*
- г) інтереси держави.*

25. Дослідники вважають, що саме Г.Г. Ващенко визначив зміст та специфіку такого явища, як:

- а) інтелектуальне виховання української молоді;*
- б) моральне виховання української молоді;*
- в) громадянське виховання української молоді;*
- г) патріотичне виховання української молоді.*

26. Г.Г.Ващенко у своїх працях досліджує взаємозв'язок інтелектуального потенціалу особистості та:

- а) темпераменту;*
- б) побуту;*

в) матеріального середовища;

г) політичного стану.

27. Педагогічний ідеал Г.Г. Вашенка можна схарактеризувати як:

а) професійно-інтелектуальний;

б) національно-релігійний;

в) соціально-культурний;

г) просвітницький.

28. Батьки видатного українського педагога В.О.Сухомлинського були:

а) робітниками;

б) селянами;

в) учителями;

г) медиками.

29. З 1948 року і до 1970 року В.О.Сухомлинський працював учителем та директором:

а) Василевської середньої школи;

б) Павлівської середньої школи;

в) школи в м. Полтава;

г) Онуфріївської середньої школи.

30. В.О. Сухомлинський створив власну педагогічну систему, яку можна схарактеризувати як:

а) гуманістичну;

б) національно-християнську;

в) культурологічну;

г) демократичну.

31. Серед названих нижче виділіть праці, написані В.О.Сухомлинським:

а) «Серце віддаю дітям»;

б) «Павлівська середня школа»;

в) «Історія освіти в Україні»;

г) «Народження громадянина».

32. Провідними ідеями літературно-педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського є:

а) любов до дитини, розвиток її творчих сил;

б) культ матері та родинного виховання;

в) культ природи, розвиток ідеї «радість пізнання»;

г) активація загальнолюдських цінностей шляхом засвоєння норм християнської етики.

33. До педагогічних новацій В.О.Сухомлинського належать:

а) ідея виховання людини в колективі та через колектив;

б) уроки мислення на природі;

в) виховання та навчання дітей шестирічного віку;

г) школа під блакитним небом.

34. Про роль та значення рідної мови в духовно-моральному становленні людини В.О.Сухомлинський говорить у таких працях:

а) «Листи до сина»;

б) «Виховання особистості в радянській школі»;

в) «Слово рідної мови»;

г) «Джерело невмирущої криниці».

35. Українська педагогічна думка останніх десятиліть ХХ ст. представлена прізвищами:

а) І. Крип'якевича;

б) В.О. Оніщука;

в) М.Г. Стельмаховича;

г) О.І. Піскунова.

Тест 8.2.

1. М.О.Скрипник, очоливши Народний комісаріат освіти УРСР, розробив:

а) концепцію національно-культурного будівництва в радянській Україні;

б) Державну національну програму «Освіта»;

в) систему професійної освіти

г) концепцію єдиної політехнічної школи.

2. Декрет Ради Народних Комісарів України «Про заходи в справі українізації шкільно-виховальних і культурно-освітніх установ» був підписаний:

а) М.О. Скрипником;

б) В.П. Затонським;

в) Я.П. Ряпо;

г) А.Ю. Кримським.

3. У середині 20-х рр. ХХ ст. було висунуте гасло обов'язкової:

а) п'ятирічної освіти;

б) семирічної освіти;

в) восьмирічної освіти;

г) десятирічної освіти.

4. Видатний український педагог, письменник і публіцист А.С.Макаренко здобув вищу освіту, навчаючись у:

а) Київському університеті;

б) Харківському університеті;

в) Московському університеті;

г) Полтавському вчительському інституті.

5. Визначте рік призначення А.С.Макаренка керівником і організатором колонії для неповнолітніх правопорушників під Полтавою:

а) 1919 р.;

б) 1920 р.;

в) 1926 р.;

г) 1927 р.

6. Мета виховання в концепції А.С.Макаренка:

а) виховання справжньої людини, справжнього християнина;

б) виховання соціально активної людини-колективіста, активного будівника «нового суспільства»;

в) виховання істинної людини, для якої потрібне є не важким, а важке – не потрібним;

г) виховання добродесної людини, законслухняного громадянина свого суспільства.

7. Складовими макаренківської «теорії формування людини в колективі та через колектив» є:

а) принцип паралельної дії;

б) принцип перспективних ліній;

в) закон руху колективу;

г) теорія розвитку багатобічного інтересу.

8. Вищий орган управління комуні ім. Дзержинського – це:

а) рада командирів;

б) педагогічна рада;

в) тимчасова рада;

г) загальні збори комунарів.

9. «...Я стверджую, що не може бути виховання, якщо немає вимоги,» - говорить А.С. Макаренко у своїй статті "Дисципліна, режим, покарання і заохочення". Вимоги ставляться керівником одноосібно на:

а) першій стадії формування колективу;

б) другій стадії формування колективу;

в) третій стадії формування колективу;

г) четвертій стадії формування колективу.

10. "Інженером дитячих душ" А.С.Макаренко називав:

а) лікаря;

б) бібліотекаря;

в) учителя;

г) письменника.

11. На думку А.С.Макаренка, основними умовами успішного родинного виховання повинні бути:

а) праця батьків на виробництві або в сільському господарстві;

- б) вища педагогічна освіта батька й матері;*
- в) наявність режиму та постійних трудових доручень у членів сім'ї;*
- г) адекватне матеріальне забезпечення основних потреб усіх членів родини.*

12. У кожній сім'ї, вважав А.С.Макаренко, повинно виховуватись:

- а) двоє дітей;*
- б) одна дитина*
- в) троє й більше дітей;*
- г) кількість дітей значення не має.*

13. За результатами праці комунарів у комуні Ф.Дзержинського:

- а) виплачувалася щомісячна заробітна платня;*
- б) виплачувалася щотижнева заробітна платня;*
- в) зарплата накопичувалася на особистому рахунку кожного комунара;*
- г) практикувалася безоплатна праця комунарів.*

14. Серед шляхів формування педагогічної майстерності А.С. Макаренко називає:

- а) розвиток уміння вчителя «читати за обличчям» вихованця;*
- б) засвоєння комплексу філософсько-педагогічних знань;*
- в) формування мовної техніки, постановка голосу;*
- г) самоосвітня діяльність педагога.*

15. Недоліками концепції виховання людини в колективі і через колектив А.С.Макаренка дослідники вважають:

- а) пріоритезування інтересів колективу над інтересами особистості;*
- б) визначення системи покарань;*
- в) прищеплення вихованцям ідеологічно-авторитарних імперативів;*
- г) концепція А.С.Макаренка недоліків не має.*

16. Розвиток індивідуальності вихованців А.С.Макаренко пов'язував:

- а) не тільки зі здібностями людини, а й з темпераментом та рисами характеру;*
- б) тільки зі здібностями, інтересами та нахилами особистості;*
- в) тільки з урахуванням своєрідних індивідуальних особливостей особистості;*
- г) з фіксуванням і терплячим накопиченням відомостей про кожного вихованця.*

17. За переконаннями А.С.Макаренка, педагогічна наука і практика постійно має орієнтуватися на «завтрашній день», що означає:

- а) прогнозувати і проектувати якості нової людини, випереджати суспільні запити на людську творчість;*
- б) постійно враховувати педагогічний досвід;*
- в) враховувати здобутки психолого-педагогічної науки;*
- г) апробувати нові технології виховання.*

18. Автором гасла «якомога більше поваги до людини і якомога більше вимогливості до неї» є:

- а) Микола Скрипник;
- б) Григорій Ващенко;
- в) Антон Макаренко;
- г) Василь Сухомлинський.

19. Видатний український педагог і психолог Г.Г.Ващенко є автором таких праць:

- а) «Виховний ідеал»;
- б) «Загальні методи навчання»;
- в) «Листи до сина»;
- г) «Народження громадянина».

20. Система української національної освіти, за Г.Г.Ващенко, окрім шкіл різних типів та видів, повинна містити:

- а) післядипломну освіту;
- б) позашкільну освіту;
- в) науково-дослідні установи (Академія педагогічних наук тощо);
- г) заклади пенітенціарного характеру.

21. Завдання виховання української молоді Г.Г.Ващенко формулює у вигляді гасла (за працею «Виховний ідеал»):

- а) «Служба Богові і Батьківщині»;
- б) «Один за всіх і всі за одного»;
- в) «Православ'я, самодержавіє, народність»;
- г) «Хто не працює, той не смакує».

22. За системою національної української освіти Г.Г.Ващенко (праця «Проект системи освіти в самостійній Україні» та інші) у початковій школі повинні навчатися діти:

- а) від 5 до 10 років;
- б) від 6 до 11 років;
- в) від 6 до 14 років;
- г) від 7 до 14 років.

23. Запорукою збереження української державності Г.Г.Ващенко вважає:

- а) здійснення національно-патріотичного виховання молоді;
- б) розбудову української національної освіти;
- в) розбудову збройних сил України;
- г) дослідження основних закономірностей здійснення навчально-виховного процесу.

24. Серед недоліків педагогічної системи Г.Г.Ващенко дослідники називають

- а) консерватизм у ставленні до демократичних інституцій;
- б) перебільшення ролі колективу у формуванні особистості;

в) *перебільшення національної складової у визначенні змісту, цінностей освіти й виховання;*

г) *недооцінку матеріальної складової навчально-виховного процесу.*

25. Перебуваючи в еміграції, Г.Г.Ващенко пише праці, присвячені критиці педагогічної системи:

а) *К.Д.Ушинського;*

б) *А.С.Макаренка;*

в) *С.Т.Шацького;*

г) *В.О.Сухомлинського.*

26. “З великою теплою згадую про Полтавський педагогічний інститут, який закінчив, про викладачів педагогіки, літератури, історії. Тут педагогіка була не засушеними висновками, а живою яскравою розповіддю про мистецтво виховання, про методи впливу на свідомість і почуття,” - автором цього відгуку є:

а) *А.С.Макаренко;*

б) *Г.Г.Ващенко;*

в) *В.О.Сухомлинський;*

г) *М.Г.Стельмахович.*

27. Із запропонованих дат виберіть ті, які відбивають життєвий та творчий шлях нашого видатного співвітчизника В.О. Сухомлинського:

а) *1878-1967;*

б) *1918-1970;*

в) *1934-1998;*

г) *1886-1967.*

28. У книзі «Серце віддаю дітям» В.О.Сухомлинський запропонував:

а) *ідею навчання дітей шестирічного віку;*

б) *теорію елементарної освіти;*

в) *ідею поєднання навчання з продуктивною працею.*

г) *кабінетну систему навчання.*

29. Проблемам сімейного виховання присвячена праця В.О.Сухомлинського:

а) *«Листи до сина»;*

б) *«Павлівська середня школа»;*

в) *«Батьківська педагогіка»;*

г) *«Розмова з молодим директором школи».*

30. У праці В.О. Сухомлинського «Розмова з молодим директором школи» висвітлюються питання:

а) *керування розумовою працею школярів;*

б) *організації та функціонування школи для батьків;*

в) *здійснення аналізу уроку;*

г) *розвитку вітчизняної освіти.*

31. “Моральне виховання дитини – це мудре обмеження,” - пише В.О.Сухомлинський у книзі «Як виховати справжню людину». З рекомендаціями якого західноєвропейського педагога щодо здійснення морального виховання перегукується ця точка зору:

а) Я.А.Коменського;

б) Дж. Локка;

в) Ж.-Ж. Руссо;

г) Д.Дідро.

32. В.О.Сухомлинський, розглядаючи питання застосування покарань у навчально-виховному процесі, стверджував, що:

а) покарання є необхідним елементом здійснення результативного навчально-виховного процесу;

б) страх перед покараннями психологічно пригнічує учнів, сприяє виробленню безсердечності, «моральної товстошкірості»;

в) покарання слід використовувати у випадках зухвалої поведінки;

г) покарання слід використовувати лише в родинно-сімейному вихованні.

33. У всебічному розвитку особистості першорядного значення В.О.Сухомлинський надає:

а) розумовому вихованню;

б) економічному вихованню;

в) екологічному вихованню;

г) трудовому вихованню.

34. Ідеї фахового становлення вчителя-вихователя глибоко розкриті у таких працях В.О. Сухомлинського:

а) «Формування радянського патріотизму у школярів»;

б) «Павлівська середня школа»;

в) «Серце віддаю дітям»;

г) «Розмова з молодим директором школи».

35. Діяльність В.О. Сухомлинського спонукала виникнення руху педагогів-новаторів у 80-ті роки ХХ ст. Представниками цього руху є:

а) С.Т. Шацький;

б) Б.М.Ступарик;

в) Г.С.Костюк;

г) В.Ф. Шаталов.

Ключ до тестових завдань восьмого модуля.

Тест 8.1:

1 – А, В; 2 – Б; 3 – Б, В; 4 – А; 5 – Б; 6 – Г; 7 – В; 8 – Б; 9 – Б; 10 – А; 11 – Б; 12 – А, В;
13 – Б; 14 – А, В; 15 – Б; 16 – В; 17 – Г; 18 – Б; 19 – Б; 20 – А; 21 – Б; 22 – А; 23 – В; 24 –
А; 25 – В; 26 – А, Б, Г; 27 – Б; 28 – Б; 29 – Б; 30 – А; 31 – А, Б, Г; 32 – А, Б, В; 33 – Б, В,

Г; 34-В, Г; 35-Б, В.

Тест 8.2:

*1-А; 2-Б; 3-Б; 4-Г; 5-Б; 6-Б; 7-А, Б, В; 8-Г; 9-А; 10-В; 11-А, В; 12-Б;
13-Б; 14-А, В; 15-А, В; 16-Г; 17-А; 18-Б; 19-А, Б; 20-Б, В; 21-А; 22-Б; 23-
-А; 24-А, В; 25-Б; 26-Б; 27-Б; 28-А; 29-Б; 30-А, В; 31-Б; 32-Б; 33-А, Г;
34-Б, Г; 35-Г.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Антология педагогической мысли Украинской ССР : [антология / сост. Н. Калениченко]. — М. : Педагогика, 1988. - 640 [1] с.
2. Бабанский Ю. К. Педагогика : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / Юрий Константинович Бабанский. — М. : Просвещение, 1993. — 608 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів / Наталія Павлівна Волкова. — К. : Видавничий центр «Академія», 2001. — 576 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. — К.: Либідь, 2007. — 376 Сс.
5. Джурицкий А.Н. История педагогики / Александр Наумович Джурицкий. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — 432 с.
6. Духавнева А.В. История зарубежной педагогики и философия образования / А.Духавнева, Л.Столяренко. — Ростов н/Д.: Феникс, 2000. — 480. [1]с. — (Серия «Учебники, учебные пособия»).
7. Історія педагогіки: [за ред. Гриценка М.]. — К.: Вища школа, 1973. — 447 с.
8. История образования и педагогической мысли за рубежом и в России / [Андреева И.Н., Буторина Т.С., Васильева З.И. и др.]; под ред. З.И.Васильевой. — [2-е изд.]. - М.: Академия, 2005. — 432 с.
9. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. / [Пискунов А.И., Вендровская Р.Б., Кларин В.М. и др.]; под ред. А.И.Пискунова. — [2-е изд.]. - М.: ТЦ Сфера, 2001. - 512 с.
10. Історія української культури: [за ред. Крип'якевича І.]. — К.: Либідь, 2002 — 656, [1] с.
11. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / [упоряд. Любар О.О.; ред. Кремень В.Г.]. — К.: Знання, 2003. — 766 с. (Серія «Вища освіта XXI століття»).
12. Кавалеров В.Л. Феофан Прокопович як методист математики / В.Л.Кавалеров // Науковий вісник Півден-ноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. - Одеса, 1997. - Вип. 10-11. - С. 30-34.
13. Коваленко Є.І. Історія зарубіжної педагогіки: хрестоматія / Є.І.Коваленко, Н.І. Белкіна . — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 664 с.
14. Кондрашова Л. В. Превентивная педагогика : учебное пособие / Лидия Валентиновна Кондрашова. — Кривой Рог: КГПУ, 2004. — 304 с.
15. Кондрашова Л. В. Педагогіка: 60 екзаменаційних відповідей: [експрес-

- довідник] / Л. В. Кондрашова, Л.В.Бешевець. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – 151 с.
- 16.Константинов Н.А. История педагогики / Константинов Н.А., Медынский Е.Н., Шабаева М.Ф. – М.: Просвещение, 1982. – 447 с.
  - 17.Кузьмінський А. І. Педагогіка: завдання і ситуації: [практикум] / Кузьмінський А. І. , Вовк Л. П. , Омеляненко В. Л. – К. : Знання-Прес, 2003. – 429 с.
  18. Левківський М.В. Історія педагогіки / Михайло Васильович Левківський. – К: Центр навчальної літератури, 2008. – 190 с.
  - 19.Любар О.О. Історія української школи і педагогіки / Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. – К.: Знання, КОО, 2003. – 450 с.
  - 20.Макаренко А.С. Методика виховної роботи / Антон Семенович Макаренко. – К.: Радянська школа, 1990. – 366 с.
  - 21.Мельничук О.С. Історія педагогіки України / Ольга Сергіївна Мельничук. – Кіровоград: КДПУ ім. В.К.Винниченка, 1998. – 169 с.
  - 22.Омельяненко С. В. Педагогіка: тестові завдання: [навч. посіб.] / Світлана Віталіївна Омеляненко. – К. : Знання, 2008. – 391 с.
  - 23.Передовий педагогічний досвід: теорія і методика / Л. Л. Момот, Т. М. Хмара, О. Г. Ярошенко та ін. , за ред. Л. Л. Момот. – К. : Рад. шк. , 1990. – 141 с.
  - 24.Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / Алексей Иванович Пискунов. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
  - 25.Сисоєва С.О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки : підруч. [для студ. вищ. навч. зал.] / С.О.Сисоєва, І.В. Соколова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 308 с.
  26. Смирнов В.З. Очерки по истории прогрессивной русской педагогики XIX века / Василий Захарович Смирнов. – М.: Учпедгиз, 1963. – 312 с.
  - 27.Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека (Советы воспитателям) / Василий Александрович Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1975. – 235 с.
  - 28.Сухомлинский В.А. Разговор с молодым директором школы / Василий Александрович Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1982. – 206 с.
  - 29.Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / Василий Александрович Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1969. – 247 с.
  - 30.Тайлор Э.Б. Первобытная культура / Эдуард Бернетт Тайлор. – К.: Политиздат, 1989. – 573 с.
  31. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 т. / [укл. Сухомлинська О.В., Дічек Н.П., Самоплавська Т.О.; за ред. Сухомлинської О.В.]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1: X-XIX ст. – 2005. – 624 с.
  - 32.Українська педагогіка в персоналіях: у 2 т. / [укл. Сухомлинська О.В.,

- Дічек Н.П., Самоплавська Т.О.; за ред. Сухомлинської О.В.]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 2: XX ст. – 2005. – 552 с.
33. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с
34. Харламов И. Ф. Педагогика: учеб. пособие / Иван Федорович Харламов. – М.: Высш. шк. , 1990. – 576 с.
35. Хрестоматия по истории школы и педагогики в России / [сост. С.Ф.Егоров / под ред. Ганелина Ш.]. – М.: Просвещение, 1974. – 527 с.
36. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному? : пособие для учителя / Андрей Викторович Хуторской. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.
37. Хуторской А. В. Современная дидактика: ученик для вузов / Андрей Викторович Хуторской. – СПб: Питер, 2001. – 544 с.
38. Хмелюк Р.Л. К.Д. Ушинский об отборе к педагогической деятельности / Хмелюк Р.Л. // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. - Одеса, 1997. — Вип. 10-1. — С. 11-15.

Зміст

Передмова	3
Розділ I	5
Розділ II	63
Література	169